

07050

A
KARTELTÖRVÉNY
ÉS SZABÁLYRENDELETEINEK
MAGYARÁZATA

A GAZDASÁGI VERSENYT
SZABÁLYOZÓ MEGÁLLAPODÁSOKRÓL SZÓLÓ
1991. ÉVI XX. TÖRVÉNYCIKK, AZ 5380/1991. M. E.,
AZ 5381/1991. M. E. ES AZ 5382/1991.
M. E. RENDELET

ÖSSZEÁLLÍTOTTÁK
DR. ECSEDI CSAPÓ LORÁNT PÁL ÜGYVÉD
VISKI HÁNKA ZSOLT HIRLAPIRÓ

BUDAPEST, 1992. SZERZŐK KIADÁSA

EGYESÜLT IZZÓLÁMPA ÉS VILLAMOSSÁGI R. T.

№. 625.

EGYESÜLT IZZÓLÁMPA ÉS VILÁMOSSÁGI K. T.

A KARTELTÖRVÉNY ÉS SZABÁLY- RENDELETEINEK MAGYARÁZATA

A GAZDASÁGI VERSENYT SZABÁLYOZÓ
MEGÁLLAPODÁSOKRÓL SZÓLÓ
1931. ÉVI XX. TÖRVÉNYCIKK. AZ
5380/1931. M. E., AZ 5381/1931. M. E.
ÉS AZ 5382/1931. M. E. RENDELET

ÖSSZEÁLLITOTTÁK

DR. ECSEDI CSAPÓ LORÁNT PÁL OGYVÉD
VISKI HÁNKA ZSOLT HIRLAPIRÓ

*Egyesült Izzólámpa és Villamossági K.-t.
könyvtára*

BUDAPEST, 1932.

SZERZŐK KIADÁSA

OKHB RT
REFERENZS
KÖNYVTÁRA

OKM.
REFERENZS
KÖNYVTÁRA

07050

DR. KELLNER ÉS KISS TÖREKVÉS NYOMDÁJA BUDAPEST
Felelős: Dr. Kellner László

SZERKESZTŐBIZOTTSAG:

DR. CSÁK KÁROLY,
m. kir. kormányfőtanácsos, orsz. gy. képviselő, a karteltörvény
képviselőházi előadója

DR. DÉSI GÉZA,
m. kir. udvari tanácsos orsz. gy. képviselő

DR. GÁSPÁRDI ELEMÉR,
orsz. gy. képviselő

DR. GÖRGEY ISTVÁN,
kormányfőtanácsos, orsz.-gy. képviselő

AZ ELŐSZÓT IRTA:

DR. FENYŐ MIKSA,
a Gyosza igazgatója, orsz. gy. képviselő

Az 1931. évi

XX. törvénycikk

a gazdasági versenyt szabályozó

megállapodásokról

Rövid tartalomkivonat.

Az 1931. évi XX. törvénycikk
a gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról.
Rövid tartalomkivonat:

1. §.

A kartel és más hasonló célú jogviszonyt szabályozó megállapodás érvényességi kelléke az írásba foglalás.

2. §.

Az 1. §-ban körülírt megállapodások a közgazdasági miniszterhez nyilvántartás végett bemutatandó.

3. §.

A bemutatással egyidejűleg kartelképviselő is bejelentendő. A bejelentés formája. A be nem jelentés következményei.

4. §.

A bemutatott okirat bizalmasan kezelendő.

5. §.

A kartelbizottság alakítása és összetétele.

6. §.

Az állam beavatkozási joga és annak módja, ha a kartel a közgazdaság, vagy a közjó érdekeit veszélyezteti.

7. §.

A közérdekű per megindításának módja és az ebben hozható határozatok.

8. §.

Kartelbiróság szervezete.

9. §.

Kartelbiróság eljárási szabályai.

10. §.

Azon ideiglenes intézkedések felsorolása, melyek megtételére a kartelbiróság jogosult.

11. §.

Kimondja, hogy a kartelbiróságban álló érdekelt felek egymással szemben fennálló jogaikat a törvény rendes útján érvényesíthetik.

12. §.

Szabályozza a polgári választott bírósági perek viszonyát a közérdekű perhez és kimondja, hogy a kartelbiróság határozata mind a rendes, mind a választott bíróságot köti.

13. §.

A választott bíróságok ítéletei ellen konstituált egy új jogorvoslatot az esetre, ha az ítélet a karteltörvény valamelyik rendelkezésébe ütközik.

14. §.

Szankciók az 1., 6., 7. §-okban körülírt kötelezettségek megszegőivel szemben. A kiszabható pénzbírság mennyiségének meghatározási módja és egyéb szankciók.

15. §.

Meghatározza, hogy ki illetékes a bírságok kiszabására, különböző esetekben és a bírságok elévülését szabályozza.

16. §.

A törvény életbelépte előtt már fennálló megállapodások irásbafoglalásáról intézkedik.

17. §.

A vásárra vitt mezőgazdasági cikkek árának a termelő hátrányára való befolyásolását tilalmazza.

18. §.

A 17. §-ban felállított tilalom ellen vétők cselekményét bizonyos ismervek fennforgása esetén kihágásnak minősítik.

19. §.

A karteltörvény életbeléptetéséről intézkedik.

A Karteltörvény és a gyáripar

Irta: Fenyő Miksa

Mint ismeretes, a magyar gyáripar annak idején egy emberként foglalt állást a karteltörvény tervezete ellen. Nem a gazdasági liberalizmus álláspontjából, mert hiszen ki merné tagadni — szemben a mának nyomasztó gazdasági és szociális problémáival — hogy az államnak joga van beavatkozásra a termelés dolgaiba, ha ezt megértéssel, okosan teszi s a beavatkozásától komoly gazdasági és szociális eredmények várhatók. Állást foglaltak ellene, mert az volt a meggyőződésük, hogy a karteljavaslatot nem a gazdasági szükségesség termelte ki, hanem a leromlott gazdasági helyzet által teremtett politikai atmoszférára, melyben komoly koncepciók, termő gondolatok, messzelátó tervek helyett a gyűlölségnek és demagógiának jelszavai döntik el a dolgok alakulását. Hangsúlyozták, hogy sem az iparvállalatok méreteiben nem találjuk meg a magyarázatát annak, hogy az állam „hatalmasságukkal” szemben a védekezés álláspontjára legyen kénytelen állni, sem a vállalatok jövedelmezőségének alakulásában, sem a részvényárfolyamok fejlődésében nem tudjuk megtalálni azokat a

nyereségeket — ma kevésbé, mint valaha —, melyek az ipari szervezetek elleni büntető expedíciót indokoltá teszik. Az volt a meggyőződésük, hogy egy karteltörvény nálunk azt jelenti, hogy ezzel bárki kezébe kapja azt a hatékony eszközt, mellyel általában a termelés, de különösen az ipar szervezeteit megbonthatja s hogy az ipar vagy azt fogja Don Quichotte módjára választani, hogy száz front felé hadakozik, örökké támadásokat pariroz ki, melyekre a karteltörvény a maga propagatív erejével a közvéleményt egyenesen felhívja (holott a feladata az volna, hogy termeljen), vagy pedig hadakozás helyett, melyben száz eset közül kilencvenkilencszer alul fog maradni, abbahagyja organizációs törekvéseit és kísérletet tesz, hogy megpróbálkozzon a „szabad verseny” lehetőségeivel, melynek frázisával termelési és eladási anarchiába szoritják.

Hivatkoztak az európai jogfejlődésre, mely eddig mindössze két karteltörvényt produkált, egyet Németországban, egyet Norvégiában, de a két államon kívül nem sikerült talajt találnia egyetlen európai államban sem, még ott sem, ahol erősebb szociális ellentétek szoritják a jogfejlődést radikálisabb jogalkotások felé.

A karteljavaslat ma már karteltörvény, melynek végrehajtási utasítása is megjelent s a törvény ma-holnap a reális élet ítélőszéke elé kerül. A törvénnyel szemben minden termelési ágnak csak egy kötelessége lehet: közreműködni lojális végrehajtásában.

Ami azt jelenti, hogy úgy kell berendezkedni, hogy a törvény intencióival és rendelkezéseivel összeütközésbe ne kerüljön s konfliktusok esetében pedig állani azt, amit a törvény rendel a maga igazságkereső útján. A kartelbiróságra vár itt a legnagyobb feladat: kiküszöbölni a törvény alkalmazásában azokat a jelszavas motivumokat, melyek a törvényt létrehozni segítették és úgy hajtani végre a törvényt, hogy annak §-ai ne akaszkodjanak bele a termelés gépezetének lendítőkerekébe.

Senki erre nem hivatottabb, mint az a tanács, mely a kartellügyek intézésére a Kuria kebelében megalkult.

I. FEJEZET.

A kartelek jogi
helyzetének történelme

I. FEJEZET.

A kartelek jogi helyzetének történelme.

I. A gazdasági életnek, mint általában minden társadalmi tevékenységnek helyes fejlődéséhez a szabadságnak és a szervezettségnek kellő egyensúlya szükséges. Az életviszonyok folytonos változása, a gazdasági életben pedig különösen a termelés és a közlekedés technikájának fejlődése, valamint a fogyasztás arányainak változása minduntalan szükségessé teszi, hogy a szabadság és a szervezettség viszonya a változott körülményekhez képest átalakuljon.

A XVIII. század végén és a XIX. század első felében a technikai találmányok kihasználását és a gyáripari termelés kialakulását akadályozza a társadalom középkori szervezete; a munkások jobbágyi lekötöttsége és a céhrendszer. Azután egymásután minden civilizált államban megvalósították a polgári egyenjogúságot és az ipar és kereskedelem szabadságát. A közgazdasági elméletben is az az irányzat került tulsúlyra, amely a társadalmi egyének szabad versenyét tartotta a közjólét legfőbb emelőjének. Ámde alig, hogy a történelmileg kialakult jogi szervezettség felett tulsúlyra jutott az egyéni szabadság, azonnal számtalan új uton indult meg a társadalmi szer-

vezkedés. Egyesek arra használták fel gazdasági helyzeti előnyüket, hogy fenyegetéssel és erőszakkal irányítsák a másik munkavállalási és iparüzési szabadságát. Mások pedig titkos összebeszéléssel olyan irányt adtak a termelésnek, a forgalomnak és ezek által az áralakulásnak, amely alkalmas volt ugyan az ő egyéni hasznuk emelésére, de sok esetben érzékenyen károsította a versenytársakat, a munkásokat és általában a fogyasztó közönséget. Ez az önző nyereségre való törekvés talán nem volt kifogásolható a szabadverseny elmélete alapján, de a nyomorba sodort és létükben veszélyeztetett tömegek nyomása arra indította 1810-ben a francia büntetőtörvénykönyv alkotóit is, hogy akár csak az 1808. évi osztrák büntetőtörvény, bűncselekménynek minősítsék az említett eljárásokat és közelebbről az árszabályozásra irányuló összebeszélést (Coalition) is. (Code Pénal 419. §.)

Ezután világszerte évtizedeken át folyt a küzdelem ekörül az önző célokat szolgáló titkos összebeszélések és másfelől a károsult tömegektől támogatott államhatalom között, amíg végre a szabadságnak és a szervezettségnek új egyensúlyát, s ezzel a gazdasági életnek viszonylag nagyobb nyugalalmát sikerült megteremteni. A korábban tiltott összebeszélések egy része törvényes elismerésre tett szert és ezután, mint törvényszerűen alakult és működő egyesület, vagy kereskedelmi társaság — önálló jogi személyként vehetett részt a gazdasági versenyben. A

XIX. század végéig a magyar bíróság a jóerkölcsbe és a közrendbe ütközőnek, s ennek folytán semmisnek mondott ki minden olyan megállapodást, amely a fogyasztó közönség érdekét biztosító szabadverseny kizárására irányul. (Kuria 2254/1883., 8377/1898., 1476/1903. stb.)

Emellett sok helyt látták annak is, hogy a gazdasági verseny különféle korlátozásait írott törvények rendelkezései alá vonják. Auszriában az 1803. évi törvény helyébe lépő 1852. május 27-iki büntetőtörvény 479—481. §-a helyezte büntetés alá a munkabérek és az árak szabályozására vonatkozó összebeszéléseket; majd az 1870. április 7-iki u. n. Coalitionsgesetz a bűncselekményi minősítés alól ugyan kivonta, de érvénytelennek nyilvánította a munkásoknak és a munkaadóknak a munkafeltételekre vonatkozó összebeszéléseit (2. §.), valamint az iparüzőknek oly összebeszéléseit, melynek célja: valamely áru árát a közönség hátrányára emelni és támogatni azokat, akik e megállapodások mellett kitartanak, vagy sujtani azokat, akik azokat be nem tartják. (4. §.) Oroszországban a polgári törvénykönyv 1528. és 1529. §-a semmisnek mondta ki az áremelést előmozdító összebeszéléseket; az orosz büntetőtörvénykönyv 913. és 1180. §-a pedig büntette a vállalkozóknak olyan összebeszéléseit, amely élelmiszerek drágítására irányultak. Franciaország kitarzott az 1810. évi büntetőtörvény 419. §-ának alkalmazása mellett, ellenben Belgiumban az 1866. évi büntetőtörvénykönyv már nem sujtotta büntetéssel az áralaku-

lások szabályozására vonatkozó összebeszéléseket, s ugyanezeket Olaszország 1889. évi büntetőtörvényének 293. §-a is csak abban az esetben rendelte büntetni, ha az árszabályozás csalárd eszközökkel történt, de a 299. §. tovább is általában büntette az árverési összejátszást. Megjegyzendő, hogy Belgiumban egy 1873. május 18-án hozott törvény az értékpapírok árfolyamát befolyásoló pénzügyi karteleteket újra büntetés alá helyezte. Németországban az 1869. évi ipartörvény 152. §-a érvénytelennek mondta ki a munkafeltételek szabályozására irányuló megállapodásokat, de nem tett említést az árak irányítására alakult összebeszélésekről. Angliában a verseny kizárására irányuló és a forgalmat korlátozó egyesülések érvényessége tárgyában továbbra is a common law-t alkalmazta a bíróság — a közjó ellen irányuló összeesküvésnek minősítvén azokat. Viszont az angol jogot alkalmazó Északamerikai Unióban és Kanadában külön törvényi rendelkezéseket is hoztak. Az Unióban az 1887. évi Interstate Commerce Act megtiltotta a vasutvállalatoknak a nyereség bizonyos arányu megosztására vonatkozó megállapodásait, majd az egyes tagállamok trösztellenes rendszabályait követve, az 1890. évi u. n. Sherman Antitrust Act megtiltotta és büntetés alá helyezte a forgalmat korlátozó trösztként, vagy más alakban létrejött egyesüléseket (Combination), egyúttal büntetéssel sújtotta az olyan egyes személyeket is, akik a kereskedelemnek, vagy a forgalomnak valamely részét monopolizálni törek-szenek; gondoskodott továbbá olyan eljárási szabá-

lyokról, amelyek a törvény ellen vétők kinyomozására és ideiglenes birói rendelkezésekkel való megfékezésére irányt mutattak. Kanada 1889. május 2-i törvény ezekhez hasonló rendelkezéseket léptetett életbe.

Magyarország a gazdasági versenyt korlátozó megállapodások elbirálásában a német birodalmi példa után indult. Az 1884:XVII. t. c. (ipartörvény) 162. §-a szerint érvénytelenek az olyan összebeszélések, melyekkel az iparosok azt célozzák, hogy üzletük félbeszakítása, vagy a munkások, illetőleg segédek elbocsájtása által ezeknek terhesebb munkafeltételeket szabjanak, különösen azoknak bérüket leszállítsák; vagy melyekkel a munkások, illetőleg segédek oda törekcsenek, hogy közös munkaszünetelés által a munkaadókat magasabb bér megadására kényszerítsék, s általában tőlük jobb munkafeltételeket csikarjanak ki; ugyszintén mindazon egyezmények, melyek által azoknak támogatása céloztatik, akik az érintett összebeszélések mellett megmaradnak, vagy azoknak károsítása, akik azokkal szakítanak." Ellenben az áruk forgalmát, vagy árát szabályozó megállapodások közül törvényünk az 189:XL. t. c. (kihágási büntetőtörvény) 128. §-a csupán azt az összebeszélést helyezte büntetés alá, mely „a nyereségben való osztozás, vagy más jutalom, előny ígérete által a nyilvános árverés meghiusítására, vagy csökkentésére működik." Sőt az 1875:XXXVII. t. c. (kereskedelmi törvény) 179. §-a mint a részvénytársasági közgyűlésen eldöntendő tárgyat említette „oly karte-

szerződések megkötését, amelyek minden társasági ügyletnek közös haszonra vezetését célozzák”, — amely rendelkezésből nyilvánvaló lett, hogy a magyar törvény nem minden kartelszerződést tart feltétlenül érvénytelennek.

Az a tartózkodás, amelyet egyes államok törvényei az árupiacot befolyásoló megállapodásokkal szemben tanusítottak, azzal a felismeréssel magyarázható, hogy az ilyen megállapodások — bárha magukban viselik is azt a veszélyt, hogy a bennük résztvevők a monopolisztikus helyzettel nyert gazdasági hatalmukat rideg önzéssel használják ki, hatásukban nem mindig károsak, sőt olykor a gazdasági válságok kártevéséi ellen hasznos szolgálatokat is mutatnak fel. A XIX. század utolsó évtizedétől kezdve — a technikának újabb hirtelen fejlődésével kapcsolatban — az árupiacon tultermelés keletkezett, ami majd az egyik, majd a másik gazdasági ágban oly nagyarányú árzuhanást okozott, hogy az illető körben a vállalkozás veszteségessé vált, az egyik gazdasági válsága más gazdasági ágban is rohamosan csökkentette az áru keresletét és általános munkahiányt okozott. A munkahiány következtében támadt hatalmas arányú munkásvándorlási mozgalmak aztán még inkább növelték a piac felvevőképességének bizonytalanságát és ezzel együtt az árutermelés kockázatát. A külső körülmények ilyen hatalmas arányú fordulatai közben az államhatalom nem nélkülözhetett egyetlen szervező társadalmi erőt sem és megértéssel kell fogadni a vállalkozóknak olyan tömörüléseit,

amelyek a gazdasági élet egyensúlyozottabb fejlődését elősegítették. Ezzel magyarázható, hogy a bíróságok az iratlan jogelvek alkalmazásában is követték azt a mérsékletet, amelyet a törvényhozó és a kormány a kartel kérdésében tanusított. A méltányos joggyakorlásban előljárt Németország legfőbb bírósága, amely különösen az 1890. június 25-én és az 1897. február 4-én kelt elvi jelentőségű határozataiban irta körül a kartelbe tömörülés megengedett határait. A. m. kir. Kuria is több esetben hozott olyan határozatokat, amelyek szerint csak azok a kartelmegállapodások tekinthetők a jóerkölcsbe, illetőleg a közrendbe ütközőknek, amelyek az árak befolyásolása végett a közönség érdekeit biztosító szabadverseny korlátozására és a fogyasztó közönség megkárosítására irányulnak (666/1904.), ellenben nem ütközik a jóerkölcsbe az egy iparágban foglalkozóknak egyesülése arra a célra, hogy az egészségtelen verseny káros következményének elhárítására a forgalmi árak fenntartása mellett a minimális árak meghatározottassanak, amennyiben a szerződést nem kötötték aránytalanul hosszú időre (363/1911.).

Mindazonáltal a részletes törvényi szabályok hiányában a bíróság széleskörű szabad mérlegelésére marad bízva az, hogy egyes esetekben a kartel léte és működése megfelel-e a jog általános alapelveinek, avagy jóerkölcsökbe ütközik és emiatt semmis. Ilyen körülmények közt bizonytalan marad nem csupán a kartelek léte, hanem azoknak olykor helyes hatása is. E bizonytalanság megszüntetése és a kartelmegál-

lapodások stabilizáló hatásának a közjó érdekében való felhasználása sok tekintetben irányítólag hatott arra a mozgalomra, amely a XIX. század utolsó és a XX. század első évtizedében a kartelekre vonatkozó adatok bőséges feltárásával egyidejűleg a kartelek törvényi elismertetésére és szabályozására irányul. Ezt a célzatot árulja el annak a törvénytervezetnek az indokolása is, amelyet 1904-ben Hieronymi Károly m. kir. kereskedelemügyi miniszter megbízásából Mandel Pál orsz. gy. képviselő készített a kartelszerződésekről. Mandel tervezete abban az időben nem volt elszigetelt kísérlet. 1897. évben az osztrák kormány a fogyasztási adó alá eső árukra vonatkozó kartelekéről terjesztett elő törvényjavaslatot. A német birodalmi kormány pedig ugyanebben az időben széleskörű munkálatot indított a kartelek törvényi szabályozása kérdésben s a munkálat eredményéről 1908. évben terjedelmes emlékiratban számolt be. Azonban mindezen kísérleteknek akkoriban nem lett eredménye, mert a nagy háborút megelőző években az általános gazdasági föllendülés elterelte a figyelmet a kartelkérdésről. Föllendülés idején ugyanis mindig több alkalom kínálkozik az önálló vállalkozásra és a versenyt korlátozó megállapodások áttörésére.

Az 1914—1918. évi háború és az ezt követő nemzetközi hatalmi tények a gazdasági viszonyokban oly nagyarányú változásokat idéztek elő, hogy azoknak objektív áttekintése most még szinte lehetetlen. A gazdasági bizonytalanság a legjobban kihasználható alkalom az árspekulációra és ezt az alkalmat világ-

szerte ki is aknázták, nemcsak egyéni vállalkozással, hanem különféle kartelszerű megállapodások útján is. Az utóbbi említett megállapodásoknak bizonyos irányu szabályozását a háboruban és azóta még a győztes hatalmi csoport egyes államaiban is szükségesnek tartották.

Az angol-amerikai jogterületen tovább fejlesztették a kartelrendészetet: a kartelek és trösztök felderítésére, ellenőrzésére és visszaéléseik visszaszortására szolgáló igazgatási szabályokat. Az Észak-amerikai Unióban 1914. évben kereskedelmi bizottságot (Federal Trade Commission) alkottak, hogy széles jogkörrel kinyomozza és ellenőrizze a tisztességtelen vagy törvényellenes versenyt folytató személyeket, társaságokat és egyesületeket s amennyiben ezek a bizottság utasításait és határozatait el nem fogadják, a bírósághoz fordulhasson határozatainak végrehajtása végett. 1913. évben az 1894. évi Wilson Tariff Act módosításával, 1914. évben a Clayton Acttal egészítették ki a versenykorlátozások tilalmára vonatkozó anyagi jogszabályokat. Az 1918. évi Webb Export Trade Act a kiviteli trösztökről rendelkezett olyképp, hogy ezek a belföldön nem fejthetnek ki működést s e mellett nyilvántartás és hatósági ellenőrzés alá kerülnek. Angliában megkönnyíti a kartelek visszaélései ellen való védekezést az, hogy ott a választott bíróságok nem folytathatnak önálló joggyakorlatot, hanem a törvényhez és a törvényt hitelesen magyarázó rendes bírói gyakorlathoz kötelesek alkalmazkodni. Ezenfelül ott az 1919. augusztus 19-i

törvény elrendelte mindennemű társulat bejelentését és hatósági ellenőrzését, felhatalmazván a kereskedelmi hivatalt (Board of Trade), hogy az árspekuláció leküzdésére megfelelő rendszabályokat tehesen. Az utóbbi említett törvény, mely ideiglenes jellegű volt, hatályát már elvesztette, de a kartelek tanulmányozására kiküldött hivatalos bizottság szintén azt ajánlotta a kormánynak, hogy a monopolisztikus gazdasági alakulatok megvizsgálására és állami ellenőrzésére olyan igazgatási szervet létesítsen, mint amilyen az Északamerikai Unióban a Federal Trade Commission és amilyenek vannak a britt dominiumokban is (Ujzéländban 1908. óta, Kanadában 1910. óta, Ausztráliában 1912. óta). Megjegyzendő, hogy Kanada, Ausztrália, Ujzéländ és a Délafrikai Unió az 1919—22. években részletes törvényekkel szabályozták a kartelszerű egyesülések nyilvántartását és ellenőrzését is. Ezen felül Kanada a kartelek megvizsgálásának és ellenőrzésének eljárási szabályairól és a káros kartelek ellen tehető intézkedésekről (amelyek közt a vámtételek módosítása és a szabadalmi jog megvonása is szerepel) 1923-ban újabb részletes törvényt hozott. Az Északamerikai Unió és britt dominiumok példáját követte 1923. évben Argentína is — a trösztök visszaélései ellen hozott törvényével.

Franciaország 1926. december 3-án keft törvénye a koalíciónak a Code Pénal 419. §-ban foglalt meghatározását kiegészítette a nyereségre irányuló szándék beiktatásával, emellett a 419. §-t egyes személyekkel szemben is alkalmazhatóvá tette. Ennek

a törvényi rendelkezésnek különösen az a jelentősége, hogy a francia törvényhozás eképp megcáfolta egyes jogi köröknek azt a felfogását, mintha a Code Pénal 419. §-a már nem lenne hatályban. Így, ha a 419. §-t ritkán alkalmazzák is, az abban foglalt szankció fékezi a visszaéléseket. Franciaországban egyébként az 1928. március 19-i törvény a nagyobb tőkével rendelkező társaságok fuzióinak bejelentését és nyilvánosságra hozatalát tette kötelezővé.

Európa egyéb részeiben is találunk törekvéseket a kartel ellenőrzésére. Norvégia 1926. március 12-i törvényével a kartelek kormányhatósági ellenőrzésének igen rendszeres és széleskörű szabályozására adott példát. Dánia az 1929. évi 70. számú törvénnyel tilalmazta a gazdasági verseny káros korlátozásait, emellett ugyanott részletes törvényjavaslatot készítettek a versenykorlátozó gazdasági alakulatok bejelentéséről és állami ellenőrzéséről is. Olaszországban és Spanyolországban a gazdasági élet nemzeti irányu tömörítésével és erősebb állami ellenőrzésével védekeznek a gazdasági visszaélések ellen. Oroszországban ugyszólván az egész termelés állami monopóliummá lett, ami már alapjában kizárja a magánvállalkozók karteljeinek működését, de egyuttal alkalmas ad egy hatalmas gazdasági erővel rendelkező államnak arra, hogy a kartelek harci módszerei (különösen a dumpinget) más államok közgazdaságának ártalmára alkalmazza.

Minket különösebben érdekel a középeurópai államok magatartása a kartelek kérdésében. Ebben a

vonakozásban Ausztriának mintegy uttörő szerepe volt és ott az 1870. évi Coalitionsgezet ma is megadja a módot a káros kartelek ellen való védekezésre, annál is inkább, mert az osztrák perrendtartás értelmében választott bíróságoknak a kartelmegállapodás alapján hozott ítéleteit is hatálytalanítani lehet. Ezzel szemben Németország, amely a kartelek irányában régóta méltányosságot gyakorol Középeurópában, legkorábban érezte szükségét egy olyan törvénynek, amely támpontot nyújt a „jó és rossz” kartelek közötti különbségtételnek és az általában nem kifogásolt kartelalakulatok visszaéléseinek megelőzését, orvoslását és megtorlását részletekben menő szabályozással egyengeti. A kartelszervezkedés Németországban a háborút követő években oly arányokat öltött, hogy a gazdasági élet irányításában a kormánybefolyás nem érvényesülhetett kellőleg. Az infláció idején a kartelek különféle árucikkek árát jóval a nemzetközi paritás felett tartották, úgy hogy emiatt az egész német közgazdasági élet megbénulásától és visszafejlődésétől kellett tartani. Ilyen körülmények között keletkezett 1923. november 2-án a „gazdasági hatalommal való visszaélések megakadályozásáról” szóló német rendelet, amely kellő megfontolással értékesítette az 1902. évi berlini, az 1904. évi innsbrucki német jogászgyűlésnek és az 1908. évben közzétett törvényelőkészítő munkálatoknak eredményeit, valamint az 1908. óta szerzett közgazdasági és jogi tanulságokat. A rendelet nem állít fel külön kartelhivatalt és kartellajstromot és nem kötelezi a karteleteket szer-

ződés bemutatására, ellenben szigoruan szabályozza a karteletek ár- és termeléspolitikáját, valamint korlátozza azon eszközöket is, amelyekkel a karteletek outsidersokkal és üzletfelekkel szemben felléphetnek. Az államhatalomnak ez esetben biztosít igen erős bavatkozási jogot, ha a karteletek működése a közgazdaságot, vagy a közjót veszélyezteti, avagy méltánytalanul befolyásolja a kartelen kívül álló gazdasági szabadságát. A rendelet szigorú szankcióktól és nagyterjedelmű kormányfelhatalmazásaitól némelyek a gazdasági élet nyugalmát féltették, azonban általános hatásában a rendelet nem volt zavaró sem a tőke képződésére, sem a helyesen működő karteletekre, sem pedig általában a német gazdasági élet fejlődésére. Előnyös hatását viszont az mutatja, hogy életbelé-
pése óta a karteletek elleni panaszok fokozatosan kevesbedtek. 1925. évben 1892, 1926. évben 835 panasszal keresték fel a minisztériumot). Ami kifogás a német rendelettel szemben felmerült, az részint egyes jogi részletezésekre vonatkozott (ily részletekről hozott határozatokat az 1928. évi salzburgi német jogászgyűlés), részint pedig arról szólt, hogy a Kartelbíróóság körülményes eljárása helyett erősebb kormányintézkedésekkel kellene a gazdasági visszaélések elleni védekezést eredményesebbé tenni. Az utóbbi kifogásnak kívánt eleget tenni a birodalmi elnöknek 1930. július 26-án kel rendelete, V. fejezetében az alaprendelet alkalmazási területének kiterjesztése mellett széleskörű felhatalmazást adott a kormánynak bizonyos szerződések és határozatok

semmissé nyilvánítására, végrehajtásuk megtiltására, bizonyos üzleti feltételeknek és ármegeállító módszereknek, valamint a gazdasági szabadságot korlátozó rendszabályoknak megtiltására, a szerződéstől való visszalépés engedélyezésére és a vámtételek módosítására. Ez a kartel szükségrendelet már jogot ad a kormánynak, hogy a kartel árpolitikájába beleavatkozzék anélkül, hogy a közgazdaság, vagy a közjó veszélyeztetve volna, elég ok arra, ha a kartel árszabásai nem gazdaságosak.

A kartelek szabályozásának szükségét érzik Csehszlovákiában és Lengyelországban is, ahol jórészt a németországi tanulságok felhasználásával már elkészítették a kartelekről szóló törvényjavaslatokat.

A kartelek szabályozására vonatkozó, nemzeteként önálló uton járó törekvésekkel párhuzamosan 1927. óta a kartelek ügyének nemzetközi szabályozásáról is folytak tárgyalások. Ez a kérdés először a nemzetközi kereskedelmi kamara 1927. évi stockholmi gyűlésén merült fel, majd a Népszövetség által kezdeményezett 1927. évi genfi világgazdasági konferenciának volt a tárgya. Az utóbbi konferencián megindult tárgyalásokat a Népszövetség véleményező gazdasági bizottsága (*Comité Consultatif économique*) folytatta tovább, amely 1928 májusban és 1929 májusban tartott ülésein szükségesnek találta a nemzetközi szabályozás előfeltételeinek és különböző nemzetek idevonatkozó jogának részletes tanulmányozását. A bizottságtól elfogadott munkaprogramm alapján a Népszövetség titkársága három szakértő közreműködésével

összegyűjtötte és kiadta a kartelekre vonatkozó tanulmányi anyagot. A kartelkérdés nemzetközi vonatkozásait az *International Law Assotiation* is tanulmányozása körébe vonta az 1928. évi varsói és az 1930. évi newyorki ülésein. Végül az interparlamentáris Unio 1930. júliusában Londonban tartott konferenciája a következő határozatot hozta: „a kartelek, trösztök és hasonló alakulatok a gazdasági élet természetes jelenségei és mint ilyenek elvileg nem kifogásolhatók. Minthogy azonban az ilyen alakulatok a közérdek és az állami szempontok szerint a maguk kihatásaiban károsak is lehetnek, szabályozásuk szükséges. Ennek a szabályozásnak nem szabad a gazdasági életbe való belenyulást jelentenie, amely belenyulás arra volna alkalmas, hogy azok szabad fejlődését veszélyeztessék, hanem annak csupán a visszaélési lehetőségek leküzdésére és megakadályozására kell szorítkoznia. A visszaélések leküzdésére alkalmas eszközként és az esetleges ellenőrzés alapjaként a nyilvánosságot kell elismerni, amely minden kartelszerű megállapodás bejelentési kényszerét és az állami regisztrálást követeli meg. Szükséges volna tehát az ilyen megállapodások kötelező írásba foglalása. Olyan megállapodások, amelyek a megszabott határidőn belül írásban teljes szövegükben nincsenek bejelentve, illetőleg előtarjlesztve, nem érvényesek és nem igényelhetnek semminemű törvényes védelmet. A regisztrált karteleket, trösztöket és hasonló szervezeteket meghatározott határidőn belül a regisztráló hivatal nyilvánosságra hozza, míg magukat a megállapodásokat csak

bebizonyított visszaélések esetében szabad az eset körülményeihez képest egészen, vagy részben nyilvánosságra hozni. Annak a megvizsgálására és megállapítására, hogy a lajstromozott megállapítások nem tartalmaznak-e a közérdeket vagy az állami érdeket veszélyeztető megállapodásokat, valamint a visszaélések megvizsgálására és megállapítására minden állam alkosson egy, a kormányzattól független, lehetőleg szűkre határolt kartelbizottságot, amelyben a fogyasztók és a munkaadók képviselve legyenek. A kartelbizottság az általános természetű vizsgálatokat hivatalból köteles teljesíteni, míg ezzel szemben egyes esetekben csak az illetékes legfőbb hatóság javaslatára bocsátkozhatik vizsgálatba. A bizottság megállapításait nyilvánosságra kell hozni. A bizottság megállapításai alapján az illetékes központi hivatal döntésének van fenntartva, hogy panaszokat emeljen az illetékes bíróságnál a visszaélések megtorlására és a szerződések esetleges megsemmisítése céljából. Az Unió azt ajánlja az egyes országok csoportjainak, hogy ilyen értelemben tegyenek kormányaiknál előterjesztést."

Azok a jelenségek, amelyek különösen a háború óta szinte az egész civilizált világ figyelmét a magánvállalkozók monopolisztikus törekvéseire és a gazdasági hatalmi helyzetükkel való visszaéléseire irányították, a magyar kormány és a törvényhozás figyelmét sem kerülték el. Az árdrágító visszaélésekről szóló 1920:XV. t. c. büntetőjogi szempontból igyekezett a visszaéléseknek gátat emelni és e törvény 1.

§-ának utolsó bekezdése értelmében büntethető az árdrágító visszaélésre való összebeszélés, vagy egyesülés is. E törvény alkalmazásához azonban szükséges volna, hogy a helyes árak akár hatósági árszabás, akár általánosan érvényes árvizsgálat útján pontosan és gyorsan megállapíthatók legyenek. Amióta az árvizsgáló bizottságok működése megszűnt, az 1920:XV. t. c. alkalmazása igen nehézkessé vált és különösen a kartelek visszaélései ellen ez a törvény sikerrel alig használható. Amíg az 1920:XV. t. c. a gazdasági visszaéléseknek legfontosabb eredménye, az árak drágulási alapján igyekezett a visszaélések ellen gátat emelni, a tisztességtelen versénnyről szóló 1923:V. t. c. azokat a módszereket tette megtámadhatóvá, amelyeket egyes gazdasági alanyok károsító céljaik érdekében a versenyvállalatok megbénítása végett szoktak alkalmazni. A verseny-szabadság tisztességtelen módszereinek üldözése az iparszabadságnak fontos biztosítéka és mint ilyen, kétségtelenül nagy segítséget nyújt a gazdasági tisztességbe ütköző védekezésben. Ámde az üzleti tisztességbe ütköző egyes rendszabályoknak elszigetelt nyesegetése útján alig lehetett olyan gazdasági erőket megfelelő mederben tartani, amelyek az egész ország gazdasági életére, vagy egyes szakmákban az egész országra kiterjedőleg csaknem egyedüli, monopolisztikus hatalommal végzik gazdasági tevékenységüket. Van ugyan az 1923:V. t. c.-nek egy rendelkezése (1. §.), amely általánosságban kimondja, hogy „üzleti versenyt nem szabad az üzleti tisztességbe, vagy általában a jóer-

kölesbe ütköző módon folytatni", — ámde hogy a kartelmegállapodás magábanvéve ilyen módja volna az üzleti versenynek, azt bíróságaink nem mondták ki, erre törvényes alap nem is lenne. Ellenkezőleg, az 1923:V. t. c. értelmében alakított kereskedelmi és iparkamarai zsüri 1783/22/1925. számú határozatában határozottan kifejezte, hogy „a kereseti alkalmak jobb kiaknázása céljából egyesülésekbe, kartelekbe, vagy ringekbe való tömörülés az áraknak kartelszerű megállapodásokkal történő fixirozása, a beszerzési, vagy az átlagárnál olcsóbb eladások stb. még az üzleti tisztességbe vagy a jóerkölcsbe nem ütközik. 21.572/1924. számú határozatában a zsüri úgy találta, hogy „a versenyküzddelemből csupán azokat a tisztességtelen eszközöket kell kikapcsolni, amelyekkel a versenytárs valamennyi tisztességesen dolgozó versenytársát megkárosítja, erőszakos és jogosulatlan beavatkozással versenytársát ipartevékenységének gyakorlásában korlátozza.” A zsüri és a kamarai választott bíróság az elbírált jogvitákban nem tett különbséget aközt, hogy a versenyesszközöket egyenlő, vagy kartelbe tömörülve alkalmazzák-e, nem vette figyelembe versenymódszerek alkalmazásának a fogyasztó közönségre való hatását, sőt azon az állásponton volt, hogy a gazdasági harcban „a versenytársat megsemmisíteni is meg van engedve” (V. b. 4235/1927.). A rendes birói gyakorlat adataival nem lehet eldönteni, hogy a kamarai zsüri és a választott bíróság álláspontját a rendes bíróság mennyiben tenné magáévá, mert a rendes bíróságnak a háboru óta ahig volt alkalma bi-

zonyos kartelek jogossága kérdésében állást foglalni. A kartelszerződésekben ugyanis szokássá vált választott bíróság kikötése, választott bíróság határozata pedig jogunk szerint végrehajtható, tekintet nélkül arra, hogy a választott bíróság esetleg olyan megállapodás alapján hozott marasztaló ítélete, amelynek érvényességét a rendes bíróság előtt esetleg meg lehetne támadni. Az 1911:I. t. c.-be iktatott perrendtartás 284. §-ának 7. pontja ugyan megengedi az ítélet érvénytelenítését, ha az meg nem engedett cselekményre kötelez, s ennek a rendelkezésnek célzata kétségtelenül az, hogy a közrendbe ütköző választott bíróság ítélete érvénytelenítésére módot adjon, de kétséges, hogy eredményesen lehetne-e indítani érvénytelenítési pert olyan választott bíróság ítélete ellen, amely közrendbe ütköző kartelszerű megállapodáson alapuló kötelezettségből kifolyóan kötelez, pl. kötbér fizetésére, vagy más, egyébként megengedett cselekmény teljesítésére. Más a helyzet Ausztriában, ahol választott bíróság ítéletét érvényteleníteni lehet azon a címen, hogy kartelszerződés alapján jött létre, vagy Angliában, ahol törvénnyel, illetőleg a rendes bíróság gyakorlatával ellenkező választott bírósági ítélet érvénytelenítésére általában megvan a lehetőség, vagy Németországban, ahol ezt a lehetőséget legujabban igen tág keretekben terjesztik ki.

Ámde bármely bíróság döntött volna is a kartelek jogossága kérdésében, aligha tudott volna olyan döntést hozni, amely mind jogi, mind közgazdasági helyesség szempontjából általános megnyugvást és el-

ismerést vivhatott volna ki. Nem lehetett ezt remélni mindaddig, amíg a bíróság a kartelek körül folyó jogvitákban csak a felek előadására és a felek szakértőinek véleményére voltak utalva, s nem alakul egy olyan általános elismerésre méltó testület, amely ilyen esetekben a bíróságot és az egyéb hatóságokat szakvéleménnyel látja el és ami mint központi hatalom az egész közgazdasági élet áttekintését elősegítő adatok birtokában felelősség mellett irányt nem mutat a kartelek közgazdasági értékelésében. Sőt a kartelek kérdésében még így sem lehet pusztán a bíróság döntései útján kellő gyakorlati eredményt remélni, mert a bíróság legtöbbször csak abból ítélhet, hogy a megtámadott kartelszerződés érvényes-e, avagy érvénytelen és az utóbbi döntéshez csupán járulékosan fűzhet egyes következményeket, pl. a visszahelyezést, vagy a kártérítést. A kartelek visszaélései ellen nem lehetett kellőképp védekezni, miután azok ügyeiben csupán akkor volt a hatóságnak betekintése, amikor a bíróság a szerződést jóerkölcsbe, vagy közrendbe ütközőnek mondja ki. A szerződő felek üzleti tevékenységét is állandóan zavarta annak tudata, hogy a bíróság esetleg mindjárt a szerződés semmiségát fogja kimondani egyes olyan szerződési pontok miatt, amelyeknek közrendbe ütköző voltát a magángazdaság szemszögéből kéllően nem lehetne felismerni. Ezért a kartelérdekeltségek részéről is azt ajánlták, hogy az államhatalom a birói beavatkozás előtt közigazgatási eszközökkel mutasson irányt a helyes kartelműködésre. A visszaélések meggátolására némelyek

elegendőnek tartották a kormánynak már megvolt törvényes jogait, különösen azt, hogy a vámtarifában és a szállítási díjtételekben módosításokat eszközölhet. Azonban ezek az eszközök a kartelek ellenében törvény szerint vagy egyáltalában nem alkalmazhatók, vagy a valóban vétkessel együtt nem vétkes vállalkozó, sőt egész kereseti ágak is sújtatnának.

Emiatt volt szükséges, hogy törvény gondoskodjék a kartelek és más monopolisztikus alakulatok ellen emelt panaszok megnyugtató és gyors felderítéséről, az ehhez szükséges szervekről és eljárásról, valamint olyan hatósági eszközökről is, amelyeket a megállapított egyes visszaélések ellen — szélesebb gazdasági körök érdekeinek sérelme nélkül — közérdekből, gyorsan alkalmazni lehet. Még inkább szükséges a szabályozás olyan területen, ahol közérdeket sértő visszaéléseket lehet észlelni. A kartelek működésében pedig kétségtelenül fordulnak elő visszaélések, a bíróság határozataiból számos bojkottról és olyan eszközök alkalmazásáról lehet tudomást szerezni; amelyek a bojkottált vállalatok gazdasági létét komolyan veszélyeztették. Előfordult pl. hogy a kartelben levők a kartelen kívül álló versenytárs versenyének letörése végett az ennek üzeméhez szükséges üvegeket is megsemmisítették. (J. 20.313/1926.) Adatok vannak arról, hogy elsőrendű közszükségleti cikkek árát, vagy azok feldolgozásának díját — a nyers anyagárak és a munkabérek csökkenő tendenciája ellenére — egész vidék iparosai egyik napról a másikra egyöntetűen felemelték egyes cikkeknel 15;

másoknál 50%-kal is. Más termelési ágban hosszú időre szóló kötelezettséggel olyan magas árat erőszakolt tagjaira a kartel, hogy versenyvállalkozás kilátásba helyezésével ennek az árnak csaknem 100%-os csökkentését lehetett elérni — a termelés produktivitásának veszélyeztetése nélkül. Ismét más iparágban a kartel feloszlása után 42%-os árcsökkenést lehetett megvalósítani. Az egyik kartel a bizonyos iparágban szükséges nyersanyag megszerzését kézműiparosok számára lehetetlenné tette, úgy hogy a korábban virágzó kézműiparágnak el kellett sorvadnia. Bizonyos környék feldolgozó vállalatai a feldolgozandó cikkek árának lenyomása végett megállapodást kötöttek hasonló külföldi vállalatokkal, hogy ezek az illető vidéken ne vásárolják azt az árucikket, amelynek nagyobb kereslete széles magyar néprétegnek lett volna létkérdése. Fuziókat létesítettek oly módon, hogy a tulajdonosokkal megegyezésre lépve, megszüntettek egy, vagy több eredményesen termelő üzemet, ami számos munkás elbocsátásával járt volna együtt.

A kartelszerű megállapodások hatása különösen három irányban nyilvánul meg; hatással van 1. a megállapodásban résztvevők helyzetére, 2. a karteleken kívül álló iparüzőkre (akár ugyanegy szakmához tartoznak, akár más szakmához vagy termelési ághoz), végül 3. a fogyasztó- és termelőközönség érdekeikre. A kartelben résztvevő helyzete gyakran nem azonos az olyan szerződő felekével, akik egyenlő gazdasági erővel és egyenlő szabadsággal kötöttek megállapodást. A kartelnek egyes tagjai esetleg a

számszerint kisebbségben levő, de gazdaságilag tulnyomó erőt képviselő tagok ellenállhatatlan gazdasági nyomása következtében vesznek részt a kartelben és a gazdasági nyomás esetleg oly nagy lehet, hogy elérí a magánjogilag releváns kényszer határát. A kartelen kívül álló vállalkozók, akikkel a kartel érintkezésbe jut, sok esetben olyanok, akiket a kartel vezetőinek gazdasági nyomása nem tudott a kartelbe kényszeríteni s ezek ellen annál nagyobb erővel és a lehető legerősebb fegyverekkel folyik a harc egészen a gazdasági tönkretételig. Az iparszabadság ilyen korlátozásait az állam nem nézheti tétlenül.

A kartelbe tömörülés hatása egyes esetekben lehet a közgazdaságra kedvező, más esetben pedig káros, de az iparüzők szabadsága mindenesetre megköveteli azt, hogy a kartel által gyakorolt gazdasági nyomás túl ne lépje azt a határt, amit az állam közérdekből megengedhetőnek talál. Az iparüzők szabadságát nem lehet minden korlát nélkül titkos szervezkedéseknek kiszolgáltatni. Bármi is a hatása a kartelműködésnek, a kartel létrejövetelének és működésének az alapja mégis csak a minél nagyobb gazdasági haszonra törekvés. A nyereségvágy pedig könnyen vezet túlzásra, könnyen csábít önzésre, a lehetőségek kiméretlen kizsákmányolására és arra, hogy a versenyt oly helyen és időben is korlátozzák, ahol és amikor az közgazdaságilag szükségtelen, sőt káros. Ezért nem engedhető meg, hogy a magánosok a közérdeket ily erősen érintő tevékenységi területen a

termelésnek, a forgalomnak és az áralakulásnak — leginkább másokat korlátozó kötelezettségekkel egybekötött — szabályozását jogilag rendezett ellenőrzés nélkül végezzék. Hasznos hivatást töltöttek be régenté a céhek, ujabban pedig a kereskedelmi társaságok, de azért ezeket sem lehetett a jogrenden kívül hagyni, nem lehet tehát elvi kifogást emelni a gazdasági élet újabb irányu tömörüléseinek a jogrendszer beillesztése ellen sem. A szabadság és szervezettség az új viszonyokban csak úgy lehet helyes arányu, ha a gazdasági életnek tényleg kialakult újabb szervezetét az állam tudomásul veszi és jogi szabályozásban részesíti. Szükségessé vált a kartelek jogi szabályozása annál a nagy hatásnál fogva is, amelyet a közönségre gyakorolnak, különösen azzal, hogy tömegtermelvények, nyersanyagok, félgyártmányok és a közszükséglet tárgyát tevő készárúk termelését, elosztását, keresletét és általában forgalmát, valamint azoknak áralakulását a gazdaság természetes rendjébe való beavatkozással szabályozzák és hogy e tevékenység közben a monopolisztikus helyzet könnyen csábíthat minél nagyobb nyereség szerzése végett az eladók, vagy a fogyasztók érdekeinek figyelmen kívül hagyására. A nagyközönség sem maradhat biztosítékok nélkül a méltánytalan versenykorlátozásokkal és a kizsákmányolással határos árköveteléssel szemben. Különösen állt ez a háboru utáni időben, mikor a trianoni okmánnyal teremtett helyzetben számos gazdasági ág el van vágva természetes, vagy történelmileg kialakult, beszerzési forrásaitól és értékesítési

területétől, amikor a gazdaság egyes ágai az ellenséges megszállás idején szenvedett károkat még alig tudták kiheverni, amikor egyes európai államok hatalmas vámokkal és tilalmi rendszabályokkal folytatnak ellentünk gazdasági harcot, amikor Oroszország és Amerika dumpinggel nyugtalanítja a gazdasági életet és amikor mindezek miatt az ország hitelellátása sem lehet rendszeres. Helytelen gazdasági elv az, hogy minden helyzetelőnyt (pl. akár azt is, amit a védővámok nyújtanak) okvetlenül azonnal s a lehető legteljesebb mértékben ki kellene aknázni a magángazdaság hasznára.

A magángazdaságban is érvényesülniök kell az erkölcsi elveknek és a méltányos, tisztességes kereskedői haszon mértékén túl sem a védővámok, sem egyéb helyzetelőnyt nem szabad kihasználni. Ez nem csupán az erkölcsiség követelménye, hanem a társadalmi célszerűségé is, mert a kiméletlen önzés elharpódzása veszélyezteti a társadalmi békét és aláássa az ország hitelét és gazdasági jövőjét. Csökken a hitelle az olyan gazdaságnak, amely fair üzletvitelre alapozott fokozatos fejlődés helyett a helyzet spekulációs kihasználásából akar meggazdagodni és nincs figyelemmel az egész gazdasági ágaknak, sőt az egész ország gazdaságának helyzetére, valamint a fogyasztók fizetőképességének megváltoztatására. A konjunktura ily természetü kiaknázása csak arra lehet alkalmas, hogy egyesek rövid idő alatt meggazdagodjanak, de a vagyoni viszonyokban való hirtelen eltolódások és a jövő termelés alapjainak meggyengíté-

sé súlyos gazdasági és szociális bajok forrását rejti magában. Mind e veszélyek lehetősége ellen a közönység nem maradhatott védtelenül és az államhatalom nem nélkülözhetette tovább a gazdaság egésze felett a politikai iránymutatáshoz szükséges áttekintést. Ezek voltak az indokok, amelyek a magyar törvényhozást az 1931:XX. t .c. meghozására indították.

II. FEJEZET.

Az 1931:XX. törvénycikk szövege és annak részletes magyarázata

II. FEJEZET.

Az 1931:XX. törvénycikk szövege és annak részletes magyarázata.

1. §.

„Az olyan megállapodás vagy határozat, amely árura vonatkozóan a termelés, a forgalom vagy az áralakulás tekintetében, vagy egyébként a gazdasági versenyt korlátozó, vagy a versenyt más módon szabályozó kötelezettséget állapít meg (kartel és más hasonló célú jogviszony), csak úgy érvényes, ha írásba foglalták. Ugyanez áll az eredeti megállapodást, vagy határozatot kiegészítő, vagy módosító ilyen megállapodásra és határozatra is.”

Részletes magyarázat az 1. §-hoz.

A törvény nem foglalkozik a kartelek és más hasonló célú jogviszonyok meghatározásával és osztályozásával, mert e tekintetben a közgazdasági elmélet sem jutott még általánosan elismert eredményre. Az 1. §. csupán a törvény alkalmazásának céljára írja körül azoknak az ügyleteknek jogilag jelentős mozzanatait, mely ügyletek a karteleket, a trösztöket és a más hasonló célú jogviszonyokat vagy alakulatokat megteremtik. Az 1. §-ban foglalt körülírás nem

is meriti ki teljesen a törvény alkalmazásának területét, mert az itt említett megállapodás, vagy határozat legalább két személy akaratnyilvánítását kívánja meg, mihez képest az 1. §. csak két vagy több személy jogviszonyairól szól. Egyedül álló személy tevékenységével és magatartásával a 6. §. utolsó bekezdése foglalkozik oly esetre, amidőn a tevékenység avgy magatartás a 6. §. 1. bekezdésében körülírt módon a közgazdaság, vagy közjó érdekét veszélyezteti. A megkülönböztetésnek az a magyarázata, hogy természetes személy létezése nem köthető az 1. §-ban meghatározott jogi kellékhez, az egységes jogi személy létrejöttékor pedig — ha csak nem az 1. §-ban megjelölt módon jött létre — nem ismerhető fel az a célzat, amelynek érvényes megvalósításához az 1. §. az írásbafoglalást teszi kötelezővé.

Az 1. §. korántsem azért állapítja meg az ügylet-kötésnek ezt az alaki kellékét, mintha ezzel már előre kedvezőtlen ítéletet kívánna mondani az 1. §-ban megjelölt jogügyletek tartalmáról, vagy hogy ilyen előítéletet kívánna megerősíteni. Ellenkezőleg, az 1. §. inkább abban az irányban jelent haladást, hogy a kartelszerű megállapodásról elismeri, hogy érvényesen jöhet létre. Az írásbeliség megkövetelésének okai ebben az esetben is jórészt ugyanazok, mint azoknál az egyéb ügyleteknél, amelyeknek érvényességéhez jogunk máris megköveteli az írást, valamint azoknál, amelyeknek írásbafoglalását a „néhány jogügylet kötelező írásbafoglalásáról” szóló törvényjavaslat kívánná meg.

A jogbiztonság követelménye az, hogy a rendszerint hosszabb időre és bonyolult jogviszonyokra vonatkozó ilyenü ügyletek keletkezését írással lehessen bizonyítani. Emellett az írásos forma az ügyletkötés megfontoltságát is biztosítja oly ügyleteknél, amelyeknél a felek helyzete nem egyenlően szabad, hanem az egyik fél gazdasági gyöngesége, vagy szorult helyzete az erősebb részéről méltánytalanul kihasználható — már pedig az 1. §-ban körülírt ügyletek igen sokszor gazdasági nyomás útján jönnek létre, s így azok írásbafoglalása már ezért is kívánatos. Végül írás szükséges az állami felügyelet gyakorlásához is, ami a közérdeket annyira érintő ilyen jogviszonyoknál elengedhetetlen.

Az írásbafoglalás által az 1. §-ban körülírt ügylet természetesen csak az esetben válik érvényessé, hogyha tartalmát és létrejövetelének körülményeit tekintve, egyébként érvényes.

Az írásos alak a részletes kellékeinek meglétét az általános jogszabályok szerint kell elbírálni. Az általános jogszabályokból következik pl. az, hogy az ügyletről felvett okiratnak mindazt tartalmaznia kell, ami az ügylet lényegéhez tartozik. A törvény végrehajtásáról szóló rendelet feladata lesz az, hogy a 2. §-ban említett bemutatás részletes szabályozása alkalmazásával megjelölje a bemutatott jogügylet minimális tartalmát.

Ami az írásbafoglalás elmulasztásának jogi következményeit illeti, e tekintetben is a magánjog ál-

talános szabályai az irányadók. Eszerint pl. az 1. §-ban körülírt megállapodás vagy határozat alaki érvénytelensége magában véve még nem teszi érvénytelenné az azzal kapcsolatban létrejött más olyan megállapodást, amely önállóan is megállhat.

Az 1. §. alá csak olyan megállapodás, vagy határozat tartozik, amely jogi kötelezettséget állapít meg. A kötelezettséghez és a megállapodáshoz pedig nem elég valamely egyoldalú nyilatkozat, vagy utasítás, hanem szükséges a kötelezettségnek a másik fél részéről való elvállalása is. A kötelezettség megállapítását megállapodás esetében a kölcsönös nyilatkozatokból lehet felismerni, míg határozatnál a határozat tartalmán és a határozathozatalban résztvevőkön felül ismerni kell a határozatot kibocsátó személynek, vagy társas alakulatnak együttműködésére, vagy összetételére vonatkozó szabályokat is, mert ezekből tűnik ki, hogy miként jöhet létre és kikre hat ki a kötelező határozat.

Az 1. §-ban körülírt megállapodásnak vagy határozatnak további és gazdaságilag leglényegesebb tartalma a kötelezettség megállapításának közvetlen célja, ami itt a gazdasági verseny szabályozása. Ez a szabályozás legtöbbször a verseny korlátozásával kapcsolatos, de más módon (pl. üzleti feltételek megállapításával) is történhetik ez a cél, amelyre az 1. §-ban a zárójelben közzétett szöveg, valamint a 6. §. 1. bekezdése is utal.

Végül a törvényjavaslat megjelöli a megállapodással vagy határozattal megállapított kötelezettség tárgyát és érvényesülésének területét. E tekintetben nem elégszik meg azzal, hogy a kartelszerű alakulatok elméleti osztályozásának alapjául vett különböző gazdasági tevékenységek, illetőleg jelenségek összefoglaló áttekintését adja (termelés, forgalom, áralkulás), hanem szorosabbra vonja a körülírást azzal, hogy csupán az árura vonatkozó ilyen tevékenységekre és jelenségekre terjeszti ki a törvény hatályát; ez a megszorítás egyrészt azért szükséges, mert enélkül jogbizonytalanság támadhatna a törvény alkalmazási köre tekintetében, másrészt pedig azért célszerű, mert így a törvény alkalmazásában nem szükséges figyelemmel lenni a gazdasági életnek olyan értékeire, amelyek nem esnek a szoros értelemben vett áru fogalma alá s amelyekre vonatkozó jogviszonyok külön szabályozást kívánnak (pl. a mérnöki, ügyvédi, közjegyzői stb. tevékenységek tekintetében a pénz- és hitelforgalomban, valamint a munkaadás — és munkavállalásra vonatkozó általános jogviszonyokban). Azokra a gazdasági értékekre, amelyek az áru fogalma alá esnek, a törvény természetesen akkor is kiterjed, ha azok tekintetében esetleg különleges jogszabály is van hatályban (lásd legújabbán az energiaszabályokról szóló törvényjavaslatot). A jogszabályok viszonya az lesz, hogy ez a törvény mint lex generális nyer alkalmazást azokra az élet- és jogviszonyokra, amelyekre lex speciális nem rendelkezik.

A körülírásban található „áru” szó fogalma széles

körü értelmezést enged; a gazdaságtanban általában árunak tekintik azt, ami kereskedelmi forgalomnak tárgya lehet s ily értelemben áru nemcsak dolog, hanem bizonyos jog, vagy jogcímlet, nemcsak a kész termék, hanem a félgyártmány és a nyersanyag, sőt a birtokbavehető természeti tárgy és erő is és az áru termelésének lehet tekinteni pl. bizonyos vállalati mű előállítását is. A termelés, forgalom és áralakulás szavak a törvényjavaslatban csak főbb vonásokban jelzik azokat a tevékenységeket és gazdasági jelenségeket, amelynek folyamán az árura vonatkozó gazdasági versenykörülfatozás végbemehet. Ezt az értelmet kívánják kidomborítani „az egyébként” és „más módon” kifejezések. Eszerint az 1. §. alá vonható az olyan megállapodás, vagy határozat is, amely árura vonatkozóan a termelési, beszerzési vagy értékesítési terület elosztása, üzleti feltételek megállapítása vagy alkalmazása, az eladás, a vásárlás illetőleg beszerzés, a szállítás, az árméghatározás, valamint az ár követelése, fizetése vagy behajtása stb. tekintetében alapít meg versenyt szabályozó kötelezettséget.

Szándékosan mellőzi a törvényjavaslat azoknak a megjelölését, akiktől a megállapodás vagy a határozat eredhet. Eszerint a törvényjavaslat alkalmazható nem csupán azonos ipari vagy kereskedelmi szakmákhoz tartozó vállalkozóknak egymás között létesített megállapodásaúra vagy határozataira, hanem olyanokra is, amelyeket bármilyen gazdasági ághoz tartozók, akár egymás között, akár a szakmán kívül álló iparúzókkal, akár egyéb önálló gazdasági alanyokkal (pl.

továbbeladókkal) hoztak létre, amennyiben a megállapodás vagy a határozat egyébként megfelel az 1. §. körülírásának.

Különböző nézőszögből lehet vizsgálni azt a kérdést, hogy vajon az u. n. márkás cikkekre szülő megállapodások az 1. §. hatálya alá tartoznak-e, avagy nem a márkás cikkek alatt értjük általában azokat, mely cikkek bizonyos védjegy alatt ugyanazon formában és csomagolásban hozatnak a termelő gyáros által forgalomba, legtöbbször a nagy és kiskereskedelem útján.

Ezeknek a márkás cikkeknek a reklamározása a gyárosnak egy nagy befektetést és állandó kiadást jelent és természetesen, hogy miután a gyáros ugyanezen kiadásokat, mint az izléses és steril csomagolás kiadásait, belekalkulálja az eladási árba.

Vizsgálandó volna, hogy vajjon ezek a megállapodások az 1. §-ban körülírt megállapodások fogalma alá foglalhatók-e avagy nem.

Ha a kérdést abból a nézőszögből tekintjük, hogy a gyáros gyártmányaira nézve minden viszonteladóval megállapodik és így ezen cikkekre vonatkozólag egyrészt kizárja a viszonteladók szabad verseny lehetőségét és különösen, ha elsőrendű közszükségleti cikkről van szó, az egész közgazdasági életre kedvezőtlen kihatásu árpolitikát folytathat, — ugy azt kellene mondanunk,

hogyan ezen megállapodások feltétlenül az 1. §. hatálya alá esnek.

Ha a dolgot azonban abból a nézőszögből vizsgáljuk, hogy ugyiszlván nincs olyan márkás áru, amely majdnem azonos vagy teljesen azonos összetételű és minőségben, de más gyár által előállítva vagy más márkázással, vagy pedig állapotban kapható volna, ugyanarra az álláspontra kell jutnunk, hogy egy bizonyos cikkben valamely gyáros a viszont eladókkal kötött ily természetű megállapodása az egész (pl. pótkávé) iparban és kereskedelemben kialakult árakat nem befolyásolja, illetve ebben a versenyt nem zárja ki és így ezen megállapodások nem sorozhatók a kartelszerű megállapodások közé.

A dolog természeténél fogva más elbírálás alá esik a kérdés, ha az azonos iparban dolgozó összes gyárosok állapotnak meg az összes márkás cikkekre vonatkozólag a viszontelárusítókkal az előírt árak betartásában.

Nem tartoznak az 1. §. körülírásába, a fuziók, ahol is a fuzió esetén az egyes vállalatok önálló jogi személyisége megszűnik, valamint a versenytilalmi rendelkezések, melyek rendszeresen egyéb szerződések mellékkikötései szoktak lenni. De nem tartoznak ide az alkalmazottakkal vagy más függő viszonyban levőkkel szemben kiadott határozatok, egyoldalú rendelkezések és intézkedések, mert ezek nem önálló részei a gazdasági versenynek. A zárójelben foglalt szövegrészlet (kartel és más hasonló célú jogviszony) elejét

kívánja venni az olyan esetleges félreértésnek, mint ha az 1. §. alá tartoznának olyan rendes forgalmi ügyletek is, amelyek alkalomszerűleg, egyes üzletek lebonyolítása végett szabályozzák az ügyletkötő felek gazdasági viszonyait. Ezzel szemben a kartel említése világossá kívánja tenni, hogy itt olyan megállapodásokról van szó, amelyeknek közvetlenül az a céljük, hogy már előre és rendszerint huzamosabb időre meghatározzák a gazdasági élet önálló szereplőinek bizonyos általánosabban körülírt üzleti körben követendő magatartását. Az 1. §. második mondatában a „kiegészítés” és „módosítás” szavak sem úgy értendők, mintha ezek alatt az első mondatban körülírt megállapodások és határozatok alkalmazásával felmerülő forgalmi ügyleteket és intézkedéseket kellene érteni. Ellenkezőleg a második mondatban csak olyan megállapodásról vagy határozatról van szó, amely a kartelt és más ehhez hasonló célú — általánosabb, tartósabb jellegű — jogviszony lényeges tartalmát egészíti ki vagy módosítja.

Ezzel ki is van merítve a zárójelben foglalt szöveg célzata s egyébként a törvényjavaslat nem kívánja műszavakhoz kötni a törvény alkalmazását. A gazdasági élet mindig újabb és újabb jogviszonyokat és tömörüléseket mutat fel és a legtöbb újabb üzleti típust újabb műszóval jelölik meg. Ezek az újítások, melyek gyakran éppen a törvény megkerülése végett jönnek létre, mind újabb fogalmi kiterjesztésekre kényszerítik a törvényhozást (ugy mint az Északamerikai Unióban és Németországban) — ezért állapítja meg.

a törvényjavaslat a benné foglalt rendelkezések alkalmazásának körét, úgy hogy a verseny szabályozásának nem csupán meglévő típusaira, hanem minden ezután keletkező olyan jogviszonyra is kiterjedhetnek, amely a kifejtett értelmezés szerint az 1. §. alá vonható. A törvény alkalmazását az sem gátolja, ha az 1. §. értelmében alapított jogviszony vagy alakulat nem több személy kötelmi viszonya, hanem egységes jogi személy (pl. tröszt). Az 1. §. ugyanis csak olyan ügyletekről szól, amelyek az ilyen célú alakulatokat megalapítják, kiegészítik vagy módosítják s ebben a vonatkozásban teljesen közömbös az, hogy a létrehozott alakulatok milyen összetételűek, hogy forma szempontjából egymás között egyneműek-e, hogy vannak-e nemzetközi viszonylataik, nevezetesen, hogy működésük tere csupán egy országnak vagy több országnak a területére terjed-e ki, hogy csak magyar állampolgárok vagy vállalatok vesznek részt benne, hogy hol van a működés székhelye, hol kötötték a megállapodást és még sok más körülmény, aminek rendszerint mind közömbös jelentőségűnek kell lennie akkor, amikor a magyar közgazdaság érdekének a megóvására van szó. Csupán az a lényeges, hogy célzatuk megfeleljen az 1. §.-ban körülírt célfogalomnak.

Nemzetközi viszonylatban egyébként a kartelszerű jogviszonyok tekintetében még nem fejlődött ki gyakorlat és nemzetközi egyezmény sem keletkezett. Ennek legfőbb oka kétségtelenül az, hogy nem lehet megvonni a határvonalat a kartelszerű alakulatok kö-

zött, aszerint, hogy vannak-e nemzetközi viszonylataik vagy nincsenek.

Az 1. §-ban meghatározott célt szolgáló megállapodások és határozatok irásbafoglalását más államok törvényei is megkövetelik; Németországban az irásbafoglalás az ügylet érvényességi kelléke s ilyen szabályozást terveznek Csehszlovákiában, Lengyelországban és Dániában is. Angliában az egy évnél hosszabb időre kötött szerződést csak úgy lehet érvényesíteni, ha azt irásba foglalták. Franciaországban pedig a 150 franknál nagyobb értékű tárgyra vonatkozólag kötött ilypemű szerződés érvényesítéséhez közjegyzői vagy lajstromozott magánokirat szükséges.

(A törvény folytatása)

2. §.

Az 1. §. alá eső olyan megállapodást vagy határozatot, amelyben legalább egy kereskedelmi társaság vagy legalább egy olyan ipari vagy kereskedelmi vállalat vesz részt, amely husznál több alkalmazottat foglalkoztat, a m. kir. közgazdasági miniszterhez nyilvántartás végett a megállapodás vagy a határozat létrejöttétől számított 15 nap alatt be kell mutatni. Ugyanez áll az eredeti megállapodást vagy határozatot kiegészítő vagy módosító ilyen megállapodásra vagy határozatra is.

A m. kir. miniszterium akár a közgazdaság egész területére, akár egyes ágaira, akár az ország egész területére, akár egy részére nézve, a bemutatás kötelezettségét rendelettel kiterjesztheti az 1. §. alá tartozó olyan egyéb megállapodásokra és határozatokra is, amelyek nem esnek az előbbi bekezdés rendelkezése alá.

Az 1. §. alá eső olyan megállapodások és határozatok érvényességéhez, amelyeket a jelen §. értelmében nyilvántartás végett be kell mutatni, az írásba foglaláson felül a bemutatás is szükséges.

A bemutatás elmulasztása vagy hiányossága esetében a m. kir. közgazdasági miniszter a bemutatásra kötelezett felet a bemutatás teljesítésére vagy hiánypótlásra felhívja és a fél ennek a felhívásnak eleget tenni köteles.

A bemutatási kötelesség mindazokat terheli, akik a megállapodást kötötték, vagy a határozatot hozták, ha azonban a bejelentést egyikük szabályszerűen megtette, a többi a bejelentési kötelesség alól felszabadul.

Magyarázat a 2. §-hoz.

A 2. §. eszközöket kíván szolgálni a kormányzatnak arra, hogy a kartelek és más hasonló célu jogviszonyok vagy alakulatok létrejövetele és működése tekintetében a főfelügyeletet sikerrel gyakorolhassa.

Nem lehet kétséges, hogy a közérdeket oly súlyosan érintő eféle jogviszonyok felett a felügyeletet nemcsak lehet, de a közérdek megvédése érdekében kell is gyakorolni. A kartel azon a címen kíván elismertetést, hogy a rendszertelen gazdasági életet némi vonatkozásban szabályozottabbá teszi — annál inkább szükséges, hogy az államhatalom az egész nemzet gazdaságának alakulása felett a tájékozódást el ne veszítse, hanem megfelelő adatok megismerése alapján őrködjék a nemzet egész gazdálkodásának rendje felett. A felügyelet gyakorlásához szükséges adatok megszerzését kívánta ez a §. lehetővé tenni.

A kartelekre és trösztökre vonatkozó adatok megszerzése és nyilvántartása tekintetében az angol nyelvű országok jogszabályaiban találhatók az első példák, 1926-ban pedig Norvégia rendszeresített preventív jellegű nyilvántartást. Az 1928. évi német rendelet a 4. §. 3. pontja szerint a gazdasági miniszter,

ha a közönség gazdaságát vagy a közjót veszélyeztetve látja, elrendelheti, hogy minden kartelszerű szerződés vagy határozat végrehajtása tárgyában létesített megállapodást vagy intézkedést hozzá másolatban be kell nyújtani és hogy ezek csupán a másolat benyújtása után lépnek életbe, az 5. §. szerint pedig elrendelheti, hogy ez a bemutatási kényszer minden jövőben létesítendő kartelszerű szerződésre és határozatra is kiterjedjen. E felhatalmazásoktól eltekintve, a német kormány már évtizedek óta oly sok adatot gyűjtött és publikált s emellett magánközlemények is annyi adatot tárnak fel ott a kartelekéről, hogy ezeknek léte és működése Németországban már nem titok.

Nálunk ellenben a kartelekéről nincs megfelelő statisztikánk és az ezzel kapcsolatos homály társadalmi békétlenségre adott okot. A kormány sem birt olyan felhatalmazásokkal, amelyek alapján a szükséges adatokat megfelelő hitelességgel felderíthetné. Ezért rendeli el a 2. §. 1. bekezdése, hogy az 1. §-ban megjelölt körön belül egy még szűkebb körben bizonyos olyan megállapodásokat és határozatokat, amelyek már a résztvevők gazdasági súlyánál fogva nyilvánvalóan jelentősebb hatást gyakorolnak a piacra, be kell mutatni. Az ily korlátolt körű bemutatási kényszer nem jelenthet tulságos terhet, — nem nagyobb teher ez, mint a statisztikai, adózási és egvéb egyéb bejelentések terhe. A 2. §-ban kereskedelmi társaságok és a husznál több alkalmazottat foglalkoztató ipari vagy kereskedelmi vállalatok nem azért vannak kiemelve, mintha ez a törvényjavaslat nem vonatkoz-

nék a mezőgazdák és egyéb őstermelők karteleire, hanem a megkülönböztetésnek csupán az a magyarázata, hogy a kartelek szempontjából nagyobb jelentőségű vállalatoknak jogilag szabatos megjelölését más termelési ágakban nem lehetett adni — tekintve, hogy a bemutatás érvényességi kellék — ehelyütt nagy fontossággal bír.

Arra az esetre, ha az 1. bekezdésben vont kör szűknek bizonyulna és a felügyelet sikeres gyakorlásához szélesebbkörű adatszerzés volna szükséges, a 2. bekezdés felhatalmazza a minisztériumot, hogy a bemutatási kötelezettség körét megfelelően kiterjeszthesse.

A bemutatás helyett nem lett volna elegendő a bejelentési kötelezettség, mert jogvita esetében csak a bemutatási kötelezettség biztosítja eléggé azt, hogy az érvényesített megállapodás vagy határozat azonos azal, amit annak idején nyilvántartás végett a hatóságok elé tártak. Ugyanezért szükséges a kérdéses megállapodás vagy határozat későbbi kiegészítésének vagy módosításának bemutatását is megszabni.

Avégből, hogy a bemutatás kötelezettségének teljesítésére biztosan lehessen számítani, a 3. bekezdés a bemutatást a jogügylet érvényességi kellékévé nyilvánítja, eszerint az olyan megállapodás vagy határozat, amelynek bemutatása e §. alapján kötelező, nem érvényes, ha be nem mutatták. A bemutatási határidő 15 nap, de a törvény nem mondja ki, hogy a későbbi bemutatás érvénytelenné tenné a szerződést, sőt

a 4. bekezdés szerint a miniszter az elmulasztott bemutatás teljesítésére hívhatja fel a kötelezettet. Ez a rendelkezés azt is célozza, hogy a miniszternek módjában legyen az ellenőrzést gyakorolni és igazolatlan mulasztás esetében a 6. és 14. §. szerint eljárni. A már érvényesen létrejött s kellő időben bemutatott megállapodás vagy határozat érvényességét nem érinti az, ha annak későbbi kiegészítése vagy módosítása az irásbafoglalás vagy a bemutatás hiánya miatt érvénytelen; ily esetben az eredeti megállapodás vagy határozat változatlan szövegben tekintendő érvényesnek. Megjegyzendő végül, hogy a bemutatás elmulasztása csak a megállapodásban vagy a határozatban résztvevők egymás közötti viszonyára hat ki, ellenben a karmadik személyekkel kötött ügyletek érvényességét nem érinti. Ekép a bemutatási kötelezettség az üzleti életben zavart nem okozhat.

A 4. bekezdés rendelkezéséből következik az is, hogy a bemutatás szükségességét egyes esetekben peren kívül a közgazdasági miniszter bírálja el. Per esetében viszont a bíróság önállóan ítéli meg, hogy az ügylet érvényes-e vagy sem. A bíróság vagy más hatóság előtt nem lehet érvényesíteni olyan megállapodást vagy határozatot, amelyet a 2. §. ellenére be nem mutattak.

A bemutatás módját az 5381—1931. M. E. rendelet 1—12. §-ai a következőkép szabályozzák:

1. §.

A m. kir. közgazdasági (kereskedelemügyi) miniszterhez be kell mutatni az olyan irásba foglalt megállapodást vagy határozatot, amely árura vonatkozóan a termelés, a forgalom vagy az áralakulás tekintetében vagy egyébként a gazdasági versenyt korlátozó vagy más módon szabályozó kötelezettséget létesít (kartel és más hasonló célu jogviszony) oly résztvevők között, akik közül legalább egy kereskedelmi társaság vagy olyan ipari vagy kereskedelmi vállalat, amely husznál több alkalmazottat foglalkoztat.

Be kell mutatni az előbbi bekezdés értelmében bemutatási kötelezettség alá eső megállapodás vagy határozat olyan kiegészítését vagy olyan módosítását is, amely a jogviszony lényeges tartalmára vonatkozik.

2. §.

A bemutatási kötelezettség tekintetében nem a jogviszonynak a gazdasági vagy jogi forgalomban egyébként elfogadott megjelölése vagy külső megjelenési formája, hanem a jogviszony valóságos tartalma irányadó. Ehhez képest be kell mutatni különösen minden olyan megállapodást, határozatot és általában

minden olyan intézkedést, amely a termelésnek, illetőleg az üzem nagyságának meghatározása, a termelésnek, beszerzésnek vagy értékesítésnek terület szerint vagy más kulcs szerint meghatározott elosztása, továbbá az eladás, a vásárlás, a beszerzés, a szállítás, a vételár megállapítása vagy alkalmazása tekintetében létesít árura vonatkozó kötelezettséget.

Be kell mutatni a kereskedelmi társaság, egyesület vagy más jogi személy létesítésére irányuló okiratot is, ha a létesítésben résztvevők célja a T. 1. §-a, illetőleg az előbbi bekezdés alá esik. ,

Nem esik a T. 1. §-a és ehhez képest bemutatási kötelezettség alá az oly megállapodás vagy határozat, amelyet pénzügyintézetek és hitelügyletekkel üzletszerűen foglalkozó más cégek vagy biztosító magánvállalatok egymásközti viszonyukban az üzletkörükkbe tartozó ügyleteik feltételeinek s általában üzletvitelük módjának tekintetében létesítenek.

3. §.

A megállapodást vagy határozatot az abban résztvevők állampolgárságára vagy székhelyére, továbbá a kötelezettséget megállapító okirat kiállításának helyére tekintet nélkül be kell mutatni, ha a résztvevők közül legalább egynek Magyarországon telepe vagy lakóhelye van.

A bemutatási kötelezettség az előbbi bekezdés alá nem eső megállapodás vagy határozat tekintetében

ben beáll, ha a résztvevők valamelyike Magyarországon telepet létesít vagy lakóhelyet szerz vagy ha a résztvevők sorába olyan személy lép be, akinek Magyarországon telepe vagy lakóhelye van.

4. §.

Ha megállapodást vagy határozatot azért nem kell bemutatni, mert a résztvevők között sem kereskedelmi társaság, sem husznál több alkalmazottat foglalkoztató ipari vagy kereskedelmi vállalat nincsen, a bemutatási kötelezettség beáll, amint a résztvevők közé ily vállalat lép vagy a résztvevő vállalatok valamelyike husznál több alkalmazottat kezd foglalkoztatni.

A már bemutatott megállapodás vagy határozat tekintetében a kiegészítések és módosítások bemutatására vonatkozó kötelezettséget, alkalmazottak számának csökkentését vagy a kilépést a m. kir. közgazdasági (kereskedelemügyi) miniszternek bejelentik és kimutatják, hogy ennek folytán a bemutatási kötelezettség előfeltételei többé nincsenek meg.

5. §.

A bemutatási kötelezettség a T. 2. §-a értelmében mindazokat terheli, akik a megállapodást kötötték, vagy a határozathozatalban résztvettek. Ha azonban a kötelezettek valamelyike a bemutatást már szabályszerűen megtette, a többiek a kötelezettség alól felszabadulnak.

Ha a megállapodásban, vagy határozatban kizárólag állami, törvényhatósági és községi üzemek, továbbá törvénnyel vagy rendelettel létesített vállalatok vesznek részt, a bemutatást a nyilvántartáshoz szükséges adatoknak a főfelügyeletet gyakorló miniszter a törvényhatóság, a község részéről a m. kir. közgazdasági (kereskedelemügyi) miniszterrel való közlése pótolhatja. A m. kir. közgazdasági (kereskedelemügyi) miniszter a megállapodás, vagy a határozat bemutatását mindenkor kívánhatja.

6. §.

A bemutatás határideje:

1. ha a jogügylet már a T. életbelépése előtt keletkezett, a T. életbelépésétől számított 45 nap;

2. ha a jogügylet a T. életbelépése után keletkezett, a jogügylet létrejöttétől számított 15 nap.

A bemutatás határidejének számításában a jogügylet létesítésének időpontja irányadó akkor is, ha a jogügyletben megállapított kötelezettség a résztvevőket a jogügylet értelmében csak meghatározott feltétel bekövetkeztétől vagy bizonyos későbbi időponttól kezdve terheli.

Ha a T. életbelépése előtt egymást kiegészítő vagy módosító, vagy egymással egyébként kapcsolatos több jogügylet létesült, az ezekről szóló okiratokat együttesen kell bemutatni.

7. §.

Az 1. §-ban meghatározott megállapodást vagy határozatot tartalmazó okiratot egész terjedelmében be kell mutatni. Ha a bemutatott okirattól ki nem tűnik, külön kell bejelenteni:

a) a jogviszony minden résztvevőjének nevét, vagy cégét, állását, foglalkozását, vagy üzletének tárgyát, végül lakóhelyét, illetőleg székhelyét.

b) a kötelezettség tárgyát és tartamát,

c) a megállapodás vagy határozat létrejöttének helyét, évét, hónapját és napját.

8. §.

Az okiratot a m. kir. közgazdasági (kereskedelemügyi) miniszterhez intézett beadvánnyal kell bemutatni. A beadványban fel kell sorolni a jogügyletben résztvevő azokat a kereskedelmi és ipari vállalatokat, amelyek husznál több alkalmazottat foglalkoztatnak.

A beadványhoz az eredeti okiratot és annak két egyszerű másolatát kell mellékelni.

A nemzetközi megállapodásban, vagy határozatban résztvevők azokat az okiratokat kötelesek bemutatni, amellyel a nemzetközi megállapodásokhoz, vagy határozathoz csatlakoztak és egyúttal amennyiben a megállapodás vagy határozat eredeti okmányát nem tudják bemutatni — a megállapodás, vagy határozat szövegének pontos másolatát.

9. §.

A. m. kir. közgazdasági (kereskedelemügyi) miniszter a bemutatás elmulasztása esetében a kötelezetteket felhívja a bemutatásra és mulasztásuk igazolására. A pénzbírság kiszabása iránt az intézkedést (T. 14. §.) mellőzni kell az ellen, aki kimutatja, hogy bemutatási kötelezettségének hibáján kívül nem tett eleget.

10. §.

Ha a beadvány nincs a megszabott mellékletekkel ellátva, a beadvány vagy mellékletei a szükséges adatokat nem tartalmazzák, egyébként hiányosak, végül ha a bemutatott okirat tartalma érthetetlen, a m. kir. közgazdasági (kereskedelemügyi) miniszter a bemutatásra kötelezetteket az eset körülményei szerint megszabott határidő megállapításával megfelelő beadványnak és okiratnak bemutatására kötelezi. Ha a m. kir. közgazdasági (kereskedelemügyi) miniszter felhívásának az abban megszabott határidőben, vagy e határidő lejártá után a mulasztás egyidejű igazolásával eleget tettek, a bemutatást szabályszerű időben történnék kell tekinteni.

Ha a bemutatott okirat kereskedelmi társaság, egyesület, vagy más alakulat közgyűlésének, taggyűlésének, igazgatóságának, vagy más több tagból álló szervének határozata, a m. kir. közgazdasági (kereskedelemügyi) miniszter elrendelheti, hogy az alapszabályokat, vagy az alakulat létesítésére és szer-

veinek működési körére vonatkozó más szabályokat is mutassák be.

11. §.

A szabályszerűen bemutatott okirat eredeti példányát a m. kir. közgazdasági (kereskedelemügyi) miniszter a bemutatást tanúsító záradékkal látja el. Ennek megtörténtét a másolatokra is fel kell jelezni.

A záradékkal ellátott eredeti példányt a bemutató félnek vissza kell adni.

Ha a jogviszonyról szóló több okiratot egy beadvánnyal mutatják be, az okiratokat össze kell fűzni és a záradékot az összefűzött okiratok felsorolásával összefoglalóan kell elkészíteni.

Az, hogy a bemutatásról szóló záradékkal ellátott okiratpéldányt a félnek kiadták, a 11. §. értelmében tehető intézkedéseket nem zárja ki.

12. §.

A 7—11. §-ok a már bemutatott okiratok tartalmát kiegészítő, vagy módosító, vagy a résztvevők személyében beállott változásra vonatkozó jogügyletekről készült okiratok bemutatására is megfelelően állanak. A jelen rendelet 7. §-ában megszabott tartalom ismétlése, valamint a 10. §. 2. bekezdésében említett okiratok mellékelése helyett ilyen esetben a már bemutatott okiratokra lehet utalni.

A végrehajtási utasítás magyarázata.

A végrehajtási utasítás 1. §-a ugyyszólván ismétli a törvény 1. §-át. Nagy a kontraszt az írásbafoglalás és bemutatás kötelezettségénél az egyéni cég és a kereskedelmi társaság között, mert míg egy 19 munkással dolgozó egyéni cég nem esik bemutatási kötelezettség alá, addig ha egy segéd nélkül dolgozó kisiparos elhalálozása folytán üzletét két fia örökli, ők, mint közkereseti társaság, már az írásbeliség és bemutatási kötelezettség alá esik.

Nem ad tiszta képet a végrehajtási utasítás arról, hogy vajjon azok a pénzüzetek, melyek áruosztállyal rendelkeznek és amelyeknek az árura vonatkozó kartelmegállapodások üzletkörükbé vágnak, bemutatási kötelezettség alá esnek-e vagy nem, miután a 2. §. utolsó bekezdése kifejezetten kimondja, hogy azon megállapodások, melyeket pénzüzetek üzletkörükbé tartozó ügyletekre vonatkozóan kötnek, nem esnek bemutatási kötelezettség alá.

Nem tartalmaz imperatív bemutatási rendelkezéseket a 3. §. azokra a külföldiekre, akiknek Magyarországon nincs ugyan telephelye, de a bemutatási kötelezettség alól egyébként mentes magyar intézetekkel, vagy üzemekkel az egész országunkat érintő fontos gazdasági kérdésekre vonatkozó kartelmegállapodást kötnek.

Érdekes a végrehajtási utasítás 5. §-ában az a megkülönböztetés, mellyel a községi üzemek és álta-

lában közüzemek kartelmegállapodásait kezeli. Ezeknél megelégszik a végrehajtási utasítás, ellentétben a törvénnyel, a nyilvántartáshoz szükséges adatok közlésével, a bemutatást csak külön felszólításra teszi kötelezővé.

(A Törvény folytatása.)

3. §.

Az okirat bemutatásával egyidejűleg be kell jelenteni egy vagy több, legfeljebb három olyan személyt, állásának vagy foglalkozásának és lakóhelyének megjelölésével, aki jogosítva van a megállapodással, vagy a határozattal kapcsolatos kérdésekben a bemutatásra kötelezettek a bíróság és más hatóság előtt képviselni, őket kötelező nyilatkozatokat tenni, a részükre szóló határozatok és egyéb hatósági közléseket átvenni. Képviselő csak belföldön lakó magyar állampolgár lehet.

Ha több képviselőt jelentettek be, bármelyikük jogosult a képviseletre, hacsak a felek a bejelentésekben másként nem rendelkeztek.

A bejelentéshez csatolni kell a képviselő részére adott meghatalmazást és ha a bejelentés nem a képviselőtől származik, az ő hozzájáruló nyilatkozatát.

Képviselő hiányában, vagy akadályoztatása esetében, a Kartelbíróság elnöke a bejelentésre kötelezettek költségére ideiglenes képviselőt rendel a kamarai lajstromba bejegyzett ügyvédek közül, aki a képviselő jogkörét gyakorolja mindaddig, amíg a felek képviselőt szabályszerűen be nem jelentenek.

Magyarázat a 3. §-hoz.

A hatósági felügyelet sikeres gyakorlásának egyik fontos előfeltétele, hogy a hatóságnak mindig tudomása legyen arról, hogy az 1. §. alá eső megállapodásban vagy határozatban résztvevőket — akiknek száma esetleg igen nagy, tartózkodási helye pedig az országon kívül eső vagy külön-külön gyakran változó lehet — ki jogosult képviselni. Ezért teszi kötelezővé a 3. §. a képviselő bejelentését és ezért állapítja meg e §. 1. bekezdése a képviselő jogkörét, oly határozottsággal, hogy ezt a jogkört a felek eltérően nem szabályozhatják. Ezzel szemben a 2. bekezdés elsősorban a felek diszpozíciójára bizza azt, hogy ha több képviselőt jelentettek be, ezek vajjon külön-külön, vagy együttesen jogosultak-e a képviseletre és csupán a feleknek erre vonatkozó rendelkezése hiányában jogosítja a bejelentett képviselők mindegyikét egyforma képviseletre.

A képviselő igazolása végett a bejelentéshez kell csatolni a képviselő részére adott meghatalmazást (3. bekezdés), a meghatalmazásnak természetesen azoktól kell származnia, akik a kartel, vagy más ily célu jogviszony működéséért felelősek, vagy akik a megállapodást kötötték, illetőleg a határozatot kibocsátó társaságot képviseli. Ugyanezek kötelesek az okirat bemutatását és a képviselő bejelentését is teljesíteni. Ha a meghatalmazást a képviselő mutatja be, ezzel nyilvánvaló, hogy ő a meghatalmazást elfogadta. Ha azonban a bemutatást nem a képviselő teljesíti, akkor kétség támadhat, vajjon a

bejelentett képviselő elfogadta-e és el fogja-e látni a képviseletet — ily esetben a kétség eloszlátása végett a 3. bekezdés megkívánja a képviselő hozzájáruló nyilatkozatának a bemutatását.

A képviselő bejelentésének elmulasztásához a törvényjavaslat nem kapcsol magánjogi jellegű következményeket, de hogy a képviselet állandóságát biztosítsa, a 4. bekezdésben a kartelbiróság elnökére bizza, hogy a hiányt ideiglenes képviselő kirendelésével pótolja. A kartelbiróság elnöke akként értesül a képviselő kirendelésének szükségességéről (amennyiben ez a szükség nem a kartelbiróság előtti eljárásban mérül fel), hogy őt eziránt a közgazdasági miniszter, a kincstári jogügyi igazgatóság, vagy más hatóság megkeresi. Minthogy ideiglenes képviselő kirendelésére főként olyankor lesz szükség, midőn a képviseletre kötelezettek ellen hatósági eljárást kellene indítani, célszerű a 4. bekezdésnek az a rendelkezése, hogy ideiglenes képviselőül kamarába bejegyzett ügyvédet kell kirendelni — az ügyvéd ugyanis jogosítva van az ország valamennyi bírósága és hatósága előtt feleket képviselni (1874:XXIV. t. c. 38. §.). Az ideiglenes képviselő azonban a dolog természetére szerint csak addig gyakorolja a képviselő jogkörét, amíg a felek szabályszerűen be nem jelentik meghatalmazott képviselőjüket.

Megjegyeznendő, hogy a képviselő bejelentése, illetőleg kirendelése más államok törvényei szerint nem kötelező. Németországban a kartelt — még ha nem is a törvény szerint elismert jogi személyiség-

gel bíró társaság alakjában jelentkezik — saját neve alatt vonják hatósági eljárás alá. Ez a törvényjavaslat a kötelező képviselet szabályozásával a kartelek jogi helyzetét szabatosabbá, a jogi forgalmat pedig biztonságosabbá és gyorsabbá kívánja tenni.

A képviselő a bejelentésre kötelezetteket, tehát az összes karteltagokat képviseli. A törvény is felsorolja, hogy a képviseletre jogosultak a karteltagokat a bíróság és más hatóság előtt képviselni, részükre szóló határozatok és egyéb hatósági közléseket átvenni tartoznak. Nem tűnik ki azonban a törvényből, hogy lehet-e képviselő kezéhez a karteltagok részére szóló keresetlevelet idéző végzéssel jogérvényesen kézbesíteni.

Igen sokban hozzájárult volna pedig a kartel a jogviszonyok rendezéséhez, ha a törvénybe ezen kitéletet kifejezetten felvették volna.

A törvény azon kitétele, hogy a felek a képviselőknek jogait bizonyos mértékben korlátozhatják, bizonyos mértékben lerontja azt a jó hatást, amit a kötelező képviselettel a törvény elért, ezt azonban a végrehajtási utasítás azon rendelkezése állítja helyre, hogy bármely határozmánynak a kézbesítés bármely képviselő kezeihez is jogérvényesen történhetik.

A képviselő a bejelentésére vonatkozólag az 5381/1931. sz. M. E. rendelet 13—22. §-ai az alábbiakban intézkedik.

Végrehajtási utasítás:

13. §.

A T. 3. §-a értelmében az okirat bemutatásával egyidejűleg a résztvevők kötelesek egy, vagy több, de legalább három belföldön lakó magyar állampolgárt állásának, vagy foglalkozásának, valamint lakóhelyének feltüntetésével képviselőül bejelenteni.

A képviselőnek a T.-ben megállapított hatáskörét jogüggyel korlátozni nem lehet; ha azonban több személy van a képviseletre meghatalmazva, a meghatalmazás úgy is szólhat, hogy a bíróság és más hatóság előtti képviseletre, illetőleg ily képviselet céljából ügyvédi meghatalmazás adására, továbbá nyilatkozatok tételére csupán valamennyien, vagy közülük legalább ketten együttesen jogosultak. Ily korlátozást meghatározott ügyek, vagy jognyilatkozatok tekintetében is meg lehet állapítani.

Amennyiben az együttes képviselet nincs kikötve, a képviselői jogkör mindegyik képviselőt egy-magában is megilleti.

A kézbesítések hatályosságához az együttes képviselet kikötése esetében is elegendő a bármelyikük részére történt szabályszerű kézbesítés.

14. §.

A képviselő (képviselek) meghatalmazását, vagy magában a bemutatási kötelezettség alá eső okiratban, vagy külön okiratba lehet foglalni. A képviselői jogkör részletes meghatározása nem szükséges.

A képviselőt vagy képviselőket csak oly meghatalmazással lehet bejelenteni, amely a jogüggyel valamennyi résztvevőjének akár egy, akár több okiratban foglalt, a meghatalmazásra irányuló egyező akaratnyilvánítását tartalmazza.

Ha a jogüggyelben résztvevő az okiratban a képviselők kijelölését egy vagy több résztvevőre bizták vagy több képviselő kijelölését egymás közt megosztották, a képviselő kijelölésére jogosultaktól származó meghatalmazás elegendő, ha ebben utalás van arra, hogy a képviselő kijelölése mily alapon történik, valamennyi résztvevő irányában hatályosan.

15. §.

A képviselőt lehetőleg a 8. §-ban szabályozott beadvánnyal kell bejelenteni.

Ha a 8. §-ban szabályozott beadvány képviselő bejelentését nem tartalmazta, a hiányt bármely résztvevő külön beadvánnyal pótolhatja.

16. §.

A képviselő bejelentését tartalmazó beadványhoz mellékelni kell a meghatalmazásról szóló egy vagy

több okiratot (14. §.) és az egy vagy több képviselő beleegyező nyilatkozatát. A beleegyező nyilatkozatra nincs szükség az oly képviselő részéről, aki a beadványt a kapott meghatalmazás alapján terjeszti elő, vagy aki azt képviselői minőségére utalással aláírja.

17. §.

A beadványnak a képviselő bejelentését tartalmazó részére, valamint a képviselőt bejelentő külön beadványra a jelen rendelet 9—11-ik §-ait azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a képviselő bejelentésének elmulasztása vagy a bejelentés körében észlelt egyéb hiányok esetében a bejelentésre kötelezettet a pótlásra azzal a figyelmeztetéssel kell felhívni, hogy amennyiben a felhívásnak nem tesznek eleget, a m. kir. közgazdasági (kereskedelemügyi) miniszter ideiglenes képviselő kirendelése iránt a kartelbiróság elnökét fogja megkeresni.

18. §.

A bejelentett képviselők meghatalmazásának megszűnését a megszűnést igazoló adatok előterjesztésével haladéktalanul be kell jelenteni. E bejelentés elmulasztása esetében a jogviszony résztvevői a meghatalmazás megszűnésére nem hivatkozhatnak.

19. §.

Ha több képviselő közül nem valamennyi meghatalmazásának a megszűnését jelentik be, új képviselő

bejelentése nem szükséges. Az együttes képviseletre vonatkozó megállapodás új képviselő bejelentésének hiányában a képviselők számának csökkenéséhez képest külön megállapodás nélkül is megfelelően módosul.

Ha a képviselő halála vagy a meghatalmazás egyéb okából beálló megszűnése folytán a résztvevő képviselő nélkül maradna, kötelesek haladéktalanul új képviselőt bejelenteni.

20. §.

A meghatalmazásnak visszavonás okából megszűnését — hacsak a meghatalmazásban a visszavonás tekintetében más nincs kikötve — csak valamennyi résztvevő beleegyező nyilatkozatának bemutatásával lehet bejelenteni.

21. §.

A m. kir. közgazdasági (kereskedelemügyi) miniszter a kartelbiróság elnökét ideiglenes képviselő-kijelölése iránt megkeresi, ha

1. az erre kötelezettek a képviselő bejelentését elmulasztották, vagy a bejelentés hiányosságát az erre megszabott határidőben nem pótolták,

2. a meghatalmazás megszűnése folytán a jogügyletben résztvevők képviselő nélkül maradnak,

3. a résztvevők közt vita támad a meghatalmazás fennállása és terjedelme tekintetében és ennek foly-

tán nincs oly képviselő, aki az eljárásra kétségtelenül jogosult lenne.

4. ideiglenes képviselő kirendelése iránt a kartelbiróság elnökéhez, a m. kir. kincstári jogügyi igazgatóság vagy bármely hatóság is megkeresést intézhet. Ideiglenes képviselőt a kartelbiróság elnöke megkeresés hiányában is kirendelhet.

22. §.

A kartelbiróság elnöke a kamarai lajstromban bejegyzett ügyvédek sorából akár hivatalból, akár megkeresésre kijelölt ideiglenes képviselő nevét és lakhelyét közli, a m. kir. közgazdasági (kereskedelemügyi) miniszterrel.

Ha az ideiglenes képviselő megbízása képviselő szabályszerű bejelentése folytán megszűnik, erről a m. kir. közgazdasági (kereskedelemügyi) miniszter a kartelbiróság elnökét értesíti.

Megjegyzés.

A végrehajtási utasítás részben bizonyos koncessziókat tesz a képviselők jogkörének korlátozására vonatkozólag, de viszont a 21. §. a legkülönbözőbb eshetőségekre is tekintettel van és egész tág körben adja meg a kartelbiróság elnökének azt a jogot, hogy ha a kartel, különösen az állami beavatkozás esetén, a bujkáló alperes szerepét akarná felvenni, ideiglenes

képviselő kirendelésével, ugyszintén a minden különösebb formalitás és határidő bevárása nélkül fel lehetne vele venni a kapcsolatot jogérvényes idézés és határozatkézbekérés útján.

(A Törvény folytatása.)

4. §.

A bemutatott okiratokat bizalmasan kell kezelni és különösen ügyelni kell az üzleti és gyártási titkok megőrzésére.

A bemutatásra, a bejelentésre és a nyilvántartásra vonatkozó részletes szabályokat a m. kir. minisztérium rendelettel állapítja meg.

Magyarázat a 4. §-hoz.

Alig vitatható igazság az, hogy a visszaélések megelőzésére és megakadályozására az egyik leghatásosabb eszköz a nyilvánosság. A megállapodásban, vagy határozatban résztvevők előre tudják, hogy a verseny szabályozásával alapított jogviszonyuk a hatóságnak és a közönségnek tudomására fog jutni, akkor természetesen tartózkodnak olyan kikötésektől, amely a jóerkölcsbe, a közrendbe, illetőleg a közgazdaság és a közjó érdekébe ütköznek, s emiatt az érvénytelenítést a közrosszalást, sőt esetleg a büntetést is maguk után vonhatják. Ezt tudva, be kell látni, hogy a nyilvánosságot igénybe vevő hatósági prevenció nem valamely felesleges zaklatása a gazdasági életnek, hanem szükséges — nem csupán a fenyegetett érdekek védelmére, hanem azért is, hogy a nyilvánosságra utalt személyek a visszaélések megtorlásával járó nagyobb zaklatástól mentesüljenek.

A nyilvánosságnak különböző uton-módon csaknem minden ily tárgyú külföldi jogszabály érvényt szerez és az Interparlamentáris Unió 1930. évi londoni konferenciája is a nyilvántartás mellett foglal állást. A nyilvánosságról ez a törvény is több vonatkozásban gondoskodik, többek között ez a célja a 2. §-ban megállapított bemutatási kötelezettségnek is. A nyilvánosság azonban egyetlen államban sem érvényesül korlátlanul és a nyilvánosság észszerű határait nálunk is meg kellett állapítani. Nem terjedhet a nyilvánosság annyira, hogy a gazdasági élet sikerességéhez oly igen fontos gyártási és üzleti titkokon valamely sérelem essék.

Nem jelentheti a bizalmas kezelés azt, hogy a nyilvántartás céljából átvett kartelszerződés adatait a közgazdasági miniszter a vállalatok nevének közlése nélkül, statisztikai adatok szerzésére és tudományos feldolgozás céljaira fel nem használhatná. Természetes következménye ennek a nyilvántartásnak az is, hogy ezen kartelmegállapodásokat és szerződéseket a minisztérium a közérdekű per céljaira minden fenntartás nélkül kiszolgáltathassa és egyéb birói, vagy hatósági megkeresések esetén, ha az érdekeltek ügyéről van szó, legalább is oly mértékben, amennyiben arra a hatósági, vagy bírósági eljárásoknál okvetlenül szüksége van.

Ezen nyilvántartás szabályait a §. 2. bekezdése szerint a minisztérium rendelettel szabja meg. Ezen nyilvántartás szabályait az 538/1931. M. E. rendelet

23—28-ig terjedő §-ai szabályozzák, szószerint az alábbi módon:

Végrehajtási utasítás.

23. §.

A bemutatott megállapodások és határozatok résztvevőiről, tárgyaról és a képviselőkről a m. kir. közgazdasági (kereskedelemügyi) miniszter nyilvántartó jegyzéket vezet.

24. §.

A nyilvántartási jegyzéket „Kartelkönyv” feliratu, tartós kötésű, lapszámozott kötetben kell vezetni, s abban minden szabályszerűen bemutatott megállapodás vagy határozat számára külön sorszám-mal ellátott, két oldalra terjedő lapot kell nyitni, amelyre 1. alszám alatt az első beadvány adatait kell bevezetni. Ugyanerre a lapra kell ugyanazon sorszám alatt folytatólagos alszámozással az előbbi bejegyzésekről az összes rovatokat átmetsző vonal utján elválasztva bejegyezni az ugyanarra a jogviszonyra vonatkozó későbbi beadványok bejegyzés tárgyául szolgáló adatait.

Ha a nyilvántartási jegyzék lapja megtelt, a bevezetések folytatására új lapot kell nyitni. A megtelt lap alján zárjel közé a következőket kell írni: Folytatás a számú lapon. Az új lapszám mellé pedig zárjel közé: A számú lap folytatása szöveget kell írni.

Amennyiben a nyilvántartási jegyzék, valamely rovatába történt bevezetés, későbbi bevezetés folytán tárgytalanná lett, a korábbi bevezetést vörös tintával keresztül kell húzni, úgy azonban, hogy az eredeti bevezetés olvasható maradjon, a jegyzet rovatba pedig a következőket kell feljegyezni: A . . . számú rovatba történt bevezetés tárgytalan a alszám alatti bevezetés következtében. Amennyiben pedig a bevezetés egy későbbi folytán módosult, a jegyzet rovatba pedig a következőket kell feljegyezni: A alszám alatti bevezetés következtében.

Az egyes kötetek lapszámait a kötet első lapján fel kell jegyezni, a kötetet pedig zsinórral kell keresztül húzni, melynek végeit a m. kir. közgazdasági miniszter pecsétjével kell a kötéshez erősíteni.

25. §.

A Kartelkönyvbe csak írásbeli intézkedés alapján lehet bejegyzést teljesíteni.

A nyilvántartási jegyzékben igazításnak, vakarásnak, beszúrásnak helye nem lehet, hanem a felfedezett tévedést külön intézkedés alapján új alszám alatt történt bejegyzéssel kell kiigazítani.

26. §.

A nyilvántartási jegyzékben igazításnak, vakarandos név és tárgymutatójának, valamint kapcsolatos egyéb segédkönyvek vezetéséről a m. kir. közgazdasági (kereskedelemügyi) miniszter rendelkezik.

27. §.

A bemutatott okiratokat, továbbá a gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokkal kapcsolatos miniszteri intézkedések iratait bizalmasan kell kezelni.

Az üzleti és gyártási titkok megőrzésére külön gondot kell fordítani.

28. §.

A Kartelkönyv adatairól közlést tenni, vagy egyes lapjairól másolatot adni annak részére lehet, aki kimutatja, hogy az adatok megismerése jogos érdeke.

A végrehajtási utasítás 28. §-a volna hivatva kitölteni azt az ürt, amit a törvény 4. §-a bizonytalanság tekintetében maga után hagy, hogy vajjon ki jogosult mégis ezeket a bizalmasan kezelt adatokat megtekinteni. Ellenben ez a 28. §. ugyszólván semmivel sem mond többet, mint maga a törvény és nem nevez meg egy fórumot, aki elbírálni jogosult és köteles, hogy az adatok megismeréséhez kinek fűződik jogos érdeke.

E téren természetesen kifejlődött gyakorlatról még ma nem beszélhetünk és így csak arra vagyunk utalva, amit a törvény, illetve végrehajtási utasítás szövegéből merithetünk. A törvény tekintetében már az előbbieken kifejtettük álláspontunkat, míg a

végrehajtási utasítás 28. §-ával kapcsolatosan véleményünk a következő:

Véleményünk szerint a bizalmas kezelés éppen úgy a segédkönyvekre, mint magukra a kartelmegállapodásokra kell, hogy vonatkozzék. Természetesen kisebb üzleti veszélyt rejt magában a segédkönyvekből érdektelenek részére nyújtott felvilágosítás, mint a megállapodások szövegének a közlése. Azonban már az is veszélyeztetheti az üzleti érdekeket, ha nyilvánosságra jut, hogy egy bizonyos szakmában ezek és azok a vállalatok bemutattak egy kartelszerződést.

A 28. §. általánosan használt „jogos érdeke” egy igen tág fogalom, mert hiszen természetes, hogy annak a kartelen kívül álló vállalkozónak, akit a kartel bojkottál, avagy egyéb kényszerintézkedésekkel a vagyoni romlásba dönt, de akit viszont kartelbe csak úgy hajlandó felvenni, ha ennek az ellene folytatott gazdasági harcnak a költségeit megfizeti, avagy a kartelbe súlyosabb feltételek mellett lép be, avagy ha jogos érdekeivel szemben arra az álláspontra helyezkedik, hogy a kartellel szemben kártérítési pert akar indítani, jogos érdeke megtudni, hogy voltaképpen kit is pereljen, kikből áll a kartel és vajjon a kartelmegállapodás szövege közelebb hozza-e őt kártérítési igényének érvényesítési lehetőségéhez. Ha azonban ezt a kartelen kívüli vállalkozót jogos érdekeltnek tekintjük, akkor többé-kevésbé mindenki hozzájárulhat a nyilvántartás adataihoz.

Ellenesetben pedig csak azok a bemutatásra kötelezettek tarthatók jogos érdekelteknek, akik a bemutatott kartelmegállapodást kötötték.

Sokkal szerencsésebbnek tartottuk volna a betekintés lehetőségét, tehát a jogos érdekeltség elbírálását kifejezetten vagy a közgazdasági (kereskedelemlügyi) miniszterre, vagy a kartelbírószágra bízni, hozzáfűzi, hogy az engedély megadása előtt az érdekelt bemutatásra kötelezettek a bejelentett képviselő útján meghallgatandók. Ez nagyban hozzájárult volna azon ellenszenv leküzdéséhez, mellyel a kartelek sezzződéseik bemutatásai ellen viseltetnek.

(A Törvény folytatása.)

5. §.

Az e törvény alkalmazásában felmerülő kérdések tekintetében szükséges vélemény adására Budapesten országos bizottságot (Kartelbizottság) kell alakítani, amely elnökből, helyettes elnökből és kilenc tagból áll; az elnököt és helyettes elnököt a m. kir. minisztérium előterjesztésére az államfő, a tagok közül hetet a m. kir. közgazdasági miniszter, kettőt pedig a m. kir. népjóléti és munkaügyi miniszter előterjesztésére a m. kir. minisztérium gyakorlati és elméleti szakemberek sorából nevez ki.

A tagok állása tiszteletbeli.

A Kartelbizottság ülésein a miniszterek kiküldöttei is résztvehetnek és felszólalhatnak. Ugyanez a jog megilleti a m. kir. kincstári jogügyi igazgatóság kiküldötteit is.

Érvényes határozat hozatalához az elnökkel együtt legalább öt tag jelenléte szükséges. A bizottságnak oly tagja, aki az ügyben érdekelt, az ügyben nem járhat el.

Ha ennek következtében az a termelési ág, amelyet a tárgyalás alatt álló ügy érint, képviselő nélkül maradna, a bizottság elnöke az érdekelt termelési ág elméleti vagy gyakorlati szakfőfői közül egészítheti ki a bizottságot.

A Kartelbizottság tagjai az ügykörükbe utalt tennivalókkal a büntetőtörvények alkalmazása és titoktartás szempontjából a közhivatalokkal esnek egy tekintet alá.

A Kartelbizottság szervezetének és működésének részletes szabályait a m. kir. minisztérium rendelettel állapítja meg.

Az 5. §-hoz.

A kartelek és más hasonló célu jogviszonyok és alakulatok léte és működése széles társadalmi körök foglalkozási és kereseti viszonyait érinti. Különösen az iparnak némely ága szinte az egész országra kiterjedőleg kartelben működik. Nyilvánvaló azért, hogy ha a kartelek ellen eljárás folyik, ez a kartel-tagok és a velük összeköttetésben álló iparüzöket nem csupán személyükben, hanem foglalkozásukban is érinti és az illető gazdasági ágra országos viszonylatban is nagy hatással lehet. Éppen ezért az ilyen ügyekbe való beavatkozás a szokottnál nagyobb körültekintést igényel. Szükséges ez azért is, hogy a visszaélésekkel károsított körök biztonságot szerezhessenek afelől, hogy a minisztérium minden esetben a közérdek körültekintő figyelembevételével határoz a beavatkozás kérdésében. Ezért gondoskodik a törvényjavaslat 5. §-a egy országos bizottság szervezéséről, hogy ez a karteleket érintő fontos döntések előtt szakvéleményt szolgáltatson.

A külföldi karteljogokban többfelé találunk különböző bizottságokat, tanácsokat és hivatalokat (az Északamerikai Unióban a kereskedelmi bizottság, Federal Trade Commission, Norvégiában az ellenőrző tanács és iroda, Kanadában a nyilvántartó hivatal stb.), s ezek részint véleményező, részint végrehajtó, sőt itt-ott bírászkodó szervek is. A német gazdasági miniszter az 1923. évi rendelet 20. §-a szerint bizonyos esetekben a kartelbírásgoktól kívánhat véleményt, emellett a birodalmi gazdasági tanácshoz is fordul véleményért; az 1930. évi szükségrendelet az ott szabályozott igen mélyreható intézkedések előtt a gazdasági tanács véleményének kikérését kötelezővé is teszi.

Ez a törvényjavaslat csupán véleményező szervként létesíti a kartelbizottságot, mert a kormánytól függetlenül rendelkező kartelhivatal felállítása nem felelne meg sem a magyar alkotmányosságnak, sem pedig a takarékoságnak.

Mindamellet, minthogy a Kartelbizottság véleményét a 6. §. utolsó előtti bekezdése értelmében érdemleges kormányintézkedés előtt rendszerint meg kell hallgatni és a kartelügyek gyakran országos viszonylatban is nagyjelentőségűek, a Kartelbizottság még véleményező fórumként is annyira fontos szerv lesz, hogy összeállítása a legnagyobb gondosságot igényli. E bizottság véleménye csak úgy lehet minden irányban megnyugtató, ha tekintélyét és pártatlanságát általánosan elismerik. Ezt a törvény elsősorban

azzal kívánja biztosítani, hogy a bizottság elnökének és helyettes elnökének kinevezésére az államfőt, a tagok kinevezésére pedig az egész minisztériumot jogosítja fel. A kilenc tag közül hét tag a közgazdasági miniszter előterjesztésére, két tag pedig a népjóléti és munkaügyi miniszter előterjesztésére volna kinevezendő azért, hogy ekkép mind a szakszerűség, mind pedig a fogyasztói és munkásérdekek képviselése kellőképp biztosítva legyen.

A bizottság pártatlanságát kívánja biztosítani a 4. bekezdés, amely az érdekelt tagokat kizárja az eljárásból. Az 5. bekezdés a kartelbizottság tagjait hivatalos eljárásukban a közhivatalnokokkal helyezi egy sorba, hogy ezáltal biztosítva legyen egyfelől a pontos kötelességteljesítés, másfelől a titoktartás.

A Kartelbizottság szervezetére és működésére vonatkozó 5382/1931. M. E. rendelet a bizottság szervezetét és működését az alábbi módon határozza meg:

1. §.

A kartelbizottság elnökét és helyettes elnökét a m. kir. minisztérium előterjesztésére az államfő három év tartamára nevezi ki.

A három év elteltével ugyanazokat a személyeket újból is ki lehet nevezni.

2. §.

A Kartelbizottság tagjai sorába hét tag kinevezése iránt a m. kir. közgazdasági (kereskedelemügyi) miniszter akként tesz előterjesztést, hogy legalább egy-egy tagot a gyárpar, a kisipar, a kereskedelem és a mezőgazdaság terén működő szakférfiak közül hoz javaslatba.

A Kartelbizottság további két tagjául a m. kir. népjóléti és munkaügyi miniszter egyet a fogyasztó közönség általános érdekeinek képviselőjére hivatott személyek közül, egyet pedig a munkások közül hoz javaslatba.

A Kartelbizottság tagjait a m. kir. minisztérium három év tartamára nevezi ki. A három év elteltével a m. kir. közgazdasági (kereskedelemügyi) miniszter, illetőleg a népjóléti és munkaügyi miniszter elő-

terjesztésére ugyanazokat a személyeket újból is ki lehet nevezni.

3. §.

A Kartelbizottság elnökét vagy helyettes elnökét az államfő, a bizottság egyes tagjait pedig a m. kir. minisztérium tisztségük alól megbízatásuk időtartamának lejárata előtt is felmentheti.

Az időközben megüresedő elnöki, alelnöki vagy tagsági tisztséget az 1. és 2. §. rendelkezéseinek megfelelően a három éves időszakból még hátralevő időre kell betölteni.

4. §.

A Kartelbizottság a törvény alkalmazásában felmerülő kérdések tekintetében a m. kir. közgazdasági (kereskedelemügyi) miniszter vagy más hatóság megkeresésére vagy pedig saját kezdeményezéséből nyilvánít véleményt.

A véleményadás iránt a bizottsághoz érkező ügyekben az elnök a szükséghez képest előadót jelöl ki a bizottság tagjai sorából.

5. §.

A bizottság ülését az elnök, akadályoztatása esetében a helyettes elnök hívja össze.

Ha a helyettes elnök is akadályozva van, az ülést a bizottságnak a m. kir. közgazdasági (kereskedelemügyi) minisztertől az elnöki teendők ideiglenes ellátásával megbízott tagja hívja össze.

A m. kir. közgazdasági (kereskedelemügyi) miniszter kivására az ülés meghatározott időn belül össze kell hívni és a bizottság elé utalt ügyet tárgyalásra kell tűzni. Az ülés határnapját egyébként az elnök állapítja meg.

Az ülés összehívásáról a napirend közlésével a bizottság tagjait, az érdekelt minisztereket, valamint a m. kir. kincstári jogügyi igazgatóságot legkésőbb az ülést megelőző napon értesíteni kell.

6. §.

A bizottság ülését az elnök vezeti. A tárgyalás alá kerülő ügyeket rendszerint az előadó ismerteti, aki egyszersmind véleményét is előterjeszti. Ezután az ügyhöz a bizottság tagjai, a minisztereknek és a m. kir. kincstári jogügyi igazgatóságnak kiküldöttjei hozzászólhatnak.

A tárgyalás befejezése után a bizottság határozat alakjában nyilvánít véleményt. A vélemények eltérése esetében a határozatot szavazás útján kell meghozni.

Szavazati joga van az elnöknek, a helyettes elnöknek és a bizottság tagjainak. A miniszteri kikül-

döttek és a m. kir. kincstár jogügyi igazgatóság kiküldöttei nem szavaznak.

7. §.

A bizottság üléséről jegyzőkönyvet kell készíteni, amely a tárgyalás anyagának és menetének rövid előadását, valamint a hozott határozatokat foglalja magában.

A jegyzőkönyvet a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium kijelölt tisztviselője vezeti. A jegyzőkönyvet az ülés elnöke és jegyzője, valamint az ülésen jelen voltak sorából az elnök által a hitelesítésre kijelölt két tag írja alá.

8. §.

A bizottság határozatát az elnök a m. kir. közgazdasági (kereskedelemügyi) miniszterrel és a véleményt kérő más hatósággal írásban közli.

9. §.

A bizottság ülései nem nyilvánosak. Az ülések napirendjéről és a tárgyalás menetéről a bizottságon kívül állók részére közlést tenni nem szabad.

10. §.

A bizottság ügykezelési és fogalmazási teendőit a m. kir. kereskedelemügyi minisztériumnak e célra kijelölt személyzete látja el.

A bizottság működésével felmerült költségeket a kereskedelemügyi tárca terhére kell elszámolni.

A rendelet 8. §-a módot nyújt az államfőnek, illetve miniszternek, hogy a Kartelbizottság tagjait bármikor fölmenthesse. A rendeletnek ez a része nem látszik teljesen megnyugtatónak.

Sem a miniszter, sem a Kartelbiróság a Kartelbizottság véleményéhez kötve nincs. A Kartelbizottság elméleti és gyakorlati szakemberekből áll. Feltételezhető, hogy ezekből a szakemberekből is a legkiválóbbak neveztetnek ki, feltételezhető, hogy ezek a komoly szakemberek, ha ezen tiszteletbeli tisztséget elvállalták, ott megfelelő működést fejtenek ki, ha abban működni bármi oknál fogva nem tudnának, tisztségükről lemondanak. Így mód nyílik helyüknek másokkal való betöltésére.

A rendeletnek eme része azt a látszatot kelti, mintha a rendelkezés azt célozná, hogy amennyiben a Kartelbizottság egy a kormánynak nem megfelelő véleményt ad egy szakkérdésben, az esetre módja legyen a kormánynak a tagokat felmenteni.

A végrehajtási utasításban megszabott működésből az is kitűnik, hogy a kartelbizottság tárgyalásain az érdekelt felek nem vehetnek részt; ebből következően az érdekeltet a kérdés tisztázására meg nem hallgathatja, vizsgálatokat egyes vállalatoknál nem folytathat, könyveikbe nem tekinthet be, ítélezéseik alapját tehát a másba olvadott tényállás és a Kartelbizottság tagjainak nagy közgazdasági szaktudása képezi.

6. §.

Ha az 1. §. alá eső megállapodás vagy határozat, vagy alkalmazásának módja, vagy bármely olyan tevékenység, vagy magatartás, amely — habár írásba foglalt megállapodás vagy határozat nélkül — az 1. §-ban megjelölt célt szolgálja, a közgazdaság, vagy a közjó érdekét veszélyezteti, különösen ha az áru termelését, forgalmát, vagy az áralakulást a fogyasztóközönségnek, vagy a termelőknek, vagy a szakmabeli vagy más vállalkozóknak hátrányára a gazdasági helyzet által meg nem okolt módon szabályozza, a m. kir. közgazdasági miniszter a következő intézkedéseket teheti:

1. megvizsgálhatja az ügy állását; evégből a megállapodás vagy a határozat alkalmazása végett tett intézkedések és egyéb adatok bejelentését, felvilágosítások adását és iratok bemutatását kívánhatja; kiküldötte útján az üzletvitelt és üzletkezelést, az üzleti könyvek és egyéb iratok megtekintésével is átvizsgálhatja; a tagokat és alkalmazottakat, valamint egyéb személyeket is — szükség esetén bíróság útján eskü alatt is — kihallgattathatja;

2. ha úgy találja, hogy a közgazdaság, vagy a közjó érdekében a megállapodást vagy a határozatot, vagy alkalmazásuknak módját, vagy valamely intézkedést, tevékenységet magatartást megszüntetni vagy

kiegészíteni szükséges, megkísérelheti a kötelezettekkel közvetlenül, vagy közvetve — esetleg egyeztető bizottság közreműködésével — folytatott tárgyalás útján az ügynek békés kiegyenlítését és ennek eredményéhez képest intézkedik.

3. ha az előbbi pontban jelzett eljárás kellő eredménnyel nem járna, javaslatot tehet a m. kir. minisztériumnak, hogy a kötelezetteket az adó és vám tekintetében engedélyezett és egyéb közkedvezmények megvonásával, a közszállításokból való kizárással, az iparrendszet és a fuvardíjszabás körébe tartozó intézkedésekkel szorítsa a közgazdaságra, vagy a közjó érdekére káros működésük abbahagyására; a m. kir. minisztérium ennek a pontnak alapján csak törvényes hatáskörébe utalt intézkedéseket tehet, az intézkedéseket azonban a jelen §-ban előrebocsátott feltétel fennállása esetében akkor is megteheti, ha az intézkedések alkalmazásának egyéb jogszabályokban megszabott különös feltételei nem is állanak fenn; ha azonban a m. kir. minisztérium a jelen §. alapján iparigazolvány, vagy olyan hatósági engedély elvonását látja szükségesnek, amely nélkül a kötelezettek üzemüket nem folytathatják, intézkedés végett a bírósághoz kell indítványt (7. §., 10. §., 14. §.) előterjeszteni;

4. javaslatot tehet a m. kir. minisztériumnak a vámtarifában megállapított egyes vámtételeknek módosítására, vagy megszüntetésére, vagy egyéb vámpolitikai intézkedés megtételére, amely felől a m.

kir. minisztérium ily intézkedésnek az idevágó törvényekben megállapított feltételeire és korlátaira tekintet nélkül rendelkezhetik;

5. a szükséghez képest ideiglenes intézkedés végett a Kartelbirósághoz fordulhat (10. §.);

6. intézkedhetik a közérdekű kereset (7. §.) megindítása iránt.

A m. kir. közgazdasági miniszter az 1. pontban megjelölt vizsgálat mellőzésével oly figyelmeztetéssel hívhatja fel a kötelezetteket adatok szolgáltatására, hogy amennyiben a kívánt adatokat be nem mutatják, vagy fel nem tárják, a panaszolt tényállásban felhozott körülményeket a szükséges intézkedések szempontjából valóknak fogja tekinteni.

Érdemleges intézkedés megtétele előtt rendszerint ki kell kérni a Kartelbizottság véleményét, ha csak az intézkedés halasztást nem tűr.

Ezt a §-t megfelelően alkalmazni kell oly vállalatra is, amely mással való megállapodás vagy együttműködés nélkül a piac felett uralkodó helyzetének kihasználásával egyedül is oly tevékenységet folytat, vagy oly magatartást tanusít, amely a közgazdaság, vagy a közjó érdekét az első bekezdésben meghatározott módon veszélyezteti.

Ez a §., amely a kormánybeavatkozás eseteit, eszközeit és módját határozza meg, jogrendszerünknek egy erősen érzett hiányosságát kívánja pótolni. A karteltörvény életbelépéséig inkább csak a bíróság

előtt és jóformán csak az általános jogelvek alapján lehetett némi védelmet keresni a kartelek visszaélései ellen, mert a kartelekkel szemben speciális írott törvényeink (1920:XV. t. c.) alig alkalmazhatók. A kormány intézkedésekkel igyekezett ellensúlyozni egyes kartelek káros működését, de eljárásának nem lehetett kellő eredménye, mert a törvény nem szabályozta a beavatkozás alapját és módját. A szerződés semmissé nyilvánítása, valamint azok az intézkedések, amelyeket a káros kartelek ellen a kormány tehetett (pl. a fuvardijszabás terén) azzal a veszéllyel járt, hogy ezáltal a vétkesekkel együtt ártatlanok is hátrányt szenvednek. Egyébként is mindezeket inkább csak a visszaélés befejezése után, megtorlásként lehetett alkalmazni, — a bajoknak idejében való elhárítása helyett. Ezért — bárha a kormány tovább is tartózkodni kíván a magángazdaságba való szükségtelen beavatkozásoktól — a gazdasági élet rendje és a visszaélésekből eredő károk lehető leggyorsabb elhárítása érdekében szabályozni kellett a törvényben a kormánybeavatkozás körülményeit.

E szabályozás szükségességét igazolja a külföldi jogfejlődés is. Így különösen Németországban hiányosnak találták a kartelekkel szemben a kormánynak 1923. évben szabályozott hatáskörét és a salzburgi jogászggyűlés javaslatai után az 1930. évi német szükségrendelet a kormányintézkedésekre helyezte át az árkarlelek visszaélései ellen való védekezés alapját. A szabályozás tekintetében véleményadásra felhívott magyarországi gazdasági körök is

azt találták, hogy helyesebb, ha a kartellügyekben a bírói eljárás csak a legsúlyosabb esetekben, végső eszközként alkalmaztatik és ha előzőleg inkább a kormány tesz intézkedéseket. E megoldásnak az az előnye, hogy a gazdasági élet nem marad hasszabb ideig bizonytalanságban és a kormány nemcsak gyorsan, hanem a cél által indokolt módon és mértékben teheti meg intézkedéseit. A kormány a legjobban számolhat az adott eset közgazdasági jelentőségével, a beavatkozást abba hagyhatja, vagy az intézkedést visszavonhatja, mihelyt úgy látja, hogy a kisebb veszély elhárítása közgazdaságilag még nagyobb kárt okozna, vagy hogy a közgazdaság, vagy közjó veszélyeztetése megszűnván, a beavatkozás már felesleges.

Ez a törvény a beavatkozás céljának megfelelően állapítja meg a beavatkozás jogi előfeltételeit. Mint-hogy a cél elsősorban a nagyobb veszély lehető megelőzése, a beavatkozással nem lehet várni addig, amíg a jóerkölcs, vagy a közrend nyilvánvaló megsértése — a bírói beavatkozás eddigi alapja — megállapítható. Ha már ilyen súlyos jogsérelemről van szó, akkor nincs helye közvetítő tárgyalásnak, hanem mindjárt a legsúlyosabb megtorláshoz és bírói eljáráshoz kell folyamodni. A törvény az említett célnak megfelelően megengedi a kormánybeavatkozást már akkor is, ha a közgazdaság, vagy közjó érdekének veszélyeztetése olyan fogalom, amely az 1923. évi német kartelrendelet nyomán már a jogszolgáltatásban való használatra is alkalmasnak bizonyult. E fo-

galom értelmét a törvény pontosabban is körülírja — anélkül azonban, hogy tulságos részletezéssel a célon túl megkötné a hatóságokat a törvény értelmezésében.

E §. nem csupán arra az esetre ad a kormánynak beavatkozási jogot, ha az 1. §. alá eső megállapodás vagy határozat már tartalmánál fogva veszélyt rejt, hanem akkor is, ha a megállapodás vagy határozat alkalmazásának módja vagy valamely tevékenység és magatartás, így különösen valamely kényszerítő vagy károsító rendszabály (bojkott, szigetelés, kizárólagossági kikötés, indokolatlan megkülönböztetés stb.) veszélyezteti a közgazdaság vagy közjó érdekeit; továbbá akkor is, ha a törvény rendelkezéseinek megkerülésével érvényes megállapodás vagy határozat nélkül kísérlik meg az 1. §-ban körülírt cél megvalósítását; végül a 6. §. utolsó bekezdése szerint akkor is, ha más-sal való megállapodás vagy együttműködés nélkül egyetlen vállalat az, amely a piac felett uralkodó helyzetével a fentemlített módon visszaél. Mind e rendelkezések nélkül a örvény által célzott védelem nem lehetne teljes, mert a közérdek veszélyeztetése rendszerint nem tűnik ki az első § alá eső megállapodás vagy határozat tartalmából, hanem csak a kartel működése közben lesz nyilvánvalóvá ennek károsító hatása. Emellett okvetlenül védekezni kell a törvény kijátszása ellen is, ami többféleképen történhetik, pl. akként, hogy titkos összebeszélés (gentleman agreement) alapján igyekeznek elérni az 1. §-ban megjelölt célt, továbbá akként is, hogy a titkos, csendestársak helyett kifelé észrevehetően csupán egyetlen személy,

tevékenysége tör erre a célra, pl. oly módon, hogy a titkos megállapodás leleplezésével valamilyen formában közös eladási irodát vagy egyéb intéző szervet létesítenek. De eltekintve a kartel ilyen leleplezett formáitól, egyetlen vállalat is lehet olyan hatalmas, hogy az ország bizonyos piacain vagy az egész országban is visszaélészerűen megbéníthassa a gazdasági versenyt. A törvénynek az ilyen visszaélések ellen is védelmet kell nyújtania. A felsorolt kiterjesztések a tisztességes üzletembereket nem nyugtalaníthatják, mert itt csupán visszaélések üldözéséről van szó és a minisztérium valamennyi gazdasági ág érdekét egyformán szem előtt tartva, megfontoltan alkalmazza a rendelkezésére bocsájtott eszközöket. Az alkalmazás megfontoltságát biztosítja az, hogy érdemleges intézkedést a §. szerint egyes miniszter nem, hanem csak az egész minisztérium tehet s ez is rendszerint a kartelbizottság véleményének kikérése után. Ezenfelül közérdekből csak a bíróság járhat el a kartelek ellen. Másrészt azonban a kartelek visszaélései által sújtott köröket is megnyugtathatja az, hogy ez a §. sürgős esetekben nem zárja el a kormányt az azonnali intézkedéstől, mert halasztást nem tűrő esetekben a kartelbizottság előzetes meghallgatása sem kötelező (utolsóelőtti bekezdés).

A kormányintézkedések megválasztásában a törvény nem követi a német jogszabályokat: nem említi az 1923. évi német rendelet 4. §. 2. pontjában megjelölt esetet, amely szerint a gazdasági miniszter felhatalmazhatja a szerződésben vagy határozatban részt-

vevőket azonnali felmondásra, illetőleg visszalépésre, de nem ad a törvényjavaslat felhatalmazást a magánjogba való olyan egyéb súlyos beavatkozásokra sem, amelyekre az 1930. évi szükségrendelet jogosítja fel a német kormányt. A magánjogok kérdésében való döntést ez a törvény a bíróság hatáskörében hagyja meg. Inkább követi az Északamerikai Unió, Kanada, Norvégia törvényeinek példáját, amely törvények a kormány hatásköre tekintetében a vizsgálat, az ellenőrzés és a közigazgatási intézkedések szabályozására fektetik a fősúlyt.

A panaszok jogosultságának felderítése érdekében a §. 1. bekezdésének 1. pontja elsősorban a miniszter vizsgálati hatáskörét szabályozza, anélkül, hogy ezen a téren is bírói jogokat adna a kormánynak. Amennyiben eskü alatti kihallgatásokra volna szükség, ezt a miniszter a bíróság útján eszközölthetné. A vizsgálat eredményessége érdekében a 14. §. 1. bekezdésének 2. pontja értelmében pénzbírsággal lehet büntetni azt, aki a vizsgálat során hozzá intézett felhívásnak igazolatlanul eleget nem tesz vagy a miniszter intézkedéseinek foganatosítását akadályozza. Megteheti ugyan a miniszter a 6. §. 2. bekezdése értelmében azt is, hogy amennyiben a felek a kívánt adatokat be nem mutatják, a panaszolt tényállásban felhozott körülményeket intézkedései alapjául valóknak tekintesse, azonban lehetnek oly esetek, amidőn nem lehet megelégedni az ilyen vélelemmel, hanem a közérdek az üzletvitelnek és üzletkezelésnek közvetlen megvizsgálását is okvetlenül megkívánja.

Az 1. bekezdés 2. pontja szerint a miniszter megkísérelheti az ügy békés kiegyenlítését és az évégből folytatott tárgyalás során esetleg egyeztető bizottság közreműködését is igénybe veheti, azonban mindezek teljesítésére nincs feltétlenül kötelezve, mert a miniszteri felelősséggel nem férne össze az, hogy a miniszter a nyilvánvaló veszély gyors elhárításától kötelező alkudozások által esetleg el legyen zárva. A kormánybeavatkozás fentebb kifejtett praktikus célja szerint mindenestre kívánatos, hogy békés kiegyenlítés jöjjön létre, azonban a kormány fellépésétől kívánt gyors elintézés kívánalmával jutna éles ellentétbe a törvény, hogyha miniszteri intézkedést olyan bizottságoknak hosszantartó előzetes tárgyalásaitól tenné függővé, amilyen bizottságokat még ezután kellene megszervezni és amelynek fennmaradása a résztvevők önkéntes közreműködése folytán nem is biztosítható. Az 1923. évi német rendelet 14. §-a is megelégedett azzal, hogy az egyeztetés igénybevételét a miniszter belátására bízta.

Csehszlovákiában pedig hiába szerveztek 1919-ben ilyenmű egyeztetésre bizottságokat, ezeknek működését nem lehetett biztosítani.

A 3. pont különféle közigazgatási intézkedésekre ad felhatalmazást a minisztériumnak, olyan intézkedések ezek, amelyeket a minisztérium vagy egyes miniszterek saját hatáskörükben már eddig is megtehettek és a szövegben található az a toldás, hogy ezek az intézkedések alkalmazásuknak a fennálló jogsza-

bályokban megszabott feltételeire tekintet nélkül megtehetők, csupán azt kívánja kifejezni, hogy az illető intézkedések megtételére az a jogcím is elegendő lesz, hogy a 6. §. 1. bekezdésének bevezető része szerint az 1. §. alá eső megállapodás stb. a közgazdasági vagy a közjó érdekét veszélyezteti. Így pl. az iparrendészet körében ennek többek közt az a jelentősége, hogy olyan iparokat, amelyeket eddig az 1922. évi XII. tc. 34. §-a utolsó bekezdése alapján köz vagy állategészségi, közbiztonsági és közrendészeti okokból engedélyhez kötött iparrá lehetett nyilvánítani, ezután azon az alapon is ilyené lehet tenni, hogy az illető iparban általánossá vált kartelszerű megállapodások a közgazdaság vagy a közjó érdekét veszélyeztetik.

A 4. pontban megjelölt eszköz a vámtételek módosítását vagy a vámpolitikai intézkedéseket elméletben a leghatásosabb eszköznek tartják a kartellek káros árpolitikájával szemben. Ily irányu felhatalmazást találunk Kanada 1923. évi törvényének 23. §-ában, valamint az 1930. évi német szükségrendeletben is. Az ilyen intézkedések alkalmazása azonban a gyakorlatban igen nagy megfontolást igényel, mert azoknak kihatása rendszerint nem csupán azokra szorítkozik, akiket eredetileg érinteni kívánt. Különösen a vámtarifában megállapított vámtételek módosítása vagy megszüntetése oly széles köröket érint és a külkereskedelmi szerződések szempontjából is annyira fontos, hogy annak feltételét a vámtarifáról szóló 1924:XXI. t. c. 2. §-a tüzetesen és korlátolt terjedelemben szabta meg. A most említett törvényhely

nem adna módot a kartelek visszaélései címén tarifa változtatásokra, ezért kell e törvényben kimondani, hogy ezzel az eszközzel a minisztérium az idevágó törvényekben megállapított feltételekre és korlátokra tekintet nélkül rendelkezhetik.

Az 5. és 6. pont arra ad felhatalmazást, hogy a közgazdasági miniszter a Kartelbirósághoz fordulhasson. A Kartelbiróság eljárásának eseteiről a további §-ok indokolásában lesz szó.

Megjegyzendő még, hogy az e §. 1—6-ig pontjaiban felsorolt intézkedések alkalmazása nincs sorrendhez kötve, s amint a 3. pont külön is kiemeli, a közgazdasági miniszter, illetőleg a minisztérium, indokolt esetben előzetes eljárás nélkül, vagy annak befejezése előtt is megteheti az adott helyzetben célszerűnek talált intézkedéseket.

(A Törvény folytatása.)

7. §.

Ha az 1. §. alá eső megállapodás, vagy határozat, vagy alkalmazásuknak módja, vagy a létrejött alakulat, vagy a 6. §. első és utolsó bekezdése alá eső tevékenység, vagy magatartás a törvénybe, a jóerölcsbe, vagy a közrendbe ütközik, különösen a közgazdaság, vagy a közjó érdekét a 6. §-ban meghatározott módon sérti, a m. kir. közgazdasági miniszter utasítása alapján a m. kir. kincstári jogügyi igazgatóság a Kartelbiróságnál indított keresettel (közérdekű kereset) kérheti, hogy a bíróság az esethez képest együttesen, vagy külön a következőket rendelje el:

1. a megállapodás, vagy határozat alapján létrejött alakulat felosztatását és működésének továbbfolytatásától pénzbírság terhével eltiltását;
2. a megállapodás, vagy határozat végrehajtásától pénzbírság terhével eltiltást;
3. a tevékenység, vagy a magatartás abbahagyását és folytatásától pénzbírság terhével eltiltást.

A pénzbírság összegét a Kartelbiróság a végrehajtást elrendelő végzésben állapítja meg (1912: LIV. t. c. 49. §.)

A közérdekű kereset megindításának elrendelését a m. kir. közgazdasági miniszternél a rendelkezésre

álló adatok és bizonyítékok előterjesztésével bármely hatóság, vagy magánfél kérelmezheti.

A m. kir. közgazdasági miniszter nincs kötve a kérelemhez, ha azonban a közérdekű kereset megindítását közhatóság, vagy köztisztviselő kéri, a kérelem tárgyában rendszerint a Kartelbizottság meghallgatása után határoz.

Magyarázat a 7. §-hoz.

Ez a §. a Kartelbiróság előtt indítható közérdekű keresetről szól. A közérdekű keresetet a közgazdasági miniszter utasítása alapján a kincstári jogügyi igazgatóság indítja meg. Szóba jöhetne ugyan erre a szerepre a kir. ügyészség is, mely házassági és egyéb státuszperekben sikerrel látja el az indítványozó jogkört, de a jogügyi igazgatóság mégis azért látszik alkalmasabbnak kartelügyekben a közgazdasági miniszter képviselőjére, mert ez a kincstárt, mint magánjogi személyt érintő perekben folytatott gyakorlata révén az üzleti élet viszonyaival szorosabb kapcsolatban áll.

A közérdekű kereset megindításának alapját már a 6. §. első bekezdése 6. pontja megjelöli: eszerint kereset megindításához elegendő a közgazdaság, vagy a közjó érdekének veszélyeztetése. A közérdekű perben való marasztaláshoz azonban szükséges az a jogi alap, amely a 7. §. bevezető soraiban oly okok kapcsán vannak felsorolva, amelyek a jogügylet érvénytelenségét is maguk után vonják, mindamellett ez a §. az 1. be-

kezdés 1—3 pontjaiban nem a magánjogi érvénytelenségre van elsősorban tekintettel, hanem a közérdekű pernek különleges (rendészeti) jellegére. Nem szól ez a §. azokról az igényekről, amelyeket a felek a jogügylet érvénytelensége alapján esetleg támaszthatnak, csupán a közgazdaság és közjó érdekének a jövőben való megvédése végett alapítja meg a kereseti kérelem és a marasztalás egyes eseteit. Ehhez hasonló, sőt ennél még szigorubb eseteket sorol fel az 1923. évi német kartelrendelet 7. §-a és a norvég törvény 20—23. §-a.

Tekintve, hogy az 1. bekezdés 1—3. pontjaiban a pénzbírság csak bizonyos tilalmak megszegése esetére, a jövőre vonatkozólag állapíttatik meg, a pénzbírság kiszabásában irányadó körülmények (14. §. 2. bekezdése) pedig időközben változhatnak, megokolt a 2. bekezdés rendelkezése, amely szerint a pénzbírság összege az 1912:LIV. t. c. 49. §-ának megfelelően a végrehajtást elrendelő végzésben állapítandó meg — amikor is ennek megállapítása végett már külön keresetet indítani nem szükséges.

A kereset közérdekű jellegéből folyik az, hogy a közgazdasági miniszter minden oldalról jövő felvilágosításokat figyelembe vegyen annak elhatározása előtt, hogy közérdekből szükséges-e a kereset megindítása. Alkotmányos államban egyébként a panaszjog természetszerűleg mindenkit megillet. A 3. bekezdésben ilyen okból felvett rendelkezést azzal egé-

sziti ki, hogy ha a közérdekű kereset megindítását közhatóság, vagy köztestület kéri, a kérelem tárgyában a miniszter határozatot hoz és ennek előtte rendszerint meghallgatja a Kartelbizottságot. Szükséges ez azért, mert a közhatóság vagy köztestület kérelmében már egész országrészek vagy ügyágak kérelmei vannak sűrítve, amelyekre széles körök várják a megnyugtató választ. Az ilyen kérelmek különös figyelembevételre nem okozhat nagyobb munkatorlódást, mert hiszen a panaszolt esetek, ha több helyről érkeznek is a panasz, aránylag kevés helyen, illetőleg körben felmerült visszaélésekre vonatkoznak. Megjegyzendő egyébként, hogy ilyenforma gondoskodásról a külföldi jogszabályokban is szó van, így a kanadai törvény 5. és 6. §-ában, valamint az 1923. évi német rendelet 15. §-ában.

A törvény 6., illetve 7. §-a egyformán a közre nézve károsan működő kartel káros működésének a lehetetlenné tételét célozza. Ezen célt a praxisban a m. kir. minisztériumnak a 6. §-ban biztosított rendelkezési jogával lényegesen könnyebben el lehet érni, mint a Kartelbiróság előtti eljárással, mert amíg a 6. §. alapján a m. kir. minisztérium egyik napról a másikra elrendelhet bizonyos áru vámmentes behozatalát és elvonhatja bizonyos vállalatoktól az összes állami kedvezményeket, úgy a 7. §-ban szabályozott közérdekű per lefolytatása egy bizonyos nagyobb időt vesz igénybe, nem is beszélve arról, hogy a közérdekű perben hozott ítélet érvényesítése pénz-

biróság behajtása, stb. ismét bizonyos idővesztéssel és nehézséggel járnak.

Mégis szükség volt azonban a törvény 7. §-ára félig azért, hogy a kartelviszonyokból származó magánjogi igényeknek legális jogalapon való likvidálását lehetővé tegye. A 6. §. alapján egyik napról a másikra életbe léptethető fentemlített kényszerintézkedések minden valószínűség szerint rákényszerítenék a kartelt momentán a káros tevékenység abbahagyására, pl. indokolatlan magas árak esetén a kartel, hogy a vámkülföldről a kényszerrendelkezések folytán vámmentesen bejövő áru e folytán alacsony árával felvegye a versenyt, ideiglenesen valószínűleg leszállítaná erre a nivóra árait, de nem biztosítja semmi azt, hogy ha a normális vámtételek ismét életbe lépnek, a kartel nem foglalja el ismét az előbbi álláspontját az árak tekintetében. Ha viszont a vámmentes behozatalt újból elrendelik, avagy a kartel eme előre nyilvánított szándéka kapcsán huzamosabb ideig tartanak érvényben, végeredményben oda vezetne, hogy külkereskedelmi mérlegünk a tömeges behozatal folytán erősen szenvedne és viszont a kérdéses szakmának hazai iparosai tömegesen munkanélkülivé válnának és ennek dacára a kartel nem szűnne meg, csak a káros tevékenység szünetelne ideig-óráig.

Ez a példa egyike azoknak az eseteknek, amelyek szükségessé tették a 7. §-ban körülírt közérdekű per lefolytatását, mert amennyiben a közérdekű perben a kartel feloszlata mondatik ki, úgy a kar-

teltagok visszanyerték teljes akciószabadságukat és ezen front áttörés után az egyes karteltagok sokkal könnyebben birhatók rá a közjó érdekének a figyelembevételére és a káros tevékenység abbanahagyására.

Az eddigi tapasztalat t. i. azt mutatja, hogy mindig vannak a karteltagok között elégedetlenek, természetesen mindig azok, akiknek az az érzésük, hogy egyéni tőkéjük, ügyességük, vagy összeköttetésük révén teljes akciószabadság mellett lényegesen nagyobb fongalmat, illetve nyereséget tudnának elérni. Ezek természetesen a kartelnek a Kartelbiróság által kimondott feloszlatása esetén mindent megtesznek, hogy karteltársaikat lekonkurrálva, az illető szakmában vezető szerephez jussanak. Nyitva marad a 7. §. dacára az a kérdés, mi történik, ha a kartel az ítélet alapján feloszlik és ugyanazon napon ugyanugy újraalakul, ez esetre a törvény nem tartalmaz intézkedést.

A. 7. §-nak az a kitétele, hogy közérdekű per megindításának van helye, ha a kartel tevékenysége, vagy magatartása a törvénybe, jóerkölcsbe, vagy közrendbe ütköznék, azt a látszatot kelthetné, hogy a törvény arra gondolt, hogy a közérdekű per keretében bonyolódjanak le azok a perek is, melyekkel a törvény életbeléptetéséig a tisztességtelen verseny-ről szóló törvény kapcsán a törvényszék, illetve a kamarai választott bíróságok foglalkoztak. (Áron aluli eladás, bojkott, stb., stb.) Miután azonban a

közérdekű perben kizárólag a kincstári jogügyi igazgatóság szerepelhet félként és miután ezek a tisztességtelen versenybe ütköző perek rendesen nem közérdekűek, hanem csak egy-két vállalatot érintenek, nem volna helyes az az elgondolás, hogy a sértett vállalat perben való részvételének kizárásával ilyen, a közjót kevésbé érintő magatartás a közérdekű per keretében döntetné el. Ez a megfontolás annál is inkább helyesnek látszik, mert a későbbi §-ban a választott bírósági pereknek és a közérdekű pernek a viszonya kifejezetten szabályozva van.

A törvény képviselőházi vitája során igen erős kifogás merült fel az ellen, hogy a közérdekű pernek a megindítási lehetőségétől a magánfeleket a törvény teljes egészében elzárta és ezt a kezdeményezési lehetőséget kizáróan a közgazdasági miniszterre ruházta, annak dacára, hogy a Kartelbiróság a Kuria körében szervezett rendes bíróságnak tekinthető, mely előtt, mint minden rendes bíróság előtt, bárki keresethetné az igazát.

8. §.

A Kartelbiróság a kir. Kuria körében szervezett külön bíróság, amely elnökön felül két ítélőbíróból és két ülnökből álló tanácsban jár el.

A Kartelbiróság elnöke a kir. Kuria elnöke, vagy a kir. Kuria elnökének kijelölése alapján a kir. Kuria másodelnöke, vagy egyik tanácselnöke. A Kartelbiróság két tagját a kir. Kuriának a kir. Kuria elnöke által előre kijelölt tanácselnökei és ítélőbírói közül az eljáró tanács elnöke hívja be. A Kartelbiróság ülnök-tagjait az eljáró tanács elnöke a közül a tiz szakember közül hívja be, akiket a m. kir. igazságügyminiszter a m. kir. közgazdasági miniszter által összeállított, legalább harminc szakember nevét tartalmazó jegyzékből három évenként előre kijelöl.

Magyarázat a 8. §-hoz.

Ez a §. külön Kartelbiróságot szervez, mint ahogy Németországban is külön bíróság jár el a gazdasági élet különleges viszonyait feltáró kartelügyekben. A Kartelbiróság szervezésére példát nyújt az 1926:XVI. t. c. 8. §-a, amely a magánalkalmazottak nyugdíjának ártértékelése körében az arányszám megállapítása

kérdésében a kir. Kurián hasonlóan szervez külön bíróságot.

Ez a törvény is a kir. Kuria körében szervezi a külön bíróságot, aminek több irányban van jelentősége. Így ez a bíróság a hatásköri összeütközések szempontjából a bíróság fogalma alá esik. Ez a bíróság végérvényesen határoz és határozatait legfeljebb perujtással lehet megváltoztatni. A kir. Kuria melletti szervezésnek az az előnye is megvan, hogy nem szükséges külön kezelési szervezetet létesíteni, hanem az ügykezelés a kir. Kuria keretében történik.

A Kartelbiróság birói jellegét annak összeállítása is nyilvánvalóvá teszi; az ötös tanácsból, amelyben eljár, az elnök és két tag hivatásos ítélőbíró. Szükséges ez azért, mert a törvénynek birói alkalmazása speciális ítélőbírói szakképzettséget igényel és mert csak így óvható meg a kir. Kuria ítélkezésével való jogegység. A birói elem tulsulya semmit sem von le a külön bíróság szakszerűségéből, mert azok a magasállásu bírák, akik abban résztvesznek, több évtizedes gyakorlatban a legbonyolultabb magánjogi és kereskedelmi perekben ismerték meg a gazdasági életnek itt előkerülő kérdéseit. A speciális szaktudás erősítésére szolgálnak a bíróság ülnök tagjai, akiknek magas szempontu pártatlan ítélkezését biztosítja az a gondosság, amellyel e §. az ülnökök kiválasztásáról gondoskodik.

Ami a Kartelbiróság hatáskörét illeti, az a 7., 10., 12. és 14. §. rendelkezéseiből tűnik ki. Fő jellemvoná-

sa e rendelkezéseknek az, hogy a Kartelbiróság eljárása csupán vagy a közgazdasági miniszter megkeresésére (10. §. és 14. §. utolsó bekezdése), vagy pedig a kincstári jogügyi igazgatóságnak a közgazdasági miniszter utasítása alapján előterjesztett keresetével indul meg. A kereset pedig vagy ugynevezett közérdekű kereset (7. §.), vagy megállapításra irányul (12. §.), vagy végül a választott bíróság ítéletének érvénytelenítését célozza (13. §.)

A törvény képviselőházi tárgyalásánál a magánfeleknek a közérdekű per kezdeményezéséből való kizárása ellen felszólalók véleménye szerint a kartelek ellen való fellépési lehetőséget ez a kizárás teljesen politikai térre csusztatta át és illuzórikussá tette. A karteltörvénynek az érdekképviselő részére megküldött javaslata szerint még magánfél is megindithatta a közérdekű keresetet.

Természetesen a kartel érdekelttség erősen ellenzte a törvényjavaslatnak ezt a részét, miután ez esetben könnyen ki lehetett volna téve a kartel a tömeges közérdekű perek megindításával oktalan zaklatásnak és esetleges zsarolásnak. Véleményünk szerint talán szerencsésebb lett volna egy olyan arany közép-utat találni, ahol egyrészt a közgazdasági miniszter bizonyos törvényben lefektetett esetekben köteles lett volna a per megindítására és bizonyos esetekben a magánfél sem lett volna a per megindítása elől teljesen elzárva.

Mindenesetre különös, hogy a törvény nem tartalmaz semmi rendelkezést arra vonatkozólag, hogy

a közgazdasági miniszter hatóságok, vagy magánfelek részéről hozzáérkezett javaslatokat, melyek a közérdekű per megindítását célozzák, bizonyos időn belül tárgyalni és elintézni tartozik. Még különösebb azonban az, hogy a közgazdasági miniszterre a kartelbizottság véleménye semmi tekintetben nem irányadó.

9. §.

A közérdekű keresetet valamennyi ismert érdekelt fél ellen kell intézni, s ha a 3. §. értelmében képviselőt jelentettek be, vagy rendeltek ki, a keresetlevelet ennek kezéhez kell kézbesíteni. Mindegyik érdekelt ügyvédi képviselettel külön is részt vehet a perben.

Az eljárásban, amennyiben ez a törvény eltérőleg nem rendelkezik, a Pp. elveit megfelelően kell alkalmazni. Az eljárást sürgősen kell lefolytatni és befejezni.

A bíróság véleményadás, vagy szakértői vélemény felülvizsgálata végett hivatalból is megkeresheti a Kartelbizottságot.

A közérdekű perben a m. kir. államkincstárt az alperes költségében akkor sem lehet marasztalni, ha a bíróság nem ad helyt a keresetnek. A m. kir. államkincstár ellen — a fennálló jogelveknek megfelelően — a hatóságnak e törvény értelmében tett intézkedéseiből kifolyóan sem lehet kártérítési követelést érvényesíteni.

Magyarázat a 9. §-hoz.

Ez a §. a Kartelbíróság eljárási szabályairól rendelkezik. E tekintetben alaprendelkezés az (2. bekezdés), hogy az eljárásban általában a polgári perrendtartás elveit kell megfelelően alkalmazni. A Pp. elvei irányadók a bíróság ülnök tagjainak kizárására is. Ebből folyik az is, hogy nem vehet részt a tanácsban mint ülnök az, aki a Kartelbizottságnak is tagja, mert a Kartelbizottságban esetleg már állást foglalt ugyanabban az ügyben, amelyben itélkeznie kell. A Kartelbíróság, noha a kir. Kuria körében van szervezve, nincs kötve a kir. Kuriának polgári perekben előírt eljárási szabályaihoz. Ez a különbíróság, amelyben első- és égsőfokon kell ítéletet hozni és pedig (ugyancsak a 2. bekezdés rendelkezése szerint) sürgősen kell eljárni, — a polgári perrendtartás elvei szerint ugyan, de bármely alsóbíróság szabályai szerint és a sürgősségnek legmegfelelőbb módon járhat el. A Pp. elveinek felel meg az 1. bekezdésben foglalt rendelkezés, amely szerint a keresetet valamennyi ismert érdekelt fél ellen kell intézni, továbbá, hogy mindegyik érdekelt ügyvédi képviselettel külön is résztvehet a perben. A Pp. elveiből folyik, hogy a Kartelbíróság a határozatban nem mehet túl a kereseti kérelmen, hacsak a törvény eltérőleg nem rendelkezik. Eltérés van a Pp. elveitől pl. annyiban, hogy a Kartelbíróság a pénzbírság kiszabásában, eltekintve a 14. §. második bekezdésében megjelölt irányelvektől — nincsen korlátozva. Eltérés az is, ami a 3. §.

indokaiból következik, hogy a keresetlevelet a 3. §. értelmében bejelentett, vagy kirendelt képviselőnek kell kézbesíteni. A Kartelbiróság eljárásának speciális céljából folyik a 3. bekezdés rendelkezése, amely szerint a Kartelbiróság nem csupán kérelemre, hanem hivatalból is szakvéleményt kérhet a Kartelbizottságtól. A hivatalból való intézkedés egy másik esetét említi a 10. §. utolsó bekezdése. Végül ugyancsak a közérdekű per speciális (rendészeti) jellegéből következik a 9. §. 4. bekezdésének rendelkezése, amely szerint az államkincstárt semmiesetre sem szabad az alperes költségében marasztalni. Ehhez hasonló rendelkezés található az 1923. évi német kartelrendelet végrehajtása tárgyában kibocsátott rendelet 4. §-ában. Az utóbb érintett kérdéssel kapcsolatban a jelen törvényjavaslat 9. §. utolsó bekezdése kifejezetten hangsúlyozza, — bár a közérdekű eljárás jellegéből ez önként is folyik — hogy az államkincstár ellen nem lehet kártérítési követelést érvényesíteni a hatóságoknak (tehát bármely hatóságnak) e törvényjavaslat értelmében tett intézkedésből kifolyólag.

Noha a 9. §. 1. bekezdésének utolsó mondata kimondja, hogy mindegyik érdekelt ügyvédi képviselővel külön is részt vehet a perben és egybevetve ezt ugyanezen bekezdés első mondatával, még sem következik ezen megállapításból, hogy a sértett fél, aki a közérdekű per megindítását a közgazdasági minisztertől kérte, a perben részt vehetne. Természetesen még megvan annak a lehetősége, hogy a Kartelbiróság ezt az „érdekelt fél” kitételt másképp ér-

telmezi és sértett félnek is enged bizonyos beavatkozást, ami sokszor az igazság kiderítésének céljából igen kívánatos volna. Igaz ugyan, hogy a sértettet mi sem akadályozhatja abban, hogy a közgazdasági minisztert, illetve a kincstári jogügyi igazgatóságot megfelelő információval ellássa és miután a tárgyalásra a Pp. szerinti eljárás van előírva és ez általában nyilvános, mi sem képezheti akadályát annak, hogy a sértett fél a tárgyaláson jelen lehessen és a tárgyalás menetét figyelemmel kísérje.

A törvény 6. §-a a közgazdasági minisztert felhatalmazza, hogy a kartelek üzletmenetéről kiküldöttje útján könyvek és egyéb iratok megtekintésével és átvizsgálásával meggyőződjenek, egyszóval házi vizsgálatot tartson. A Kartelbiróságnak ezt, a quasi vizsgálóbírói jellegű jogot a törvény nem adja meg.

Igaz ugyan, hogy feltételezhető, hogy amennyiben a közgazdasági miniszter a közérdekű per megindítására utasítást ad, úgy már ezeket a vizsgálatokat előzőleg megejtett és ugyyszólván teljesen tisztázott tényállást terjeszt a Kartelbiróság elé, amelynek inkább az a hivatása, hogy a tényállás alapján döntést hozzon, minthogy különböző nyomozásokat végezzen.

Természetesen a Kartelbiróságnak a Pp. szerint a bizonyítási eljárást azért le kell folytatnia, sőt módja van a nem peres fél sértetteket tanuként kihallgatni még arra az esetre is, ha azt a perben szereplő felek külön nem is akarnák.

10. §.

A Kartelbiróság a m. kir. közgazdasági miniszter megkeresésére, a közérdekü per folyamán pedig a m. kir. kincstári jogügyi igazgatóság kérelmére, amennyiben a közérdek védelmére sürgős intézkedés szükséges, a megállapodás, a határozat, az intézkedés foganatosítását, ugyszintén a tevékenység vagy a magatartás folytatását pénzbírság terhével ideiglenesen megtilthatja, az azokon alapuló kötelezettségek teljesítését ideiglenesen felfüggesztheti, vagy a közérdek védelmére a szükséghez képest egyéb ideiglenes intézkedést tehet.

A Kartelbiróság az ideiglenes intézkedést kérelemre vagy hivatalból is hatályon kívül helyezi, ha elrendelésének oka megszűnt.

Magyarázat a 10. §-hoz.

Az 1. §. alá eső megállapodás, vagy határozat alkalmazásának módja s különösen a kartelen kívül álló versenytársakkal szemben alkalmazott rendszabályok olykor annyira nyilvánvalóan sértik az üzleti tisztességet, a közérkölcst, vagy a közrendet, hogy előzetes birói eljárás és vizsgálat nélkül is meg lehet állapítani azoknak károsító hatását. Az ilyen eseteket tartja szem előtt a törvényjavaslat 10. §-a, midőn a Kartelbiróságot felhatalmazza, hogy peren kívül,

vagy a közérdekü per befejezése előtt is ideiglenes intézkedést tehesen — amennyiben ez a közérdek védelmére süngösen szükséges és amennyiben eziránt a közgazdasági miniszter, vagy az ő utasítása alapján a kincstári jogügyi igazgatóság azt indítványozza. Az utóbb említett előfeltételek már magukban is biztosítják, hogy a bíróság ezzel a jogával csak megfontoltan, sürgős és közérdekü okból fog élni. További biztosíték erre maga a bíróság és annak összeállítása.

Az ideiglenes birói intézkedésre mai jogunkban is találunk példákat, így már magában a polgári perrendtartásban (1911:I. t. c. 580., 674. §.) továbbá a kereskedelmi és váltóügyekben, követendő nem peres eljárásról szóló 58.300/1914. I. M. számú rendelet 17. §-ában, a tisztességtelen versenyről szóló 1923:V. t. c. 48. §-a alapján a 23.800/1924. I. M. sz. rendeletben, valamint az ipari jelzalogadás ellen irányuló végrehajtás, zárlat és biztosítási intézkedések tárgyában kiadott 5.600/1930. I. M. sz. rendelet 50. §-ában. A karteljog természete különlegesen is magával vonja az ideiglenes intézkedésekre való felhatalmazást. Erre vonatkozó rendelkezéseket találunk az amerikai törvényekben, továbbá a norvég törvény 21. §-ában és az 1923. évi német kartelrendeletben. Az utóbbi a 7., 9. és 10. §-okban sokkal tüzetesebben foglalkozik a bíróság, vagy a bírósági elnök ideiglenes intézkedési jogával, mint ahogyan ezt ez a törvény teszi azzal, hogy az intézkedések két tipikus esetét megemlíti — egyébként a törvény a már említett előfeltételek meghatározásán felül nem köti meg a

Kartelbiróság kezét esetleg más intézkedések megtételében sem.

Az ideiglenes bírósági intézkedésnek épp úgy, mint a 6. §-ban felsorolt kormányintézkedéseknek is az a célja, hogy az eset által indokolt módon és mértékben a nagyobb kár elhárítását lehetővé tegye. Ebből következik a 10. §. 2. bekezdésének rendelkezése, mely szerint a Kartelbiróság az ideiglenes intézkedést — ha elrendelésének oka megszűnt — nemcsak kérelemre, hanem hivatalból is hatályon kívül helyezheti.

Ez a 10. §-ban biztosított ideiglenes intézkedési jog minden más fentebb említett intézkedéstől három lényeges dologban különbözik;

1. a Kartelbiróság a kartelt, tehát a szenvedő felet, nem köteles az ideiglenes intézkedés elrendelése előtt meghallgatni;

2. az ideiglenes intézkedés hatálya nincs időhöz kötve és nem függ a közérdekű per megindításától;

3. a Kartelbiróság bármely intézkedés megtételére jogosult.

(1) Az a felhatalmazás, hogy a Kartelbiróság a kartelt az ideiglenes intézkedés elrendelése előtt meghallgatni nem köteles, szinte példátlan hatalmat ad a Kartelbiróság kezébe. Akkor, amikor a kartel a bejelentett, vagy a kirendelt kartelképviselő útján a legrövidebb időn belül meghallgatható volna, szinte érthetetlen, hogy a törvény ezt a meghallgatást nem rendeli el. Ennek talán az az egyetlen érthető ma-

gyarázata an, hogy ilyen ideiglenes intézkedésekre a törvény szelleme szerint és minden valószínűség szerint, a Kartelbiróságot a közgazdasági miniszter már csak akkor kéri, hogyha a 6. §-ban részére biztosított eszközöket, így tehát a kartellel való tárgyalás, stb. teljes egészében kimerítette és ez az intézkedés megtétele, mint egyedüli lehetőség marad fenn a kartel megrendszabályozására. Indokolni látszik a meghallgatás mellőzését más tekintetben az is, hogy a kartelbiróság összeállítása garantálja a teljes pártatlanságon kívül a kellő szaktudást is a kérdés helyes felismerésére és hogy a kartelbiróság természetesen a megkeresést, amennyiben ezt nem találja kellően indokoltnak, épp úgy el is utasíthatja.

(2) Az a körülmény, hogy a törvény az ideiglenes intézkedés hatályának időtartamát nem szabta meg, lehetővé teszi azt is, hogy ez az ideiglenes intézkedés véglegessé váljon. Igaz ugyan, hogy a Kartelbiróság, amennyiben az ideiglenes intézkedés elrendelésének oka megszűnt, az intézkedést kérelem nélkül is hatályon kívül helyezheti, mégsem tartjuk indokoltnak, hogy a Kartelbiróság kezébe így korlátlan hatalmat adjon a törvény, főleg, ha figyelembe vesszük azt, hogy a törvény kifejezetten még azt a jogot sem adja meg a kartelnek, hogy az ideiglenes intézkedés hatályon kívül helyezését kérje, másrészt pedig azt, hogy a törvény szelleme szerint egy nyilvánvalóan helytelenül elrendelt és huzamosabb ideig fenntartott ideiglenes intézkedésből származó kárt, a kartel a kincstárral szemben nem érvényesítheti,

sőt miután a közgazdasági miniszter a közérdekű pert az ideiglenes intézkedésekkel kapcsolatosan nem is köteles megindítani, nincs is semmiféle fórum, ahova a kartel az ideiglenes intézkedés szükséges, vagy nem szükséges voltának felülbíráása végett fordulhasson. A kartel nem jogosult kérni a közérdekű per megindítását annak megállapítása végett, hogy neki igaza van és semmi intézkedés nem szükséges, mely az ő cselekményeit korlátozná, avagy a megállapodást semmisnek mondaná ki. Valószínűnek tartjuk, hogy az idők folyamán a törvény ama részét, vagy megváltoztatják, vagy a Kartelbiróságnál kifejődik egy olyan joggyakorlat, hogy a kifejezetten ideiglenes intézkedést, ha a közérdekű pert nem indítják meg, csak bizonyos záros határidőig tartsa érvényben.

(3) A Kartelbiróságnak adott azon jog, hogy a kartellel szemben bármely intézkedést elrendelhet, tulajdonképpen magában foglalja azt is, hogy a kartel tagjait előzetes meghallgatás nélkül ideiglenes börtönbe zárhatja. Ez az intézkedés csak azért nem fenyegeti a kartelt, mert a törvényben lefektetett elvek szerint a Kartelbiróság ítéletében sem szabhat ki szabadságszenvetés büntetést, sőt arról sincs, hogy pénzbírság szabadságszenvetés büntetéssé volna átváltoztatható. Egyébként azonban a Kartelbiróságot ezen §. felhatalmazása szerint az ideiglenes intézkedések megtételében semmi sem korlátozza. Véleményünk szerint az idő teljességében ki fog tűnni az,

ségessé és fordulnak elő gyakrabban és az esetre a törvény ama pontja is precízebb szövegezést nyer, mert a jelen pillanatban egyedül a kir. Kuria kebelén belül alakult Kartelbiróság nagy tekintélye az, amely a karteleteket eme rendkívüli felhatalmazás kapcsán való jogtalanságok ellen védi.

11. §.

E törvény a megállapodásban, vagy a határozatban érdekelt feleket nem zárja el attól, hogy egymás között fennálló jogviszonyukból, nemkülönben a jogviszony érvénytelenségéből eredő jogaikat a törvény rendes útján érvényesítsék. Ugyanez áll harmadik személyeknek velük szemben fennálló jogaik érvényesítésére is.

Az előbbi bekezdésben foglalt szabállyal ellenkező megállapodás semmis.

Magyarázat a 11. §-hoz.

E törvény csupán a közérdekből való beavatkozást szabályozza, s ehhez képest egyes kartelek jogellenes cselekményeinek megtámadását a Kartelbiróság előtt is csupán akkor teszi lehetővé, ha ezt a közgazdasági miniszter közérdekből szükségesnek találja. A törvény ezáltal lényegesen eltér az 1923. évi német kartelrendelettel, minthogy a német rendelet a Kartelbiróság előtti eljárást magánfelek fellépése alapján is megengedi, e rendelet nyomán a német Kartelbiróság gyakorlata úgy alakult, hogy e bíróságnak tulajdonrészt magánfelek által indított ügyekben kell döntenie s elenyészően kevés esetben indult az eljárás a gazdasági miniszter indítványára.

Ez a törvény az érdekelt felek magánjogi ügyeinek elbírálását a törvény rendes útján, a rendes, vagy a választott bíróságnál hagyja meg. Ez esetben érdekelték alatt nemcsak a karteltagok, hanem mindazon harmadik személyek értendők, akik vagy a kartellel vannak szerződéses viszonyban, vagy a kartel működése által kárt szenvedve, a kartel tagjai ellen kívánnak kárkövetelést érvényesíteni. Már most könnyen előfordulhat, hogy a sértett magánjogi érdek, az általános közérdekhez viszonyítva oly csekély jelentőségű, hogy közérdekű per megindítása indokolatlan lenne, ez esetben indokolt, ha a károsult igényét rendes birói úton érvényesítheti. A Kartelbiróság, mint a legfelsőbb bíróság körében szervezett, sürgős eljárásra utasított bíróság, tulságosan meg lenne terhelve és közérdekű hivatásának nem tudna kellőleg megfelelni, ha az ország minden részéből valamennyi magánfél, akinek az 1. §. alá eső megállapodás, vagy határozat, vagy azok alkalmazásának módja következtében a kartelben állókkal szemben magánjogi igénye támadt, vagy ilyen igényt állít, mind ehhez az egy bírósághoz fordulna. De magánjogi perek természete is követeli azt, hogy perorvoslatok figyelembe vételével több birói fórum foglalkozzék a peres kérdéssel. A magánérdekelték eddigi jogát egyenesen megszükitené egy olyan törvényi rendelkezés, amely őket a perorvoslat lehetőségétől elzárva, egy rendészeti jellegű bíróság elé utasítaná. Igen erős hatáskör szükítéssel lehetne csupán a sok magánper közül egyeseket a Kartelbiróság, másokat a

rendes bíróság elé utalni. A hatáskörnek pontos körülhatárolása azonban nagy nehézségekbe ütközik és emiatt a hatáskör megosztása a különféle bíróságok eljárásában sok összeütközésre, zavarra és késedelemre vezetne.

Mindezeket mérlegelve, a törvény az érdekelt magánfeleknek meghagyja az eddigi törvényes utat, de emellett lehetővé teszi, hogy panaszuk alapján a közgazdasági miniszter a 6. §. szerint eljárjon és esetleg közérdekű per megindítására is adjon utasítást. Sőt ezen felül is ad a törvény az érdekelteknek egyéb védelmeket is és pedig a 12. és 13. §-ban, valamint már a 11. §. 2. bekezdésében is, mely utóbbi a gazdaságilag gyengébb szerződő fél megvédése érdekében semmisnek mondja ki az olyan megállapodásokat, amelyek a törvény rendes útjának a megkerülésével kívánják érvényesíteni a kartelszerű jogviszonyból folyó jogokat. Ez esetben a törvény arra a megállapodásokra céloz, amelyeknél a kartel kezébe, a vele szerződő fél bizonyos biztosítékokat, váltó, takarékkönyv, készpénz tesz le és feljogosítja a kartelt, hogy amennyiben ő ezen megállapodást megszegi, a kartel a kikötött kötbért vagy egyéb összegeket minden birói beavatkozás nélkül a biztosítékból kivonhatja, sőt kizárja a megállapodás, hogy ez esetben a szerződészegő fél bírósághoz fordulhasson. Az ilyen megállapodásokat mondja ki semmisnek a 11. §. második bekezdése.

12. §.

A Kartelbíróság határozata mind a rendes bíróságot, mind a választott bíróságot köti.

Ha a rendes bíróságnak vagy a választott bíróságnak az előtte folyamatban levő per elintézése végett azt a kérdést kellene eldöntenie, hogy a megállapodás, vagy a határozat vagy az alakulat működése a 7. §. első bekezdése alá esik, az eljárást fel kell függesztenie és a m. kir. közgazdasági miniszterhez kell fordulnia, hogy a közérdekű per megindítása iránt intézkedjék, annak megállapítása végett, hogy a megállapodás vagy a határozat vagy az alakulat működése a 7. §. első bekezdése alá esik. Erre a perre megfelelően kell alkalmazni azokat a szabályokat, amelyeket a törvény a közérdekű perekre megállapít. Ha a m. kir. közgazdasági miniszter arról értesíti a rendes bíróságot, hogy a közérdekű pert nem kívánja megindítani vagy az evégből hozzáintézett kérelem tárgyában harminc nap alatt határozatáról nem értesíti a megkereső bíróságot, az eljárást folytatni kell.

Magyarázat:

A 11. §-hoz. Az 1. bekezdésnek az a rendelkezése, hogy a Kartelbíróság határozata kötelezi úgy a rendes, mint a választott bíróságot, szabályozza a Kartelbíróságnak más bíróságokhoz való viszonyát, emel-

rendes bíróság elé utalni. A hatáskörnek pontos körülhatárolása azonban nagy nehézségekbe ütközik és emiatt a hatáskör megosztása a különféle bíróságok eljárásában sok összeütközésre, zavarra és késedelemre vezetne.

Mindezeket mérlegelve, a törvény az érdekelt magánfeleknek meghagyja az eddigi törvényes utat, de emellett lehetővé teszi, hogy panaszaik alapján a közgazdasági miniszter a 6. §. szerint eljárjon és esetleg közérdekű per megindítására is adjon utasítást. Sőt ezen felül is ad a törvény az érdekeltnek egyéb védelmeket is és pedig a 12. és 13. §-ban, valamint már a 11. §. 2. bekezdésében is, mely utóbbi a gazdaságilag gyengébb szerződő fél megvédése érdekében semmisnek mondja ki az olyan megállapodásokat, amelyek a törvény rendes útjának a megkerülésével kívánnak érvényesíteni a kartelszerű jogviszonyból folyó jogokat. Ez esetben a törvény arra a megállapodásokra céloz, amelyeknél a kartel kezébe, a vele szerződő fél bizonyos biztosítékokat, váltó, takarékkönyv, készpénz tesz le és feljogosítja a kartelt, hogy amennyiben ő ezen megállapodást megszegi, a kartel a kikötött kötbért vagy egyéb összegeket minden birói beavatkozás nélkül a biztosítékból kivonhatja, sőt kizárja a megállapodás, hogy ez esetben a szerződésszegő fél bírósághoz fordulhasson. Az ilyen megállapodásokat mondja ki semmisnek a 11. §. második bekezdése.

12. §.

A Kartelbíróság határozata mind a rendes bíróságot, mind a választott bíróságot köti.

Ha a rendes bíróságnak vagy a választott bíróságnak az előtte folyamatban levő per elintézése végett azt a kérdést kellene eldöntenie, hogy a megállapodás, vagy a határozat vagy az alakulat működése a 7. §. első bekezdése alá esik, az eljárást fel kell függesztenie és a m. kir. közgazdasági miniszterhez kell fordulnia, hogy a közérdekű per megindítása iránt intézkedjék, annak megállapítása végett, hogy a megállapodás vagy a határozat vagy az alakulat működése a 7. §. első bekezdése alá esik. Erre a perre megfelelően kell alkalmazni azokat a szabályokat, amelyeket a törvény a közérdekű perekre megállapít. Ha a m. kir. közgazdasági miniszter arról értesíti a rendes bíróságot, hogy a közérdekű pert nem kívánja megindítani vagy az evégből hozzáintézett kérelem tárgyában harminc nap alatt határozatáról nem értesíti a megkereső bíróságot, az eljárást folytatni kell.

Magyarítás:

A 11. §-hoz. Az 1. bekezdésnek az a rendelkezése, hogy a Kartelbíróság határozata kötelezi úgy a rendes, mint a választott bíróságot, szabályozza a Kartelbíróságnak más bíróságokhoz való viszonyát, emel-

lett meg kívánja előzni a hatásköri összeütközéseket és a bírósági joggyakorlat egységének megbomlását.

Az 1. bekezdés rendelkezéséből folynak a 2. bekezdés rendelkezései. Hogyha a rendes vagy választott bíróságnak abban a kérdésben kellene döntenie, hogy a megállapodás stb. e törvénynek 7. §. 1. bekezdése alá esik-e, e kérdésben célszerű is kikérni a Kartelbíróság előzetes határozatát, nemcsak azért, hogy ugyanabban az ügyben esetleg különféle birói döntések elkerültesse, hanem azért is, mert ezt a kérdést a legmegnyugtatóbban az a külön bíróság döntheti el, amely a 7. §. alkalmazásánál figyelembe veendő szakkérdésekben ugy összeállításánál fogva, mint speciális gyakorlata alapján a leghelyesebb döntést hozhatja. A 2. bekezdés rendelkezése a kartellel szemben érdekeltnek újabb védelmet biztosít, mert — ami elől eddig némely bíróság (különösen választott bíróság) kitért — fontos esetekben szakszerű döntést lehet kapni abban a kérdésben, hogy bizonyos kartelszerű megállapítások mennyiben sértik a közgazdaság vagy a közjó érdekét s ezzel együtt a jóerkölcsöt és a közrendet. Amennyiben ennek az eldöntését a törvény a rendes vagy választott bíróság hatáskörében hagyná, ugy megeshetne, hogy az alperesi kartel a felperessel abban egyeznék meg, hogy felperes készakarva elveszti a pert és a bíróság (választott bíróság) kimondja, hogy a kartel magatartása nem ütközik a jóerkölcsökbe. Ha azonban ennek az elbírálása a Kartelbíróság hatáskörébe tartozik, ugy a tárgyalás felfüggesztése és iratok áttétele kapcsán a közgazda-

sági miniszternek mód adatik a közérdekü per megindítására, még akkor is, ha felperes egyébként a pertől el is állana.

Természetes, az így megindult közérdekü perben mindazon kérelmeket elő lehet terjeszteni, melyekre a 7. §. módot nyújt.

13. §.

Ha a választott bíróság az e törvényben szabályozott megállapodáson, határozaton, tevékenységen vagy magatartáson alapuló vitás kérdésben hoz határozatot, azt a m. kir. kincstári jogügyi igazgatóságnak kézbesíteni köteles. A kézbesítéstől számított 15 nap eltelte előtt a választott bíróság határozatát nem lehet végrehajtani.

A választott bíróság ítéletét a Pp. 784. §-ában említett okokon felül keresettel érvényteleníteni lehet abban az esetben is, ha az ítélet e törvénynek valamely rendelkezésbe ütközi. Azon az alapon, hogy a választott bíróság ítélete e törvény valamely rendelkezésébe ütközik, az ítélet érvénytelenítése iránt csak a kir. kincstári jogügyi igazgatóság a m. kir. közgazdasági miniszter utasítására indíthat keresetet. Ha az ítéletet csak azon az alapon vagy azon az alapon is támadják meg, hogy e törvénynek valamely rendelkezésébe ütközik, a keresetet a Kartelbíróság előtt kell megindítani.

A kir. kincstári jogügyi igazgatóság által indított kereset a választott bíróság határozatának végrehajtását a Kartelbíróság határozatának meghozataláig felfüggeszti.

A feleknek olyan megállapodása, amely szerint a választott bíróság ítéletét a marasztalás összegének előzetes letétele útján bíróságon kívül is végrehajtani lehet, semmis.

Magyarázat a 13. §-hoz.

A jogállamokban szinte páratlan az a nagy szabadság, amellyel nálunk a választott bíróság határozhat. Minthogy a határozathoz nem okvetlenül kötelező az indokolás (Pp. 782. §. 1. bekezdés), nem lehet ellenőrizni a határozatok törvényességét és így egyes választott bíróságok könnyen függetleníthetik magukat az általános jogelvek követése alól. Ez a szabadság odavezetett, hogy egyes körökben olyan külön üzleti morál alakult ki, amely nem egyezik a rendes bíróságok ítéleteiben kifejezésre jutó közérkölciséggel. Pedig az erkölcsi felfogás egyenlőtlenséget teremt a gazdasági versenyben is, mások lenyűgözésére használható fel s ennek folytán társadalmi békétlenséget szül. Ilyen bajok észlelhetők a kartelkérdések választott bírósági elbírálásában is. Ez ellen az eddigi jog nem nyújtott kellő védelmet; nem volt erre elég az 1911:I. t. c. (Pp.)-nek a választott bírósági ítéletek érvénytelenítésére vonatkozó 784. §-a sem, a végrehajtási eljárás során pedig turpis causa címén kifogást emelni nem lehetett. A kartelek és más hasonló célú jogviszonyok elbírálásában ily módon előállt jogbizonytalanságot, az annak nyomán burjánzó gazdasági visszaéléseket kívánja megakadályozni e törvény 13. §-a azzal, hogy az e törvényben szabályo-

zott jogviszonyokról hozott választott bírósági határozatoknak a kincstári jogügyi igazgatósághoz való kézbesítését teszi kötelezővé és a közérdekű beavatkozás szükségességének elbírálása 15 napi határidőt tűz ki, amely idő alatt a választott bíróság határozatát nem lehet végrehajtani. A végrehajtásnak ilyen rövid időre aló megakasztását — ha tekintetbe eszszük a rendes perben és a végrehajtási eljárásban használható jogorvoslati lehetőségeket és határidőket — semmiesetre sem lehet olyannak tekinteni, amely a jogérvényesítést feleslegesen megakasztaná. Ez a határidő a legkevesebb ahhoz, hogy a kincstári jogügyi igazgatóság tájékozódjék a választott bírósági határozattal eldöntött ügyről és hogy a szükségesnek talált közérdekű beavatkozáshoz a közgazdasági miniszter utasítását megszerezze. A 15 napi határidő egyébként csupán a végrehajtás felfüggesztésére vonatkozik, eszerint a kincstári jogügyi igazgatóság annak lejártá után is bármikor megindíthatja a közgazdasági miniszter utasítása alapján a Kartelbíróság előtt a választott birói ítélet érvénytelenítése iránti keresetet, vagy a közérdekű keresetet e §. 2. bekezdése értelmében megindíthatja azon az alapon, hogy a választott birói ítélet e törvénynek valamely rendelkezésébe ütközik (ez alapon csakis ő jogosult a keresetet megindítani), — de emellett keresetének alapjául szolgálhat a Pp. 784. §-ában felsorolt egyéb érvénytelenségi ok is. Minthogy a kincstári jogügyi igazgatóság beavatkozásának célja az, hogy a választott birói ítéletet közérdekből érvénytelenítse, indo-

kolt a 3. bekezdésnek az a rendelkezése, hogy a kincstári jogügyi igazgatóság által indított kereset a választott bíróság határozatának végrehajtását a Kartelbíróság döntéséig felfüggeszti. A 13. §. rendelkezéseiből, valamint a 11. §-ból is nyilván következik, hogy a magánérdekeltek a választott bíróság ítéletének érvénytelenítését a Pp. 784. §-ának keretében rendes birói uton ezután is kérhetik. A 13. §. utolsó bekezdése azzal erősíti a törvény hatályosságát, hogy a választott birói ítéletnek bíróságon kívüli végrehajtására vonatkozó megállapodást semmisnek nyilvánítja. Tekintve, hogy az említett megállapodás a 13. §. céljával ellenkeznék és annak érvényesítése a törvény kijátszásával lenne egyértelmű, ennél fogva méltán fűződik ahhoz a semmiség joghátránya.

Amennyire természetes, hogy a törvényben bizonyos választott bírósági ítéleteknek a kincstári jogügyi igazgatósághoz, illetve a közgazdasági miniszterhez való áttételét rendelték el és 15 napra felfüggesztették az ítélet végrehajtását, annyira természetes lett volna annak a kimondása is, hogy a választott bírósági ítéletet 15 nap után a címen, hogy a törvénybe ütközik, megtámadni már nem lehet. Az a körülmény, hogy a megtámadásra a közgazdasági miniszternek a törvény korlátlan időt nyújt, egy teljes jogbizonytalanságot beremt a választott birói ítéletek eme kategóriájában és szinte elképzelhetetlen bonyodalmat fog okozni, ha például a régen végrehajtott ítéletet a közgazdasági miniszternek egy ezzel a vég-

rehajtás után megindított megsemmisítési közérdekű keresete alapján megsemmisítik.

Mert nyilvánvaló, hogy a közgazdasági miniszter közérdekű pert bármikor indíthat, de hogy bármikor kérhesse egy rég meghozott és végrehajtott ítéletnek a semmissé nyilvánítását, ez mégis szükségtelen bizonytalanságot idéz elő.

14. §.

A m. kir. kincstári jogügyi igazgatóságnak a m. kir. közgazdasági miniszter utasítása alapján előterjesztett kérelmére rendbüntetésül pénzbírsággal kell büntetnie azt:

1. aki az 1. §. alá eső megállapodás, vagy határozat bemutatását a törvény ellenére igazolatlanul elmulasztja;

2. aki a 6. §. 1. pontja alapján hozzá intézett felhívásnak igazolatlanul eleget nem tesz, vagy a tett intézkedés foganatosítását akadályozza;

3. indítványára, vagy hivatalból is azt, aki annak ellenére, hogy a 7. §. 1—3. pontja alapján pénzbírsággal sújtották, végrehajt olyan határozatot, vagy megállapodást, amelynek végrehajtásától a Kartelbiróság eltiltotta, vagy a Kartelbiróság által eltiltott tevékenységet folytat, vagy ily magatartást továbbtanusít.

Mind a jelen §. alapján, mind a 7. és a 10. §. alapján alkalmazható pénzbírság kiszabásában figyelembe kell venni a cselekménnyel elért vagy elérni kívánt vagyoni haszon nagyságát és a pénzbírságra ítéltnek vagyoni viszonyait; a pénzbírság összege egyéb korlátozás alá nem esik.

A pénzbírsággal sújtottak és az alakulat egyetemlegesen felelősek.

Ha a 2., vagy a 3. pont alapján valaki ellen már ismételen szabott ki pénzbírságot, a m. kir. közgazdasági miniszter indítványára, vagy újabb közérdekű perben a m. kir. kincstári jogügyi igazgatóság indítványára a kereskedéstől, vagy az iparüzéstől végképpen, vagy határozott időtartamra eltiltást is ki lehet mondani.

Magyarázat a 14. §-hoz.

A törvény nem nélkülözheti azt a hatóerőt, amelyet a büntetés jelent, mind az általános, mind a speciális megelőzés szempontjából. Minthogy azonban a törvény a gazdasági életnek bizonyos közérdekű rendjét kívánja megteremteni és biztosítani, elegendőnek véli a büntető jogkövetkezményeknek legenyhébb fajtát, a pénzbírságban álló rendbűntetést alkalmazni a törvényben foglalt tilalmak megszegésének pontos körülhatárolt eseteire.

A büntetés e nemének megválasztásában a törvény a német kartelrendeletet követi, mellőzve egyéb államok karteltörvényeinek példáját, amelyekben fogházbűntetést és vagyonek Kobzást is találunk.

A jövő fogja megmutatni, hogy a szabadságvesztés büntetését át nem változtatható pénzbírság elég fenyítő indok-e, igaz ugyan, hogy az ily vagyoni hátránnyal sujtható egyének rendszerint kellő vagyonnal és jövedelemmel rendelkeznek és így a pénzbírság tőlük rendszerint behajtható, úgy hogy a fogházbűntetéssé átváltoztatásra gyakorlatilag úgy is

alig kerülne sor. Emellett azzal is fokozza a törvény a pénzbírság behajthatóságát, hogy egyetemlegesen felelőssé teszi érte azt az alakulatot is, amelynek érdekében vagy rendelkezésére, avagy intézkedései folytán a tilalom megszegése történt. Ez utóbbi rendelkezés igazságtalan, mert egyesek jóerkölcsbe ütköző cselekménye, vagy egyéb törvénysértése miatt, mely például nem is mindig áll a részvényesek érdekében, a bírságnak a részvénytársaságtól való behajtásával a részvénytársaságot és így a részvényeseket tennék tönkre.

Ha a pénzbírsággal sujtottak a törvényt vagyoni idejében való elrejtésével ki nem játsszák, úgy kellő hatást ígér a pénzbírság azért is, mert legmagasabb összege nincs korlátozva, úgy hogy a tiltott cselekménnyel elért, vagy elérni kívánt vagyoni haszon nagyságát és a pénzbírságra ítéltnek vagyoni viszonyait kellőképpen figyelembe kell venni és e rugalmas szabály következtében minden esetben megfelelően érzékeny vagyoni hátránnyal lehet a törvényszegőket sujtani.

Nem elégszik meg azonban a törvény a pénzbírsággal a legsúlyosabb megítélés alá eső törvényszegések tekintetében. Ilyenkor még érzékenyebb joghátrány alkalmazásának is helye lehet, amely azonban szintén szorosan összefügg a törvény szerint tiltott cselekmények gazdasági jellegével — és épp úgy, mint a pénzbírság — arra irányul, hogy a törvényszegést minden tényleges előnytől megfossza.

Megengedi ugyanis a törvény, hogy olyankor, ha a Kartelbiróság már ismételten szabott ki pénzbírságot valaki ellen azért, mert a 6. §. 1. pontja alapján hozzá intézett felhívásnak nem tett eleget, vagy a tett intézkedés foganatosítását akadályozta, vagy annak ellenére, hogy a Kartelbiróság már a 7. §. 1—3. pontja alapján pénzbírsággal sújtotta, végrehajtott a Kartelbiróság által eltiltott határozatot, vagy megállapodást, vagy a Kartelbiróság által eltiltott tevékenységet folytatott, vagy ily magatartást tovább is tanúsított; a m. kir. közgazdasági miniszter indítványára, vagy újabb közérdekű perben a kinstári jogügyi igazgatóság indítványára a kereskedéstől, vagy az iparüzéstől eltiltását is ki lehet mondani.

Ami a pénzbírság alá eső tiltott cselekmények eseteit illeti, ezeket a törvény a 14. §. 1. bekezdésének 1—3. pontjában szabatosan meghatározza. A 7. §. alapján alkalmazott pénzbírság, továbbá a 10. §. alapján alkalmazott ideiglenes intézkedés hatályossága érdekében alkalmazott pénzbírság abban különbözik a 14. §. alapján alkalmazható pénzbírságtól, hogy ez az utóbbi büntető jellegű, míg az előbb említett két §. alapján alkalmazható pénzbírságok hatósági rendelkezések érvényesülésének kikényszerítésére irányulnak, nem pedig a múltban elkövetett törvényszegések megtörlésaként jelentkeznek.

15. §.

Amennyiben bírság kiszabását nem a közérdekű perben kérik, a bírság kiszabására irányuló eljárásra a kereskedelmi vétségek esetében követendő eljárás szabályait kell megfelelően alkalmazni. A 14. §. 1. és 2. pontja esetében a kir. törvényszék 3. pontja és bekezdése esetében pedig a Kartelbiróság jár el.

A m. kir. igazságügyminiszter az esetleg szükséges külön szabályokat, ideértve az illetékességre és a fellebbvitelre vonatkozó szabályokat is, rendelettel állapíthatja meg.

A bírság kiszabása iránti eljárás a bírságot alapjául szolgáló cselekmény elkövetésétől számított három év alatt, a már kiszabott bírság a határozat jogerőre emelkedésétől számított öt év alatt évül el.

Magyarázat a 15. §-hoz.

Amennyiben a pénzbírság kiszabása nem közérdekű perben történik, az eljárásra azok a szabályok irányadók, amelyek szerint a kereskedelmi vétségek elbírálása történik. Ezek a szabályok, — amelyeket az 1914. évi 68.400. I. M. számú rendelet foglal magában — ugyis bizonyos mértékig hasonló termé-

szetü tényállásokra vonatkoznak, s amennyiben nem bizonyulnának kielégítőnek, a javaslat felhatalmazza az igazságügyminisztert arra, hogy a szükséges további szabályokat rendelettel állapíthassa meg. Ezek a szabályok biztosítják az érdekelt fél részére a védekezést, s így biztosítékot nyújtanak a tekintetben, hogy vétlenség esetében pénzbírság kiszabható nem lesz.

E rendelet szerint a törvényszék köteles a tényállást vizsgálóbiztos útján minden irányban felderíteni, a panaszoltat kihallgatni és a tényállás felderítésére alkalmas adatokat és bizonyítékokat beszerezni, szükség esetén tanu és szakértői bizonyítást is foganatosíthat és szemlét is elrendelhet. Ha a tárgyalás során üzleti titok felderítésére kerülvén sor, a felek érdekei megkivánják, a bíróság zárt tárgyalást is rendelhet el. A vétkesség és marasztalás nyilvános tárgyaláson ítéletben mondandó ki.

Hogy a 14. §. 1—2. pontja esetében az eljárás megindítására melyik törvényszék illetékes, azt a törvény nem mondja ki, valószínűleg a kartel székhelye szerint illetékes törvényszéket érti, noha szó lehet a budapesti kir. törvényszék illetékességéről is, különösen a 14. §. 1. pontja esetében, amikor a kartellajstromot Budapesten vezetik.

16. §.

Az e törvény életbelépte előtt létrejött fennálló megállapodást és határozatot, ha nincs írásba foglalva, e törvény életbelépésétől számított harminc nap alatt írásba kell foglalni és amennyiben a 2. §. szerint bemutatása kötelező, a törvény életbelépésétől számított negyvenöt nap alatt a m. kir. közgazdasági miniszterhez be kell mutatni.

Magyarázat a 16. §-hoz.

Ez a §. átmeneti rendelkezést tartalmaz — tekintettel arra, hogy az 1. §-ban körülírt megállapodások és határozatok mostanáig írásba foglalás nélkül is érvényesen jöhettek létre, a 2. §-ban megszabott bemutatás pedig nem volt kötelező. E §. értelmében a kérdéses megállapodást, vagy határozatot, ha az a törvény életbelépése napján még egyáltalában érvényben van, tizenöt nap alatt írásba kell foglalni és amennyiben a 2. §. alá tartoznak, harminc nap alatt be kell mutatni. Az utóbbi határidő kétszer olyan hosszú, mint a 2. §-ban a bemutatásra szabott határidő, ami azért szükséges, hogy a bemutatással szükséges bejelentésekhez (3. §.) lehetőleg meg lehessen szerezni valamennyi érdekelt hozzájárulását.

Az e §-ban előirt kellékek csupán megerősítik a korábban már érvényes jogügyleteket, ennél fogva csupán azoknak igazolatlan elmulasztása szünteti meg a jogügylet érvényességét. E §. rendelkezései nem okozhatnak zavart az írásban kötött érvényes szerződések további fennállásában, minthogy a törvény által követelt bemutatásra nem is szükséges minden érdekelt fél kifejezett hozzájárulása. Kötelezettségük már a szerződésben foglalt nyilatkozatukból következik és a törvény által megszabott bemutatási kötelezettséget jogérvényesen épp úgy nem lehetett előre kizárni, mint ahogy a törvény által kívánt adóbevallási, statisztikai, vagy rendészeti jellegű bemutatást más esetben nem lehetne érvényesen előre mgiltani. E §. rendelkezése — a határidő igazolatlan elmulasztásán felül — csupán az olyan jogügyletek fennállására lehet hatással, amelyek eddig írásba foglalás nélkül állottak fenn. Amennyiben az ilyen jogügyletet a törvény életbelépésétől számított tizenöt nap alatt bármelyik fél vonakodása folytán nem foglalják írásba, akkor az elveszti érvényességét, de az érvénytelenség csak a jövőre hat ki s nem érinti a korábban már megszerzett jogokat.

Miután a 2. §. csak azt mondja ki, hogy az 1. §-alá eső megállapodások érvényességi kelléke az írásba foglalás és bemutatás, de egyszersmind időkorlátozás nélkül módot ad az érdekelteknek, hogy a közgazdasági miniszter felhívására utólag mutassák be, felfogásunk szerint a bíróságoláson kívül egyéb hát-

rány nem érheti a bemutatásra kötelezetteket, mert hisz a törvény szelleménél fogva az érdekeltek az írásbafoglalt szerződést mindezideig bemutatathatják, míg az a bíróság által érvénytelennek nem mondatott ki.

17. §.

A vásárra vitt mezőgazdasági cikk árának szabad és természetes kialakulását összebeszéléssel, összejátszással, vagy egyéb mesterséges beavatkozással a termelők hátrányára befolyásolni tilos.

A hatóság kötelessége, hogy a helyi piacon a vásári rendészet körében figyelemmel kíséresse azt, hogy az áralakulást az előbbi bekezdésben előírt módon nem befolyásolják-e, s ha ily visszaélést észlel, köteles azt a rendelkezésére álló törvényes eszközökkel megakadályozni.

Abban az esetben, ha a visszaélések a vásári rendészet körében megakadályozhatók nem lennének, vagy ha valamely terménynek helyi vásári ára az országosan kialakult, illetőleg a budapesti áru és értéktőzsdén jegyzett árhoz képest, az összes körülmények figyelembe vételével a termelők hátrányára tartósan oly feltűnő aránytalanságot mutat, amelynél fogva alaposan feltehető, hogy ez az áralakulás az 1. bekezdésben megjelölt visszaélések következménye, a m. kir. közgazdasági miniszter a közigazgatási bizottság indokolt előterjesztésére, vagy anélkül is az érdekelt miniszterekkel egyetértve, akár a vásárra vitt minden mezőgazdasági cikkre, akár egyes megjelölt cikkekre kiterjedően visszavonásig elrendelheti, hogy

a 18. §-ban meghatározott cselekmények miatt büntető eljárás megindításának van helye, ezt ily előterjesztés esetében, ha sürgősen szükséges, ideiglenesen a közigazgatási bizottság a m. kir. közgazdasági miniszter rendelkezéséig elrendelheti.

Magyarázat a 17. §-hoz.

Míg a törvény eddigi szakaszai kizárólag a fogyasztók érdekeit védi, a 17. §. a mezőgazdasági termelők érdekeit van hivatva védeni, még pedig tekintet nélkül a fogyasztók érdekeire.

E §. szerint tilos cselekmény a termelők hátrányára való mesterséges árbefolyásolás. Ha visszagondolunk egy pillanatra a háborúra és a háborút követő inflációs időkre (batyuzásra) és eszünkbe jutnak a hatósági ármaximálások, oly furcsának tűnik fel, hogy ezen törvény életbelépte után a mezőgazdasági cikkek árának a hatóság részéről való maximálásaé máris krimen. A nagykereskedőknek az az összebeszélése, hogy inkább nem vásárolnak, de nem hajlandók a termelők által megállapított méltánytalan magas árat megfizetni, máris törvénybe ütközik.

Elismerjük, hogy a mai időkben, mikor a termelő legtöbbször a termelési költségeit nem tudja megkapni az alacsony árak mellett, nem oly lehetetlen, hogy ez a §-a a törvénynek is alkalmazást nyerjen, de azt hisszük, hogy ennek a §-nak törvénybe iktatása fölös óvatosság volt.

E §. első bekezdésében beiktattatott és fentebb már tárgyalt árbefolyásolási tilalom tulajdonképpen egy erkölcsi tilalomfa minden sanctio nélkül, mert hisz a 18. §. kimondja, hogy a büntető eljárás megindításánál csak a közgazdasági miniszter, illetve közigazgatási bizottság által történt rendeletkiadás után elkövetett cselekményekre, illetve árbefolyásolásokra vonatkozólag van helye.

A 17. §. azt is meghatározza, hogy ezt az árbefolyásolást mily módon lehet elkövetni. El lehet azt követni összebeszéléssel, összejátszással, vagy egyéb mesterséges beavatkozással.

Az összebeszélés tehát a legegyszerűbb, leggyakoribb és legkönnyebben bizonyítható eset. Természetes, hogy csak az esetben tilos ez az összebeszélés, ha vásárra vitt mezőgazdasági cikkek árára vonatkozik. Az is természetes, hogy csak az az összebeszélés tilos, amely az árakat hátrányosan befolyásolja.

A összejátszás már egy bizonyos magatartást feltételez és minden valószínűség szerint egy összebeszélésnek az eredménye, de megnyilvánulhat ez pl. a vételtől való tartózkodástól is, ami indokolatlan magas árak esetében már nem okvetlenül összebeszélés eredménye, ez esetben azonban nem képez deliktumot.

Az egyéb mesterséges eszközökkel való befolyásolást már egy személy is elkövetheti és tulajdonképpen ez megint egy annyira általános kifejezés, hogy

ennek alapján a mindennapi életben szokásos alku, az árunak a leolcsárolása is büntetendő cselekmény lenne, ezért az utóbbi kitételelt abban a formában fel sem vették a 18. §-ba.

A 17. §-ban körülírt tiltott cselekmény első követelménye, hogy a hatóság a vásári rendészet körében iparkodik ezt megakadályozni. Hogy mik azok a törvényes eszközök, amelyeket a hatóság felhasználhat, erre vonatkozólag a törvény nem ad magyarázatot; miután olyan törvényünk, melyek a vásári árak emelését, vagy magas nivón tartását célozná, eddigelé nem volt, igazán nehezen képzelhető el, hogy a rábeszélésen és a 18. §. alkalmazásánál a kilátásba helyezésen kívül állana egyéb törvényes eszköz a hatóság rendelkezésére. Nem hisszük, hogy a törvény ez esetben a térfoglalási engedély megvonására, hatósági idézésekre és egyéb, u. n. vegzaturákra gondol, mert ezek részben csak vásártéri, illetve csarnoki kereskedők ellen volnának alkalmazhatók, részben pedig nagyobb kárt és zavart okozhatnának a piac áralakulásában és forgalmában, mint amilyen hasznot hoznának.

Azt hisszük, hogy mindannak dacára, hogy a miniszter a 18. §-ban előírt büntető eljárást a közigazgatási bizottság előterjesztése nélkül is elrendelheti, az e §-ban kitűzött cél az uzoratorvény megfelelő reformja kapcsán könnyebben lenne elérhető, mint a 17. és 18. §. beiktatásával, mely mégis csak

hosszadalmassá teszi az eljárást és ugyszólván kizárólag preventiv jellegű, mert nem valószínű, hogy az összebeszéléseket és tilos magatartást a 18. § alapján kibocsátandó rendelet után is folytatnák és így büntetés ugyszólván senkit sem érhet.

18. §.

Amennyiben a cselekmény súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, kihágást követ el, aki másvalal összebeszél, összejátszik, vagy valótlan hírt terjeszt avégett, hogy a vásárra vitt mezőgazdasági cikk vásári árának szabad és természetes kialakulását a termelők hátrányára befolyásolja.

E kihágás büntetése pénzbüntetés.

E kihágás miatt az eljárás a közigazgatási hatóságnak, mint rendőri büntető híroságnak a m. kir. államrendőrség területén az államrendőrségnek hatáskörébe tartozik.

Az eljárást csak a 17. §. utolsó bekezdése alapján tett rendelkezések után elkövetett cselekmények miatt lehet megindítani.

A jogerős büntető határozatot meg kell küldeni a m. kir. kincstári jogügyi igazgatóságnak, hogy a jelen törvény alapján megtehető esetleges szükséges intézkedések tárgyában javaslatot terjeszthessen elő.

Magyarázat a 18. §-hoz.

A 18. §-ban lefektetett büntető tényállás különbözik a 17. §-ban lefektetett tényállástól. Itt az összebeszélés, összejátszás és valótlan hír terjesztés szerepelnek, mint vagylagos tényálladási elemek, a deliktum itt is árkiakulásnak a termelő hátrányára

való befolyásolása és a deliktum csakis a vásárra vitt mezőgazdasági cikkekre vonatkozóan követhető el.

Ami az összebeszélést és összejátszást illeti, már az 1. §-nál kifejtettük véleményünket, viszont a valótlán hir terjesztésére, mint tényálladási elemre vonatkozik, az alábbiakban reflektáltunk.

Miután a §. 1. bekezdéséből kitűnőleg a valótlán hir határozott célzattal való terjesztésével már a kihágás elkövetett az esetben is, ha a hírterjesztés az árakat egyáltalában nem befolyásolta, az a véleményünk, hogy ahol a 18. §. alapján eljárás megindításának lehetősége fennáll, ott ez a forgalmat kedvezőtlenül fogja befolyásolni. Aki a vásári alkudozás módját ismeri, tudhatja, hogy kedvező ár elérésére a legáltalánosabb mód annak a kijelentése, hogy ugyanezen árut a vevőnek más olcsóbban ajánlotta, hogy ez a kijelentés, ha nem bizonyul valónak, mennyire meríti ki a valótlán híresztelés fogalmát, ez teljesen az alsófoku decentralizált hatóságok egyéni megítélésétől függ. Megvan azonban a lehetőség a II. foku jogorvoslatban arra, hogy amennyiben e §-t az elsőfoku hatóságok a célnak nem megfelelően alkalmazzák, a felső fórum, így különösen a kihágási tanács elvi jelentőségű döntésekkel megszabja a helyes irányt.

A büntetés mennyiségére vonatkozólag a deliktum kihágásnak lévén minősítve, 600 pengő a maximális pénzbírság, ez azonban a többi §-okban előirt pénzbírságtól annyiban különbözik, hogy behajthatatlanság esetén szabadságvesztésre változtatandó át.

19. §.

E törvény életbeléptetésének napját a m. kir. minisztérium rendelettel állapítja meg. A 17. és 18. §. végrehajtása végett szükséges eljárási szabályokat a m. kir. belügyminiszter a m. kir. közgazdasági miniszterrel egyetértve, külön rendelettel állapítja meg. Egyébként ezt a törvényt az érdekelt miniszterek hajtják végre. Ha a közgazdasági miniszteri állás nincs betöltve, a közgazdasági miniszterre az ebben a törvényben ruházott hatáskört a m. kir. kereskedelemügyi miniszter látja el.

A jelen törvényben meghatározott adminisztratív teendőket a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium személyzete látja el.

A KARTELBIRÓSÁG TAGJAI:

A m. kir. Kuria elnöke a m. kir. Kurián a gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról szóló 1931. évi XX. t. c. 8. §-a értelmében szervezett kartelbiróságot a következőképpen alakította meg:

Elnök:

Juhász Andor dr., a m. kir. Kuria elnöke.

Az elnök helyettese:

Oswald István dr., a m. kir. Kuria másodelnöke.

Itélőbirói tagok:

Ternovszky Béla dr.,
Zsitvay Géza dr.,
Tóth Miklós dr.,
Noszko Imre dr.,
Ipovitz Károly dr.,
Sztankovics Jenő dr.,
Dávid István dr.,
Gál László dr.,
Szobonya Béla dr.,
Suloky István dr. kuriai bírák.

A m. kir. igazságügyminiszter által három év tartamára kijelölt ülnökök:

Balogh Elemér dr.,
Baumgarten Nándor dr.,
Bessenyei Ferenc miniszteri tanácsos,
Dembitz Gyula,
Heller Farkas dr., müegyetemi ny. rend. tanár,
Knob Sándor dr.,
Konkoly-Thege Sándor,
Radó Rezső dr.,
Sorg Antal,
Székács Antal felsőházi tag.

A bíróság jegyzője:

Vadász Lajos dr., kir. törvényszéki bíró, kir. kuriai tanácsjegyző.

A jegyző helyettese:

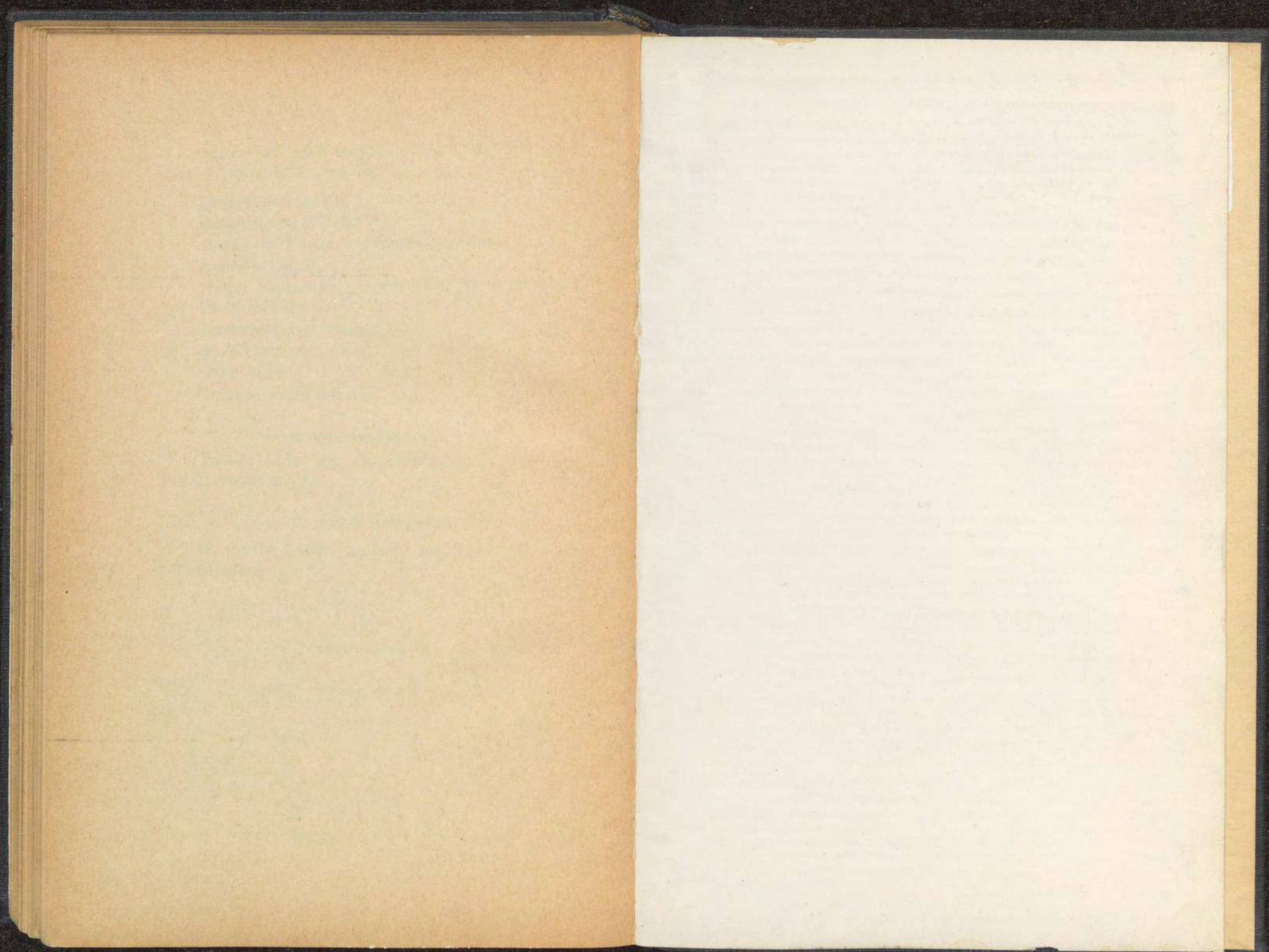
Budaházy László dr., kir. járásbíró, kir. kuriai tanácsjegyző.

Egyesült Izzólámpa és Villamossági R.-R.
könyvtára

07050

OKHB RT
REFERENZS
KÖNYVTÁRA

400

1966

1500

NKE Közigazgatástudományi Kar Könyvtára

B1

2017. 11. 6.

00057774

muzealis

gard. közt.

